

دین و زندگی (۳)

رشته‌های علوم تجربی - ریاضی و فیزیک - فنی و حرفه‌ای - کار دانش

پایه دوازدهم

دوره دوم متوسطه

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس اول: هستی بخش	صفحه
۱	هر کدام از ما بر اساس «.....»، خدا را در می یابیم و حضورش را درک می کنیم. پاسخ: «فطرت خویش»	۱۳
۲	ما بر اساس فطرت [الهی] خویش، می دانیم که در چگونه جهانی زندگی می کنیم؟ پاسخ: در جهانی زندگی می کنیم که، آفریننده ای «حکیم» آن را هدایت و پشتیبانی می کند و به موجودات و مخلوقات مدد می رساند.	۱۳
۳	آیا شناخت اولیه از جهانی که در آن زندگی می کنیم، کافی است؟ توضیح دهید. پاسخ: خیر، با وجود این شناخت اولیه و فطری، قرآن کریم؛ ما را به معرفت عمیق تر درباره خداوند فرا می خواند و راه های گوناگونی برای درک وجود او و نیز شناخت صفات و افعال او به ما نشان می دهد. یکی از این راه ها، تفکر درباره نیازمند بودن جهان در پیدایش خود، به آفریننده و خالق است.	۱۳
۴	اگر به خودمان نظر کنیم، خود را «پدیده» می یابیم یا «پدیدار»؟ توضیح دهید. پاسخ: خود را «پدیده ای» می یابیم که وجود و هستی مان از خودمان نیست. اگر در اشیای پیرامون خود نیز تأمل کنیم، آن ها را همین گونه می بینیم؛ حیوانات، نباتات، جمادات، زمین، ستاره ها و کهکشان ها، همه را پدیده هایی می یابیم که وجودشان از خودشان نبوده و نیست.	۱۳
۵	پدیده ها – که وجودشان از خودشان نیست – برای موجود شدن، نیازمند به چه کسی هستند؟ بنویسید. پاسخ: نیازمند به پدیدآورنده ای (پدیداری) هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد؛ همان طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد. «عبدالرحمان جامی» این معنا را در دو بیت چنین بیان می کند: ذات نیافته از هستی، بخش چون تواند که بود هستی بخش خشک ابری که بود ز آب تهی ناید از وی صفت آب دهی	۱۳
۶	در آفرینش، یک موجود فقط در چه صورتی در «وجود خود» نیازمند به دیگری نیست؟ بنویسید. پاسخ: فقط در صورتی که «خودش ذاتاً موجود باشد» در این صورت، چنین چیزی دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت؛ زیرا همواره بوده است و خواهد بود.	۷
۷	ما و همه پدیده های جهان در پدید آمدن و هست شدن خود، به چه کسی نیازمند و محتاجیم؟ پاسخ: به آفریننده ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این موجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می شود.	۷
۸	آیا رابطه «جهان» با «خدا» مانند رابطه «بنا» با «مسجد» است؟ توضیح دهید. پاسخ: اگر اندکی دقت کنیم، درمی یابیم که یک تفاوت بنیادین میان این دو رابطه وجود دارد. مسجد، از مصالح ساختمانی مانند خاک، سنگ، گچ، چوب، کاشی و... تشکیل شده که هیچ کدام از آن ها را بنا به وجود نیارده است. هر یک از این مصالح نیز خواصی دارند که بنا آن را ایجاد نمی کند. بنا، نه چسبندگی گچ را ایجاد می کند و نه سختی و استحکام سنگ را. به عبارت دیگر؛ بنا، نه اجزای ساختمان را پدید آورده و نه خواص آن اجزا را. کار بنا، فقط جابه جا کردن مواد و جیش آن ها	۹

	است. اما خداوند، خالق سنگ، گنج، چوب و خواص آن‌ها و حتی خالق خود بنا است. بر این اساس وجود و هستی بنا و نیز وجود مصالح و خواص آن‌ها، همه وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند آن‌ها را از بین می‌برد و ساختمان منلاشی می‌گردد. به همین جهت، جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود.	
۹	در مقام مثال؛ رابطه «خداوند» با «جهان»، تا حدی شبیه کدام نوع رابطه است؟ بنویسید. پاسخ: رابطه «موئد» با «جریان برق» است؛ همین‌که «موئد» متوقف شود، «جریان برق» هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.	۱۰
۱۰	تفاوت مسجد و ساختمان را با پدیده‌ها و موجودات در مرحله پیدایش مقایسه نمایید. پاسخ: مسجد و ساختمان با ساخته شدن، از بنا، بی‌نیاز می‌شوند اما پدیده‌ها و موجودات چنین نیستند و پس از پیدایش نیز همچنان مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. از این رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند.	۱۰
۱۱	تفاوت انسان‌های «ناآگاه» و انسان‌های «آگاه» نسبت به نیازهای دائمی به خداوند را بنویسید. پاسخ: انسان‌های «ناآگاه» نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، «بی‌توجه‌اند» اما انسان‌های «آگاه»، دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند.	۱۱
۱۲	هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا پیش‌تر شود، چه نتایجی در پی خواهد داشت؟ پاسخ: نیاز به خدا را بیش‌تر احساس و عجز و بندگی خود را به او، بیش‌تر ابراز می‌کند. افزایش خودشناسی — درک بیش‌تر فقر و نیاز — افزایش عبودیت و بندگی خداوند	۱۱
۱۳	«پیامبرگرامی ما با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نکیرد و او را به حال خود واگذار نکند.» کدام گزینه، وافی مطلب است؟ (الف) اللَّهُ لَا تَكُنْ إِلَى نَفْسٍ طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا (ب) اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ (ج) يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (د) يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ	۱۱
۱۴	قرآن کریم، رابطه میان «خداوند» و «جهان هستی» را با چه کلمه‌ای بیان می‌کند؟ بنویسید. پاسخ: با کلمه‌ای بیان می‌کند که در نظر اول برای ما شگفت‌انگیز می‌نماید! اما پس از تفکر دقیق، به معنای آن پی می‌بریم؛ قرآن کریم می‌فرماید: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ؛ خداوند، نور آسمان‌ها و زمین است.» ما با نور خورشید، نور لامپ و انواع نورهای دیگر آشنا هستیم و می‌دانیم که خداوند از نورهایی نیست که از اجسام ناشی می‌شوند، یعنی منشأ مادی دارند.	۱۱
۱۵	«نور» چیست؟ بنویسید. پاسخ: آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود. نورهای معمولی هم این خاصیت را دارند که خودشان آشکار هستند و سبب آشکار شدن اشیای دیگر می‌شوند.	۱۱
۱۶	«نور بودن خداوند» به چه معناست؟ پاسخ: خداوند، «نور هستی» است. یعنی تمام موجودات «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند. در واقع، هر موجودی در حد خودش تجلی بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.	۱۱

۱۷	<p>«آنان که به دقت و تامل در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.» اگر از ما سؤال شود، کدام بیت مؤید مطلب بالاست، باید بگوییم: تمامی ابیات به جز بیت .....</p> <p>الف) دلی کز معرفت نور و صفا دید ب) ما نبودیم و تقاضایمان نبود ج) به صحرا بنگرم صحرا تو بینم د) به هر جا بنگرم کوه و در و دشت</p> <p>به هر چیزی که دید، اول خدا دید ☐ لطف تو ناگفته ما می‌شنود ☒ به دریا بنگرم دریا تو بینم ☐ نشان از قامت رعنا تو بینم ☐</p>	۱۱
۱۸	<p>این که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، چگونه قابل دسترسی و تحقق است؟ بنویسید.</p> <p>پاسخ: این که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست، مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترسی است، به خصوص برای نوجوانان و جوانان که «باگی و صفای قلب» دارند. اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.</p>	۱۲
۱۹	<p>موضوعاتی که می‌خواهیم درباره آن‌ها شناخت پیدا کنیم، چند دسته‌اند؟ آن‌ها را بنویسید.</p> <p>پاسخ: دسته اول موضوعاتی هستند که در «محدوده شناخت» ما قرار می‌گیرند، مانند گیاهان، حیوانات، ستارگان و کهکشان‌ها؛ حتی کهکشان‌های بسیار دور هم ممکن است روزی مورد شناسایی واقع شوند و انسان بتواند ماهیت و ذات آن‌ها را شناسایی کند. ذهن ما توان و گنجایش فهم چستی و ذات چنین موضوعاتی را دارد؛ زیرا همه آن‌ها اموری «محدود» هستند. دسته دوم موضوعاتی هستند که «نامحدودند» و ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد؛ زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است.</p>	۱۳
۲۰	<p>آیا می‌توان به ذات خداوند پی برد و چستی او را مشخص کرد؟ توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: ذات خداوند از موضوعات دسته دوم در شناخت قرار می‌گیرد، یعنی ذات خداوند، از موضوعات «نامحدود» است که ذهن ما گنجایش درک آن را ندارد، به عبارت دیگر، لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است، در حالی که ذهن ما توانایی احاطه و دسترسی بر ذات و چستی خداوند را ندارد. [به دلیل محدود بودن ذهن خود، نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم.]</p>	۱۳
۲۱	<p>چرا ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت خداوند احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید؟ بنویسید.</p> <p>پاسخ: زیرا خداوند، حقیقتی «نامحدود» دارد؛ به عبارت دیگر، به دلیل محدود بودن ذهن خود، نمی‌توانیم ذات خدای نامحدود را تصور و چگونگی وجودش را دریابیم.</p>	۱۳
۲۲	<p>دو پیام برای حدیث پیامبر اکرم (ص) که در آن می‌فرماید: «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» بنویسید.</p> <p>پاسخ: ۱) ما می‌توانیم به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی ببریم و صفات و اسماء او را بشناسیم. ۲) ما نمی‌توانیم ذات و چستی خداوند را به دلیل محدود بودن ذهن خود، تصور کنیم.</p>	۱۳

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس دوم: یگانه بی همتا	مجموعه				
۱	<p>به سؤالات زیر پاسخ دهید:</p> <p>* مهم ترین اعتقاد دینی، چیست؟ پاسخ: «توحید و یکتاپرستی»</p> <p>* دین توحید و کتاب توحید به ترتیب، «.....» و «.....» است. پاسخ: «اسلام» - «قرآن»</p> <p>* در اسلام بدون اعتقاد به کدام اصل، هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد؟ پاسخ: «توحید»</p> <p>* سرلوحه دعوت همه پیامبران، کدام اصل از اصول دین بوده است؟ پاسخ: «توحید»</p> <p>* قرآن کریم اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار اصل «.....» قرار داده است. پاسخ: «توحید»</p> <p>* کدام اصل از اصول دین، مانند روحی در پیکره معارف و احکام دین حضور دارد و به آن حیات و معنا می بخشد؟ پاسخ: «توحید»</p>	۱۸				
۲	«توحید» به معنای «اعتقاد به خدای یگانه است»؛ یعنی چه؟ پاسخ: یعنی، «خدا، بی همتاست و شریکی ندارد».	۲۰				
۳	<p>رسول خدا (ص) از همان آغاز رسالت خود از مشرکان می خواست با گفتن کدام جمله، دست از شرک و بت پرستی بردارند و به چه چیزی ایمان آورند؟ پاسخ: «لا اله الا الله» - «خدای یگانه».</p>	۲۰				
۴	<p>با گفتن عبارت «لا اله الا الله» توسط افراد، چه نتایج حاصل می شد؟</p> <p>پاسخ: ۱) تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می شد.</p> <p>۲) دفاع از حقوق این فرد، بر دیگر مسلمانان واجب می گشت.</p> <p>۳) در زمره برادران و خواهران دینی قرار می گرفت.</p>	۲۰				
۵	<p>آیا جمله «لا اله الا الله» فقط یک شعار است؟ یا ذکر مثال توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: «خیر»، فقط یک شعار نبود؛ بلکه التزام به آن همه زندگی فرد تازه مسلمان را در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می داد. به عنوان مثال، جعفر بن ابی طالب (ع) در حضور نجاشی - پادشاه حبشه - این تغییر وضعیت را توصیف کرد.</p>	۲۰				
۶	<p>جعفر بن ابی طالب (ع) در حضور نجاشی - پادشاه حبشه - چگونه «تغییر وضعیت» مردم عربستان را توصیف کرد؟ بنویسید.</p> <table border="1"> <tr> <td>قبل از اسلام</td><td>قومی بودیم؛ جاهل، بُت می پرستیدیم، مُردار می خوردیم، مرتکب زشتی ها می شدیم، پیوند خویشاوندی را قطع می کردیم، بی پناه را پناه نمی دادیم و قوی، ضعیف را می بلعید!</td></tr> <tr> <td>بعد از اسلام</td><td>پیامبر، ما را به خدا فراخواند که او را یگانه بدانیم، عبادت کنیم و آن چه را که خود و پدرانمان می پرستیدیم کنار بگذاریم، چیزی را شریک او قرار ندهیم، او ما را به عدل، احسان، راستی، درستی، امانت داری و نیکی نسبت به خویشان و همسایگان دعوت کرد و از خوردن مال یتیم و ارتکاب فحشاء و منکر و دروغ نهی کرد و دستور داد نماز را به پا داریم، زکات بپردازیم و ماه رمضان را روزه بگیریم، ما نیز او را تصدیق کرده و به او ایمان آوردیم و از او پیروی کردیم.</td></tr> </table>	قبل از اسلام	قومی بودیم؛ جاهل، بُت می پرستیدیم، مُردار می خوردیم، مرتکب زشتی ها می شدیم، پیوند خویشاوندی را قطع می کردیم، بی پناه را پناه نمی دادیم و قوی، ضعیف را می بلعید!	بعد از اسلام	پیامبر، ما را به خدا فراخواند که او را یگانه بدانیم، عبادت کنیم و آن چه را که خود و پدرانمان می پرستیدیم کنار بگذاریم، چیزی را شریک او قرار ندهیم، او ما را به عدل، احسان، راستی، درستی، امانت داری و نیکی نسبت به خویشان و همسایگان دعوت کرد و از خوردن مال یتیم و ارتکاب فحشاء و منکر و دروغ نهی کرد و دستور داد نماز را به پا داریم، زکات بپردازیم و ماه رمضان را روزه بگیریم، ما نیز او را تصدیق کرده و به او ایمان آوردیم و از او پیروی کردیم.	۲۰
قبل از اسلام	قومی بودیم؛ جاهل، بُت می پرستیدیم، مُردار می خوردیم، مرتکب زشتی ها می شدیم، پیوند خویشاوندی را قطع می کردیم، بی پناه را پناه نمی دادیم و قوی، ضعیف را می بلعید!					
بعد از اسلام	پیامبر، ما را به خدا فراخواند که او را یگانه بدانیم، عبادت کنیم و آن چه را که خود و پدرانمان می پرستیدیم کنار بگذاریم، چیزی را شریک او قرار ندهیم، او ما را به عدل، احسان، راستی، درستی، امانت داری و نیکی نسبت به خویشان و همسایگان دعوت کرد و از خوردن مال یتیم و ارتکاب فحشاء و منکر و دروغ نهی کرد و دستور داد نماز را به پا داریم، زکات بپردازیم و ماه رمضان را روزه بگیریم، ما نیز او را تصدیق کرده و به او ایمان آوردیم و از او پیروی کردیم.					

۷	توحید و یگانگی خداوند مراتبی دارد، چهار مورد را بنویسید. پاسخ: ۱- توحید در خالقیت ۲- توحید در مالکیت ۳- توحید در ولایت ۴- توحید در ربوبیت	۲۰
۸	از مراتب توحید، «توحید در خالقیت» را توضیح دهید. پاسخ: عبارت از این است که معتقد باشیم؛ «خداوند، تنها مبدأ و خالق جهان است»، «موجودات، همه مخلوق او هستند» و «در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد». آیه شریفه: «اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...» مبین این مطلب است.	۲۰
۹	چرا خداوند، تنها خالق جهان است؟ (چرا تصور چند خدایی صحیح نیست و خدای واحد، آفریننده جهان است؟) پاسخ: این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان اند یا با همکاری یکدیگر این جهان را آفریده‌اند، به معنای آن است که هر کدام از آن‌ها «محدود» و «ناقص» هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند. همچنین به معنای آن است که هر یک از خدایان مذکور کمالاتی دارد که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند. چنین خدایان ناقصی، خود، نیازمند هستند و هر یک از آن‌ها به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیازش را برطرف نماید. پس، تصور چند خدایی صحیح نیست و خدای واحد، آفریننده جهان است.	۲۰ ۹ ۲۱
۱۰	از مراتب توحید، «توحید در مالکیت» را توضیح دهید. پاسخ: هر کس که چیزی را پدید می‌آورد، «مالک» آن است. از آن‌جا که خداوند، تنها خالق و پدیدآورنده جهان است، پس، تنها «مالک» آن نیز هست. آیه شریفه: «قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ...» مبین این مطلب است.	۲۱
۱۱	از مراتب توحید، «توحید در ولایت» را توضیح دهید. پاسخ: هر کس «مالک» چیزی باشد، حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد اما دیگران بدون اجازه وی، نمی‌توانند در آن تصرف یا از آن استفاده کنند. به این حق تصرف، «ولایت» و «سرپرستی» می‌گویند. آیه شریفه: «...مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا» مؤید این مطلب است. از آن‌جا که خداوند، تنها «مالک» جهان است، تنها «ولی» و «سرپرست» آن نیز هست و مخلوقات، جز به إذن و اجازه او نمی‌توانند در جهان تصرف کنند. چنین إذن به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست.	۲۱ ۹ ۲۲
۱۲	اگر خداوند ولایتی به شخصی بدهد، به چه معناست؟ توضیح دهید. پاسخ: بدین معناست که خداوند، آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است. اگر خداوند، پیامبر اکرم (ص) را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را «واسطه ولایت خود» و «رساننده فرمان‌هایش» قرار داده است.	۲۲
۱۳	از مراتب توحید، «توحید در ربوبیت» را توضیح دهید. پاسخ: «رب» به معنای «مالک» و «صاحب اختیاری» است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. هر کس که خالق، مالک و ولی چیزی باشد می‌تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد. از آن‌جا که خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، تنها رب هستی (وجود) نیز می‌باشد. اوست که جهان را «آواره» می‌کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می‌نماید و به پیش می‌برد.	۲۲

۱۴	آیا توحید در ربوبیت بدین معناست که موجودات - به خصوص انسان - قدرت تدبیر ندارند؟ توضیح دهید. پاسخ: «خیر» - باغبانی که زحمت می کشد و به پرورش درختان اقدام می کند، رشد این درختان نتیجه تدبیر اوست. بلکه، توحید در ربوبیت بدین معناست که این باغبان و تدبیرش همه از آن خدا و تحت تدبیر اویند. کشاورز وقتی خود را با دیگران، یعنی کسانی که در کشت زمین او دخالتی نداشته اند، مقایسه می کند می بیند که این زراعت حاصل دسترنج خودش است، اما وقتی رابطه خود را با خدا بررسی می کند، می بیند که هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست و کشت و زرع او بر اساس استعدادی که خداوند در آن قرار داده رشد کرده و محصول داده است. در نتیجه، در می یابد که زارع حقیقی و پرورش دهنده اصلی زراعت او خداست و باید شکرگزار او باشد. آیه شریفه: «قُلْ أَغْنِيَ اللَّهُ رَبُّنَا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ...» مؤید این مطلب است.	۲۲								
۱۵	به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید: * شرک به چه معناست؟ پاسخ: به معنای «شریک قرار دادن برای خدا» است. * هر کس که معتقد خداوند شریک دارد، «.....» به حساب می آید. پاسخ: «مُشْرک». * شرک مانند توحید، در جاتی دارد. درست نادرست	۲۳								
۱۶	اگر کسی معتقد باشد که این جهان را «چند خالق» آفریده اند، گرفتار چه نوع شرکی شده است؟ پاسخ: «شرک در خالقیت».	۲۳								
۱۷	جدول زیر که درباره مراتب شرک است را کامل نمایید: <table border="1"><tr><td>شرک در خالقیت</td><td>اگر کسی معتقد باشد که این جهان را «چند خالق» آفریده اند، گرفتار «شرک در خالقیت» شده است.</td></tr><tr><td>شرک در مالکیت</td><td>عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک «بخشی» از جهان هستند. اگر کسی معتقد به شرک در «خالقیت» باشد، معتقد به شرک در «مالکیت» نیز خواهد بود.</td></tr><tr><td>شرک در ولایت</td><td>عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و «خودشان، حق تصرف در جهان را دارا می باشند».</td></tr><tr><td>شرک در ربوبیت</td><td>عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که «تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند» اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند که کسی می تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند، گرفتار «شرک در ربوبیت» شده است.</td></tr></table>	شرک در خالقیت	اگر کسی معتقد باشد که این جهان را «چند خالق» آفریده اند، گرفتار «شرک در خالقیت» شده است.	شرک در مالکیت	عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک «بخشی» از جهان هستند. اگر کسی معتقد به شرک در «خالقیت» باشد، معتقد به شرک در «مالکیت» نیز خواهد بود.	شرک در ولایت	عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و «خودشان، حق تصرف در جهان را دارا می باشند».	شرک در ربوبیت	عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که «تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند» اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند که کسی می تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند، گرفتار «شرک در ربوبیت» شده است.	۲۳
شرک در خالقیت	اگر کسی معتقد باشد که این جهان را «چند خالق» آفریده اند، گرفتار «شرک در خالقیت» شده است.									
شرک در مالکیت	عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک «بخشی» از جهان هستند. اگر کسی معتقد به شرک در «خالقیت» باشد، معتقد به شرک در «مالکیت» نیز خواهد بود.									
شرک در ولایت	عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و «خودشان، حق تصرف در جهان را دارا می باشند».									
شرک در ربوبیت	عبارت است از، اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که «تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند» اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند که کسی می تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند، گرفتار «شرک در ربوبیت» شده است.									
۱۸	اگر سؤالات زیر از ما پرسیده شود، چه پاسخی باید به آن ها بدهیم؟ مرز توحید و شرک کجاست؟ آیا اگر کسی پزشک را وسیله درمان و بهبود بیماری بداند، مشرک است؟ آیا اگر کسی از غیر خدا درخواست کمک کند، گرفتار شرک شده است؟ آیا اگر کسی دعا را وسیله جلب مغفرت الهی و صدقه را وسیله دفع بلا بداند، مشرک است؟ و بالاخره، آیا توسل به پیامبران و معصومین (علیهم السلام) شرک به حساب می آید؟ پاسخ: می گوییم؛ اولاً خداوند «رابطه علیت» را میان پدیده های جهان حاکم کرده است. آتش، موجب گرما و روشنی و دارو، سبب شفا و بهبودی است. پزشک، وسیله درمان؛ معمار، بنای ساختمان و معلم نیز وسیله تعلیم و تربیت است. در امور «معنوی» نیز همین گونه است. «دعا»، سبب مغفرت و آمرزش؛ «صدقه»، موجب دفع بلا و «صله رحم»، موجب افزایش طول عمر است. ثانیاً همان گونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافاتی ندارد، درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته ها نیز منافاتی با توحید ندارد.	۲۴								

۱۹	آیا اگر کسی از غیر خدا (مثلاً معلم یا پزشک) درخواست کمک کند، گرفتار شرک شده است؟ توضیح دهید. پاسخ: «خیر» - همه روابط موجود در میان مخلوقات جهان، توسط خداوند طراحی شده و به اذن و اراده او صورت می گیرد. بنابراین، کسی که برای آموختن، نزد معلم می رود یا برای درمان به پزشک مراجعه می کند، نه تنها معلم و پزشک را شریک خداوند قرار نداده، بلکه به «قانون الهی» عمل کرده است.	۲۴
۲۰	آیا درخواست کمک از پزشک و اولیای الهی برای اجابت خواسته ها منافاتی با توحید دارد؟ توضیح دهید. پاسخ: «خیر» - زیرا پزشک به واسطه استفاده از اسباب «مادی» و اولیای الهی به واسطه اسباب «غیرمادی» و با اذن خداوند این کار را انجام می دهند.	۲۴
۲۱	عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (علیهم السلام) در بر آوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) چه زمانی موجب «شرک» می شود و چه زمانی «عین توحید» است؟ پاسخ: وقتی که این توانایی را از «خود آن ها» و «مستقل از خدا» بدانیم. اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیاء از خداوند و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است و از این جهت مانند اثر شفا بخشی داروست که خداوند به آن بخشیده است.	۲۴
۲۲	آیا توانایی کمک رساندن پیامبر اکرم (ص) و اولیای الهی (علیهم السلام) به دیگران، تنها به زمان حیات دنیوی آن ها اختصاص دارد؟ پاسخ: «خیر» - بلکه، پس از رحلت ایشان نیز استمرار دارد. به عبارت دیگر، روح مطهر ایشان پس از رحلت زنده است و می تواند به انسان ها یاری برساند.	۲۴
۲۳	اگر ما از رسول خدا (ص) چیزی در خواست کنیم، در خواست از «.....» نیست بلکه از حقیقت «.....» و «.....» ایشان است. پاسخ: «جسمشان»، «روحانی» و «معنوی».	۲۴
۲۴	آیا اگر کسی از پدر و مادرش و یا هر مؤمنی بخواهد که برای سعادت مندی او دعا کند، چنین درخواستی شرک آلود است؟ پاسخ: هیچ گروهی از مسلمانان، غیر از جریانی که امروزه به «تکفیری ها» مشهور شده، چنین درخواستی را شرک آلود نمی دانند. «جریان تکفیری» در سال های اخیر، برخی از جوامع و کشورهای اسلامی را گرفتار خود کرده است. پیروان این جریان فکری خشک و غیر عقلانی با تفکر غلطی که درباره «توحید» و «شرک» دارند، هر مسلمانی را که مانند آن ها نمی اندیشند، «مشرک» و «کافر» می خوانند و گاه کشتن او را «واجب» می شمارند.	۲۵
۲۵	کدام جریان، بزرگترین ضربه را به اسلام وارد کرد و سبب تنفر برخی از مردم جهان از اسلام شد؟ پیروان این گروه، چه اعتقاداتی دارند؟ پاسخ: «جریان تکفیری» - ۱) توسل به پیامبران و معصومین، «شرک» است. ۲) طلب دعا و شفیع قرار دادن دیگران برای این که خدا انسان را ببخشد، «شرک» است. ۳) معتقدند این گونه افراد، «کافر» هستند و مسلمان محسوب نمی شوند.	۲۵
۲۶	دو نمونه از توسل که در قرآن کریم ذکر شده است را بنویسید. پاسخ: ۱- قرآن کریم نقل می کند که «فرزندان یعقوب» از پدرشان درخواست کردند که برای آن ها طلب آموزش کند و حضرت یعقوب (ع) نیز به آنان وعده داد. ۲- قرآن کریم بیان می کند استغفار پیامبر (ص) در حق «منافقان» مؤثر نیست، اما در مورد دیگران مؤثر است.	۲۵
۲۷	در تاریخ درباره درخواست دعای مسلمانان از پیامبر (ص) در زمان حیات و پس از رحلت ایشان، چه آمده است؟ بنویسید. پاسخ: در زمان حیات ایشان، برای درخواست دعا نزد آن حضرت می آمدند. پس از رحلت ایشان نیز، در کنار قبرشان می رفتند یا از دور درخواست خود را مطرح می کردند.	۲۶

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس سوم: توحید و سبک زندگی	صفحه
۱	هر سبکی از زندگی ما، ریشه در چه چیزهایی دارد و از چه چیزی سرچشمه می گیرد؟ پاسخ: ریشه در «اندیشه های خاصی» دارد و از «جهان بینی ویژه ای» سرچشمه می گیرد.	۳۰
۲	شناخت ریشه اندیشه های خاص که از جهان بینی ویژه ای سرچشمه می گیرد، چه کمکی به ما می کند؟ پاسخ: به «تصمیم گیری درست ما» کمک فراوان می کند.	۳۰
۳	زندگی توحیدی، شیوه ای از زندگی است که ریشه در «.....» دارد. پاسخ: «جهان بینی توحیدی»	۳۰
۴	مهم ترین عامل در تعیین هدف ها و رفتارهای هر فرد، کدام است؟ توضیح دهید. پاسخ: «افکار و اعتقادات آن فرد»- مثلاً اگر کسی پذیرفت و ایمان پیدا کرد که سعادت بشر در کسب ثروت است و انسان فقط با لذت های مادی خوشبخت می شود، به طور طبیعی، زندگی خود را صرف رسیدن به همین هدف می کند. یا اگر کسی چنین اندیشد و واقعاً معتقد شد که آگاهی و دانش، بزرگ ترین کمال انسان است و هیچ امر دیگری با آن قابل مقایسه نیست، عمر خود را به کسب علم خواهد گذراند و در همین راه سعی و تلاش خواهد کرد. پس، هر فردی متناسب با «اعتقادات خویش»، مسیر زندگی خود را انتخاب و بر همان اساس رفتار خواهد کرد.	۳۱
۵	انسانی که خداوند را به عنوان تنها خالق جهان پذیرفته است و ایمان دارد که او پروردگار هستی است، چگونه رفتاری خواهد داشت و چگونه زندگی ای برای خود تنظیم خواهد نمود؟ پاسخ: رفتاری متناسب با این اعتقاد خواهد داشت و یک زندگی «توحیدی» برای خود تنظیم خواهد نمود.	۳۱
۶	کدام آیه، بیانگر «عزت توحید در زندگی فرد» است؟ پاسخ: «إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ».	۳۱
۷	از آن جا که ایمان همه افراد یکسان نیست و دارای شدت و ضعف است، میزان این تأثیر گذاری به چه چیزهایی بستگی دارد؟ پاسخ: به «درجه ایمان افراد به توحید و یکتاپرستی» دارد. یعنی هر چه ایمان فرد قوی تر باشد، تأثیر عملی آن در زندگی بیش تر و هر چه ضعیف تر باشد، تأثیر آن کم تر خواهد بود. با این معیار، هر کس می تواند درجه ایمان خود و تأثیر آن را در زندگی خویش بررسی کند.	۳۲
۸	کسی که بنده خداست و او را می پرستد، چه ویژگی هایی دارد؟ پاسخ: ۱- در برابر خدا، خاضع و خاشع است. ۲- خدا را محبوب و معبود خود می داند. ۳- بر آستان خدا نماز می گزارد و به درگاه او دعا می کند. ۴- جهت زندگی خود را خدا قرار می دهد. ۵- چنین انسانی در مسیر توحید گام برداشته و به «توحید عملی» رسیده است.	۳۲
۹	«توحید عملی» دارای چند بُعد است؟ آن ها را بنویسید. پاسخ: «دو بُعد»؛ «فردی» و «اجتماعی».	۳۲

۱۰	بُعد فردی توحید عملی و ثمرات آن را بنویسید.	۳۲
۱۱	پاسخ: هر کسی در زندگی خود از «فرمان‌های خدا اطاعت کند» به «مراقبی از توحید عملی» رسیده است. چنین فردی می‌کوشد تمایلات درونی و تصمیم‌ها و فعالیت‌های خود را در جهت «خواست و رضایت الهی» قرار دهد. مثلاً در انتخاب همسر، شغل، دوست، در چگونگی تحصیل، تفریح، ورزش و حتی در انتخاب نوع پوشش و به طور کلی در تمام برنامه‌های روزانه خود، خدا را در نظر می‌گیرد و تلاش می‌کند از دایره فرمان‌های او خارج نشود.	۳۲
۱۲	برای یک انسان موحد، «جهان» یا «عالم» چگونه معنایی دارد؟ توضیح دهید.	۳۲
۱۳	پاسخ: برای یک انسان موحد؛ جهان، «معنای خاص خود» را دارد. از نظر او؛ هیچ حادثه‌ای در عالم بی‌حکمت نیست، گرچه حکمت آن را نداند. از همین رو، موحد واقعی همواره انسانی امیدوار است. در مقابل سختی‌ها و مشکلات، صبور و استوار است و آن‌ها را زمینه موفقیت‌های آینده‌اش قرار می‌دهد. باور دارد که دشواری‌های زندگی نشانه بی‌مهری خداوند نیست، بلکه بستری برای «رشد و شکوفایی» اوست.	۳۲
۱۴	«شخصیت ثابت و پایدار داشتن انسان موحد» و «بر خور داری وی از آرامش روحی»، معلول و نتیجه چه چیزهایی است؟	۳۳
۱۵	پاسخ: معلول و نتیجه «تنظیم زندگی خود بر اساس رضایت الهی» و «پیرو فرمان‌های او بودن» است.	۳۳
۱۶	انسان موحد چون زندگی خود را بر اساس رضایت خداوند تنظیم کرده و پیرو فرمان‌های اوست، چگونه شخصیتی دارد؟ توضیح دهید. پاسخ: شخصیتی «ثابت و پایدار» دارد و «بر خور دار از آرامش روحی» است. چنین فردی، موجودات جهان را مخلوق خدا می‌بیند و می‌داند که خداوند، او را در برابرشان «مسئول» قرار داده است. همچنین، بدن خود را «امانتی الهی» می‌شمارد که خداوند به او سپرده است؛ بنابراین می‌داند که حق ندارد به آن آسیب برساند، همچنان که حق ندارد سلامتی دیگران را به خطر اندازد.	۳۳
۱۷	چرا امام علی علیه‌السلام به مردم زمان خود و همه مردمی که به خدا ایمان دارند می‌فرماید: «تقوای الهی پیشه کنید؛ هم در مورد بندگان خدا، هم در مورد شهرها و آبادی‌ها؟» پاسخ: زیرا که شما در برابر همه این‌ها حتی سرزمین‌ها و چهارپایان، «مسئولید». خدا را اطاعت کنید و از عصیان و نافرمانی او بپرهیزید.	۳۳
۱۸	آیا «انسان موحد» به حیوانات آسیب می‌رساند؟ بنویسید. پاسخ: «خیر»؛ بلکه به «ادامه بقا و زندگی آن‌ها» کمک می‌کند.	۳۳
۱۹	اگر از ما پرسیده شود: «چه کسی گرفتار شرک عملی می‌شود؟» چه پاسخی باید بدهیم؟ کدام آیه، مبتنی مطلب است؟	۳۳
۲۰	پاسخ: کسی که دل به هوای نفس (بت درون) سپرده و او را معبود خود قرار دهد و اوامر او را به فرمان‌های خداوند ترجیح دهد یا در پی کسب رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌ها (بت‌های بیرون) برآید، چنین شخصی گرفتار «شرک عملی» شده است.	۳۳
۲۱	آیه شریفه: «أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا» آیا دیدی آن کسی را که هوای نفس خود را معبود خود گرفت، آیا تو می‌توانی ضامن او باشی [و به دفاع از او برخیزی]؟ به کدام نوع شرک مربوط می‌شود؟ و به کدام یک از انواع بت‌ها اشاره دارد؟ بنویسید. پاسخ: «شرک عملی» - هوای نفس (بت درون).	۳۳
۲۲	تسلیم بودن فرد در برابر امیال نفسانی (بت درون) و فرمان‌پذیری از طاغوت (بت بیرون) باعث چه چیزهایی می‌شود؟ چرا؟	۳۴
۲۳	پاسخ: باعث می‌شود شخص، «درونی ناآرام و شخصیتی ناپایدار داشته باشد»؛ زیرا از یک سو، هوای نفس وی هر روز خواسته جدیدی جلوی روی او قرار می‌دهد و از سوی دیگر، قدرت‌های مادی که هر روز رنگ عوض می‌کنند، او را به بردگی جدیدی می‌کشانند.	۳۴
۲۴	«بُعد اجتماعی توحید عملی» به چه معناست؟	۳۴
۲۵	پاسخ: به معنای «قرار گرفتن همه نهادها و ارکان یک جامعه یا نظام اجتماعی در جهت خداوند و اطاعت همه جانبه از اوست».	۳۴

۲۰	مهم‌ترین رکن یک جامعه، «.....» آن است. پاسخ: «حکومت»	۳۴
۲۱	چه زمانی یک نظام اجتماعی، «توحیدی» است؟ بنویسید. پاسخ: وقتی که حاکم و زمامدار آن؛ (۱) بر اساس قوانین الهی به حکومت رسیده باشد. (۲) همان شرایطی را که خداوند برای حاکم تعیین کرده است، دارا باشد. (۳) بکوشد قوانین الهی را در جامعه به اجرا درآورد.	۳۴
۲۲	یک نظام اجتماعی علاوه بر رکن «سیاسی» دارای چه ارکان دیگری است؟ توضیح دهید. پاسخ: دارای ارکان دیگری مانند «اقتصاد» و «فرهنگ» نیز هست. جامعه‌ای که در مسیر «توحید اجتماعی» حرکت می‌کند، اقتصاد و فرهنگ و سایر ابعاد و ارکان آن نیز، به سوی اجرای فرمان‌های خدای یگانه پیش می‌رود و به صورت جامعه‌ای «عدالت‌گستر» در می‌آید.	۳۵
۲۳	«جامعه توحیدی» چگونه جامعه‌ای است؟ پاسخ: جامعه‌ای است که از تفرقه و تضاد دوری می‌کند و به سوی وحدت و هماهنگی حرکت می‌نماید و این وحدت و هماهنگی را با تمسک به توحید و یکتاپرستی و قرار گرفتن در سایه حکومت الهی می‌توان به دست آورد، نه با تمسک به ظالمان و حکومت‌های غیر الهی.	۳۵
۲۴	«جامعه موحد» چه ویژگی‌هایی دارد؟ پاسخ: حکومت کسانی را که خداوند به آن‌ها حق حکومت کردن نداده است، نمی‌پذیرد. با آنان که با خداوند و مسلمانان دشمنی می‌ورزند، دوستی نمی‌کند. با ظالمان مبارزه می‌کند، بنا به فرمان خداوند، از محرومان و مستضعفان حمایت می‌کند. آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ...» مؤید مطلب است.	۳۵
۲۵	میان بُعد فردی و اجتماعی توحید، چه رابطه‌ای وجود دارد؟ توضیح دهید. پاسخ: رابطه «متقابل» و «دوسویه»؛ هر قدر که مردم یک جامعه به سوی توحید حرکت کنند، ارکان جامعه نیز بیش‌تر رنگ توحیدی به خود می‌گیرد؛ همان‌طور که هر قدر نهادهای اجتماعی در خدمت اجرای قوانین الهی باشند، زمینه برای رشد انسان‌ها و حرکت به سوی خداوند و زندگی موحدانه، آسان‌تر می‌گردد.	۳۵
۲۶	چه زمانی تفرقه و تضاد، جامعه را فرا می‌گیرد و امکان رشد و تعالی از بین می‌رود؟ بنویسید. پاسخ: زمانی که همه افراد؛ «خواسته‌ها و تمایلات دنیوی خود را دنبال کنند» و «تنها منافع خود را محور فعالیت اجتماعی قرار دهند» و «اهل ایثار و تعاون و خیر رساندن به دیگران نباشند».	۳۵
۲۷	چه زمانی در یک جامعه توحیدی، دیگر سخنی از خداوند و فرمان‌های او نیست، بلکه سخن از حاکمیت طاغوت و دستورهای اوست؟ بنویسید. پاسخ: با فراگیر شدن تفرقه و تضاد در جامعه و از بین رفتن امکان رشد و تعالی از آن، در چنین جامعه‌ای، روزه‌روز انسان‌های ستمگر بیش‌تر قدرت پیدا می‌کنند و دیگران را در خدمت امیال خود به کار می‌برند.	۳۵
۲۸	«روح زندگی دینی» و «روح زندگی ضد دینی» به ترتیب کدام‌اند؟ پاسخ: «توحید» - «شرک».	۳۶
۲۹	منظور از «انسان عصر حاضر» چیست؟ بنویسید. پاسخ: منظور تمام افراد جامعه نیست، بلکه جو غالب جوامع و جو حاکم بر اکثریت افراد است، نه تک‌تک افراد.	۳۶

۳۰	انسان امروز بیشتر از بت پرستان قبل از اسلام که بیش از ۳۶۰ بت را می‌پرستیدند، به دنبال این قبیل بت‌پرستی‌هاست. <div style="text-align: right;">☐ درست ☒ نادرست</div>	۳۶
۳۱	آیا انسان و جوامع بشری به سوی زندگی توحیدی حرکت می‌کنند؟ توضیح دهید. پاسخ: در ابتدا به نظر می‌رسد که امروزه کم‌تر کسی گرفتار شرک باشد و از این جهت نیز، بشر در مسیر پیشرفت می‌باشد اما یک واقعیت تلخ در این‌جا وجود دارد و آن این است که، گرچه شرک در قالب بت و مانند آن در میان پیش‌تر جوامع وجود ندارد، اما انواع دیگری از شرک که بسیار پیچیده‌تر از شرک قدیم است، در میان بشر به چشم می‌خورد که خوب است به آن‌ها توجه کنیم و برای دوری از آن‌ها تلاش نماییم.	۳۶
۳۲	از انواع شرک در جهان امروز، اعتقاد بسیاری از انسان‌ها به مالکیت جهان است؛ آن را توضیح دهید. پاسخ: امروزه، بسیاری از انسان‌ها «جهان خلقت» را ملک خود تلقی می‌کنند و بدون توجه به نظر و رأی مالک حقیقی آن، یعنی خدا، هرگونه که بخواهند در این جهان تصرف می‌کنند. این افراد و جوامع، در واقع خود را «مالک»، «ولی» و «پرورش دهنده (رب)» جهان می‌پندارند.	۳۶
۳۳	سه مورد از پیامدهای منفی افراد و جوامعی که خود را مالک، ولی و پرورش دهنده جهان می‌پندارند بنویسید. پاسخ: (۱) تخریب محیط زیست (۲) آلوده شدن طبیعت (۳) پیدا شدن جوامع بسیار فقیر در کنار جوامع بسیار ثروتمند	۳۶
۳۴	عبارت قرآنی: «أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى» از زبان کدام طاغوت نقل شده است؟ توضیح دهید. پاسخ: برخی از انسان‌ها، مانند «فرعون»، خود را پروردگار بزرگ مردم معرفی می‌کرد؛ خود را «مالک دیگر جوامع» می‌پندارند و برای آن‌ها «تصمیم‌گیری» می‌کنند.	۳۶
۳۵	چرا بسیاری از انسان‌ها چنان به امور دنیوی سرگرم شده‌اند که خدا را فراموش کرده و خداوند در قلب آن‌ها جایگاهی ندارد؟ پاسخ: زیرا زرق و برق و زینت دنیا و لذات و شهوات چنان در دلشان فزونی یافته که جایی برای خلوت انس با خدا و درک معنویت نیایش با پروردگار باقی نگذاشته است. گویی هوی و هوس و آن چه و آن کس که آنان را به هوس‌هایشان می‌رساند، بت و معبودشان شده و آن‌ها را همچون خدا می‌پرستند؛ و از ابزارهای جدید مانند سینما، تلویزیون، ماهواره، اینترنت و سایر رسانه‌ها در این راه بهره می‌گیرند و یکسره از خدا و آخرت غافل شده‌اند.	۳۷
۳۶	به نظر شما وظیفه ما در مقابل وضع موجود [جامعه] چیست و چگونه می‌توانیم به اصلاح جامعه امروزی اقدام کنیم؟ پاسخ: قدم اول در این راه، «شناخت وضع موجود و بت پرستی نوین» است. باید دانست که قرآن کریم، معیارهای ثابت توحید و شرک یا بت پرستی را به ما نشان داده و تطبیق زندگی «فردی» و «اجتماعی» خود با این معیارها را بر عهده خودمان نهاده است. اطاعت از ارباب‌هایی جز خداوند، بندگی کسانی جز او و خارج کردن دین از برنامه‌های زندگی و تقلید از کسانی که در جهت مخالف دین حرکت می‌کنند، شرک و بت پرستی است و ما باید در عین قبول خدا، دین و دستورات آن را در متن زندگی خود وارد کنیم و تمایلات دنیوی و نفسانی خود را «فرع» قرار دهیم.	۳۷
۳۷	ریشه بت‌پرستی و شرک جدید، چیست؟ پاسخ: آن است که «برخی» از انسان‌ها در عین قبول داشتن خداوند (اصل توحید)، دین و دستورات دینی را در متن زندگی خود وارد نمی‌کنند و بر عکس، تمایلات دنیوی و نفسانی خود را «اصل» قرار می‌دهند.	۳۷

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس چهارم: فقط برای او	صفحه
۱	عبارت قرآنی: «بگو همانا نماز و عبادت‌هایم و زندگی و مرگم فقط برای خداست که پروردگار جهانیان است.» به کدام موضوع اشاره دارد؟ پاسخ: «خالصانه کردن کارها برای خداوند»	۴۲
۲	هدف خلقت انسان، «.....» است و این امر، جز با «.....» به دست نمی‌آید. پاسخ: «تقرب به خدا» - «سعی و تلاش خود انسان»	۴۳
۳	انسان، همواره بر سر کدام دو راهی در زندگی خود است؟ بنویسید. پاسخ: انسان همواره بر سر دو راهی؛ «بندگی خداوند» و «بندگی هوای نفس و شیطان» قرار دارد و زندگی، صحنه انتخاب یکی از این دو راه است.	۴۳
۴	آن کس که راه توحید را بر می‌گزیند و در پی آن اندیشه و دل و عمل خویش را برای رضای حضرت دوست (خدا) قرار می‌دهد، چه نتایجی برای او خواهد داشت؟ پاسخ: «خطراتی او را تهدید می‌کند» و «احتمال انحراف از توحید برای او هست»	۴۳
۵	در روایت پیامبر اکرم (ص)، راهیابی «شرک» به «دل انسان» از چه چیزی پنهان‌تر تعبیر شده است؟ توضیح دهید. پاسخ: «راهیابی شرک به دل انسان از راه رفتن مورچه‌ای سیاه در شب تاریک بر تخته سنگی سیاه، پنهان‌تر است.» پس، باید بینیم چگونه از حریم اندیشه و دل پاسبانی کنیم تا «آفت شرک به آن راه نیابد» و «عمل ما خالص برای خداوند انجام شود».	۴۳
۶	«اخلاص» به چه معناست؟ پاسخ: به معنی «خالص کردن و پاک کردن یک چیز از غیر آن است.»	۴۴
۷	کلمه «اخلاص» در کاربرد دینی به چه معناست؟ پاسخ: بدین معناست که: «شخص اندیشه و دل خود را جایگاه خدا کند و عملش را فقط برای رضای خداوند و همان‌گونه که او دستور داده است، انجام دهد.»	۴۴
۸	چه چیزی در اسلام، شرط قبولی تمامی اعمالی دانسته شده است که فرد به درگاه خداوند عرضه می‌دارد؟ پاسخ: «اخلاص»	۴۴
۹	اخلاص مانند دوست داشتن، سخاوت، شجاعت و هر عمل قلبی دیگر، درجات و مراتبی دارد. درست نادرست ☐	۴۴
۱۰	آیا اخلاص دارای درجات است؟ توضیح دهید. پاسخ: «بلی»، همان‌گونه که در ارزش‌گذاری طلا، عیار یا درصد خلوص آن اهمیت دارد، اعمال انسان نیز هر چه با اخلاص بالاتری همراه باشد، ارزش بیش‌تری دارد. مهم این است که انسان تلاش کند تا اندیشه و عمل خود را روز به روز برای خداوند خالص‌تر گرداند.	۴۴
۱۱	طبق فرمایش پیامبر اکرم (ص)، مؤمنان با توجه به کدام ویژگی‌شان بر یکدیگر برتری پیدا می‌کنند؟ پاسخ: «با توجه به مراتب اخلاصشان».	۴۴
۱۲	طبق فرمایش امام صادق (ع)، «عمل خالص» چگونه عملی است؟ پاسخ: «آن عملی است که دوست‌نداری کسی جز خداوند به خاطر آن کار، تو را ستایش و تمجید کند.»	۴۴
۱۳	اخلاص چند گونه است؟ آن‌ها را بنویسید. پاسخ: ۱- اخلاص در اندیشه ۲- اخلاص در قلب.	۴۴

۱۴	برای این که عمل برای خداوند خالص شود، لازم است نخست «اخلاص در قلب» تحقق یابد. درست ☐ نادرست ☒	۴۴
۱۵	اخلاص در اندیشه را توضیح دهید. پاسخ: برای این که عمل برای خداوند خالص شود، لازم است نخست «اخلاص در اندیشه» تحقق یابد. فردی که به خداوند اعتقاد دارد باید بکوشد فکر و اندیشه خود را در این زمینه تقویت کند به طوری که همه امور خود و عالم را به دست خدا ببیند و بداند که خداوند مدبر و اداره کننده همه امور جهان است و هیچ واسطه و سببی جز به اذن و اراده او عمل نمی کند. این معنا، همان مفهوم مراتب توحید، به خصوص «توحید در ربوبیت» است.	۴۴
۱۶	اخلاص در قلب را شرح دهید. پاسخ: انسان باید تلاش کند آن چه را از توحید در اندیشه و عقل خود پذیرفته است، به یک اعتقاد قلبی و درونی تبدیل کند و با آن انس قلبی برقرار نماید تا در رفتار و کردارش مؤثر باشد. زیرا برای این که به یک سخن درست عمل کنیم، پذیرش عقلی آن کفایت نمی کند، بلکه آن سخن باید در قلب و دل نفوذ کند، یعنی قلب نیز تسلیم آن شود.	۴۵
۱۷	انسان مؤمن می کوشد قلبش را خانه چه کسی قرار دهد؟ توضیح دهید. پاسخ: انسان مؤمن می کوشد، قلبش را خانه «خداوند مهربان» کند و تنها به او دل ببندد و با آنان که خداوند سفارش کرده است، انس قلبی داشته باشد. همچنین، او تلاش می کند نیت های درونی و قلبی خود را الهی کند.	۴۵
۱۸	چرا انسان مؤمن تلاش می کند، نیت های درونی و قلبی خود را «الهی» کند؟ پاسخ: زیرا تا نیت و قصد قلبی انسان از انجام یک عمل خدایی نشود، آن عمل، خدایی نمی گردد و خالصانه نمی شود. به همین دلیل، پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «يَتَى الْمُؤْمِنُ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ: نیت مؤمن از عمل او برتر است.»	۴۵
۱۹	پیامبر اکرم (ص) به خاطر جایگاه مهم و ارزشمند نیت و قصد قلبی چه می فرماید؟ (الف) يَتَى الْمُؤْمِنُ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ ☐ (ب) اِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ ☒ (ج) فَاعِلُ الْخَيْرِ، خَيْرٌ مِنْهُ ☐ (د) فَاعِلُ الشَّرِّ، شَرٌّ مِنْهُ ☐	۴۵
۲۰	رابطه «درستی» و «صحت عمل» را با ذکر مثال توضیح دهید. پاسخ: انسان مؤمن، علاوه بر این که می کوشد نیت خود را خالص کند و عمل را به خاطر خدا [برای رضایت خدا] انجام دهد، تلاش می کند عمل را همان گونه که خداوند دستور داده است، انجام دهد. یعنی عمل را از جهت کمیت، کیفیت، زمان، مکان و شیوه همان طوری انجام دهد که خداوند می خواهد. مثلاً اگر خداوند امر فرموده که نماز صبح در دو رکعت و با یک رکوع و دو سجده در هر رکعت و قبل از طلوع آفتاب انجام شود، انسان مؤمن نیز تلاش می کند نماز خود را به همین صورت انجام دهد تا صحیح و درست انجام داده باشد.	۴۶
۲۱	در هر عملی باید چند حسن موجود باشد؟ بنویسید. پاسخ: «دو تا»؛ (۱) حسن فاعلی (۲) حسن فعلی. حسن فاعلی: بدین معناست که انجام دهنده کار، دارای معرفت درست و نیت الهی باشد. حسن فعلی: بدین معناست که [شخص]، کار را به درستی و به همان صورت که خدا فرمان داده است، انجام دهد.	۴۶
۲۲	راه های تقویت اخلاص را فقط نام ببرید. پاسخ: ۱- افزایش معرفت نسبت به خداوند ۲- تقویت روحیه حق پذیری ۳- راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او ۴- دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات	۴۶ تا ۴۹

۲۳	از راه‌های تقویت اخلاص، «افزایش معرفت نسبت به خداوند» را توضیح دهید. پاسخ: پیوند محکمی میان «معرفت به خداوند» و «ایمان به او» وجود دارد. همچنین ارتباط دقیقی میان «ایمان به خداوند» و «اخلاص» برقرار است. بنابراین، هر قدر که معرفت ما به خداوند «بیشتر» شود، به افزایش درجه اخلاص کمک خواهد کرد. پس، خوب است ساعاتی را صرف تفکر در آیات و نشانه‌های الهی کنیم تا بیش تر دریابیم که: «آفرینش همه تنبیه خداوند دل است دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود هر که فکر نکند نقش بود بر دیوار»	۴۶
۲۴	پیام بیت: «مهر رخسار تو می‌تابد ز ذرات جهان هر دو عالم پُر ز نور و دیده نابینا چه سود» را بنویسید. پاسخ: اگر کسی گرفتار غفلت شد و چشم اندیشه را به روی جهان بست، آیات الهی را نخواهد یافت و دل به مهر او نخواهد داد.	۴۷
۲۵	با ذکر مثالی توضیح دهید که: «چگونه عملی که بر اساس معرفت و آگاهی باشد، بسیار ارزشمندتر و مقدس‌تر از عملی است که در آن معرفتی نیست یا با معرفت اندکی صورت می‌گیرد؟» پاسخ: مثلاً نمازی که با معرفت انجام بگیرد، بسیار ارزشمندتر از نمازی است که به جا آورنده آن نمی‌داند چه می‌گوید. حتی گاه پیش می‌آید که انسان‌های نادان به تصور این که کار خیر می‌کنند، مرتکب گناهان بزرگ می‌شوند.	۴۷
۲۶	«جریان جنگ صفین» و «نهضت بیداری اسلامی در کشورهای مسلمانان خاور میانه و شمال آفریقا»، به ترتیب با کدام یک از راه‌های تقویت اخلاص ارتباط دارند؟ پاسخ: «افزایش معرفت نسبت به خداوند» - «افزایش معرفت نسبت به خداوند».	۴۷
۲۷	از راه‌های تقویت اخلاص، «تقویت روحیه حق‌پذیری» را توضیح دهید. پاسخ: کسی که روحیه حق‌پذیری دارد و در مقابل حق تسلیم است، به آسانی وارد «مسیر بندگی» می‌شود. زیرا افراد حق‌پذیر، تابع دلیل هستند و وقتی «عقل» آنان حقیقتی را یافت، به دنبال آن می‌روند. اما کسانی که راه دریافت حق را بر خود بسته‌اند و به جای پیروی از عقل؛ از «هوی و هوس» پیروی می‌کنند، وقتی خبرخواهی اطرافیان و دوستان را می‌شنوند، دست به انکار می‌زنند و با گفتن: «دلم نمی‌خواهد»، راه رسیدن به حقیقت را بر خود می‌بندند.	۴۸
۲۸	امیر المؤمنین علی(ع)، به ترتیب از چه چیزهایی به عنوان «سپهسالار خدای رحمان» و «راهبر لشکر شیطان» تعبیر فرموده‌اند؟ پاسخ: «عقل» - «هوی و هوس».	۴۸
۲۹	این فرمایش امیر المؤمنین علی(ع): «عقل، سپهسالار خدای رحمان است و هوی و هوس، راهبر لشکر شیطان. و انسان کشیده شونده میان آن دو. پس، هر یک چیره شود، انسان در جایگاه او قرار خواهد گرفت.» به کدامیک از راه‌های تقویت اخلاص اشاره دارد؟ پاسخ: «تقویت روحیه حق‌پذیری».	۴۸
۳۰	مطلب ذیل حاوی چه پیامی است؟ آن را بنویسید. عقل → دل ← هوی و هوس پاسخ: دو ندا دل را به سوی خود دعوت می‌کند: «ندایی از عقل» و «ندایی از هوی و هوس» و این ندای هوس‌های زودگذر است که آن‌ها بدان پاسخ می‌دهند!	۴۸
۳۱	از راه‌های تقویت اخلاص، «راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از اوست» آن را توضیح دهید. پاسخ: نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و یاری جستن از او برای رسیدن به اخلاص، «غفلت از خداوند را کم می‌کند»، «محبت را در قلب تقویت می‌سازد» و «انسان را بهره‌مند از کمک‌های الهی می‌نماید».	۴۸

۴۹	۳۲	از راه‌های تقویت اخلاص، «دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات» را توضیح دهید. پاسخ: «گناه» ریشه درخت اخلاص و بندگی را می‌سوزاند و آن را به تدریج از بین می‌برد. به همین جهت، امیرالمؤمنین علی(ع) می‌فرماید: «تمام اخلاص، در دوری از گناهان جمع شده است.» از طرف دیگر، «ترک گناه»، «توجه به واجبات» و «اطاعت از خداوند»، درخت اخلاص را آبیاری می‌کند و رشد می‌دهد. در میان اعمال واجب، «روزه» تأثیر خاصی در تقویت اخلاص دارد. امیرالمؤمنین علی(ع) می‌فرماید: «خداوند بدان جهت روزه را واجب کرد تا اخلاص مردم را بیازماید.»
۴۹ و ۵۰	۳۳	میوه‌های درخت اخلاص را فقط نام ببرید. پاسخ: ۱- دستیابی به درجاتی از حکمت ۲- نفوذ ناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان ۳- دریافت پاداش‌های وصف ناشدنی
۴۹	۳۴	از میوه‌های درخت اخلاص «دستیابی به درجاتی از حکمت» را توضیح دهید. پاسخ: «حکمت» به معنای علم محکم و استوار و به دور از خطاست که هدف درست و راه رسیدن به آن را نشان می‌دهد و مانع لغزش‌ها و تباهی‌ها می‌شود. «انسان حکیم» به درجاتی از بصیرت و روشن بینی می‌رسد که می‌تواند در شرایط سخت و پیچیده، حق را از باطل تشخیص دهد و گرفتار باطل نشود. خداوند در قرآن کریم، علاوه بر آن که «لقمان» را به داشتن «حکمت» توصیف کرده، سفارش‌های اندرز و حکیمانه‌ای از ایشان نقل می‌کند.
۴۹	۳۵	طبق فرمایش پیامبر اکرم(ص): «هر کس ۴۰ روز کارهای خود را برای خدا خالصانه انجام دهد» چه نتیجه‌ای برای او خواهد داشت؟ پاسخ: «چشمه‌های حکمت و معرفت از دل و زبانش جاری خواهد شد.»
۴۹	۳۶	از میوه‌های درخت اخلاص، «نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان است» آن را توضیح دهید. پاسخ: اگر انسان در اخلاص پیش رود، به مرحله‌ای می‌رسد که دیگر فریب وسوسه‌های شیطان را نمی‌خورد و گرفتار دام‌های او نمی‌شود؛ زیرا شیطان، خود اقرار کرده است که توانایی فریب مؤمنان با اخلاص را ندارد. بیت ذیل نیز مؤید همین مطلب است: «برو این دام بر مرغی دگر نه که عنقا را بلند است آشیانه»
۵۰	۳۷	چرا شیطان، امروزه نیز به صورت‌های گوناگون برای انسان‌ها دام پهن کرده است؟ پاسخ: تا هوس زودگذر آن‌ها را تحریک و به گناه بکشانند و آنان را از بهشت جاویدان محروم سازد.
۵۰	۳۸	از جمله دام‌هایی که مقاومت در برابر آن‌ها نیازمند روی آوردن به پیشگاه خداوند و پذیرش خالصانه فرمان‌های اوست، سه مورد را بنویسید. پاسخ: ۱) فیلم‌ها، وبگاه‌ها و شبکه‌های ماهواره‌ای ۲) شبکه‌های مجازی ناسالم ۳) گروه‌ها و دسته‌های منحرف اجتماعی نکته: کسی که در چنین دام‌هایی گرفتار شود، هم زندگی پاک و با نشاط دنیا را از دست خواهد داد و هم حیات سرشار از شادکامی آخرت.
۵۰	۳۹	از میوه‌های درخت اخلاص، «دریافت پاداش‌های وصف ناشدنی» را شرح دهید. پاسخ: بندگی خالصانه خداوند، ثمراتی دارد که چه بسا در ذهن ما ننگد و از تصور و تخیل ما فراتر رود. از جمله این پاداش‌های وصف ناشدنی، دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه کسی است که بنا به تعبیر امیرالمؤمنین علی(ع)، «نهایت آرزوی عارفان، دوست دل‌های صادقان، ولی مؤمنان و معبود عالمیان است.»

۵۰	<p>اگر از ما سؤال شود: «رسول خدا(ص)، امام علی(ع)، حضرت زهرا(س) و دیگر پیشوایان دین چگونه این همه خوبی و زیبایی و آن مقام قرب و نزدیکی به محبوب را به دست آورده‌اند، کدام بیت وافی مطلب خواهد بود؟</p> <p>(۱) بنده شیطانی و داری امید (۲) چون نداری درد، درمان هم نخواه (۳) همچو سلمانی در مسلمانی بکوش (۴) بندگی کن تا که سلطانت کنند</p> <p>که ستایش همچو یزدانت کنند؟! درد پیدا کن که درمانت کنند ای مسلمان تا که سلامتت کنند تن رها کن تا همه جانت کنند</p>	۴۰
----	--	----

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس پنجم: قدرت پروان	مجموعه
۱	«عمل اختیاری» را با «عمل غیر اختیاری» مقایسه نمایید. (با ذکر مثال) پاسخ: میان حرکات قلب یک فرد برای گردش خون و حرکات پای وی هنگام قدم زدن، تفاوت اساسی وجود دارد. همچنان که تفاوت است میان حرکت دستی که بر اثر بیماری لرزش دارد با حرکت دستی که خود شخص برای غذا خوردن بالا و پایین می آورد. ضربان قلب و حرکت دستی که لرزش دارد، اختیاری نیست؛ ولی حرکات پا برای رفتن به سوی یک مقصد و حرکات دست در هنگام غذا خوردن، اختیاری و تابع اراده انسان است.	۵۵
۲	«اختیار» به چه معناست و چگونه «حقیقتی» است؟ پاسخ: به معنای «توانایی بر انجام یک کار یا ترک آن است» - یک حقیقت «وجدانی» و «مشهود» است و هر انسانی آن را در خود می یابد و می بیند که شبانه روز در حال تصمیم گرفتن برای انجام یک کار یا ترک آن است.	۵۵
۳	کسی که اختیار را در سخن یا بحث انکار می کند، در «عمل» از آن بهره می برد و آن را «اثبات» می کند. درست ☒ نادرست ☐	۵۵
۴	آیا همه امور زندگی ما، «اختیاری» هستند؟ توضیح دهید. پاسخ: «خیر»؛ بسیاری از امور اختیاری نیست، و ما در وقوع آنها نقشی نداریم. به عنوان مثال، هیچ یک از ما در عملکرد دستگاه های مختلف بدن خود مانند دستگاه گوارش یا گردش خون، و همچنین در قوانین حاکم بر طبیعت مانند قانون جاذبه زمین، توالی فصل ها و ... نقشی نداریم و این امور خارج از اختیار ما و به صورت «طبیعی» انجام می شود. در عین حال، باید توجه داشت که همین اختیار محدودی که داریم، مبنای تصمیم گیری های ما و تعیین کننده عاقبت و سرنوشت ماست.	۵۵
۵	همه ما با وجود روشن بودن اختیار و بی نیازی آن از استدلال، شواهدی بر وجود آن را در خود می یابیم؛ سه مورد را نام ببرید. پاسخ: (۱) تفکر و تصمیم (۲) احساس رضایت یا پشیمانی (۳) مسئولیت پذیری	۵۶
۶	از شواهد وجود اختیار در انسان، «تفکر و تصمیم» را توضیح دهید. پاسخ: هر کدام از ما همواره تصمیم هایی می گیریم و برای این تصمیم ها ابتدا، «اندیشه می کنیم» و «جواب آن را می سنجیم» و سپس، «دست به عمل می زنیم». گاهی نیز دچار تردید می شویم که از میان چندین کار، کدام یک را انتخاب کنیم. دست آخر، پس از بررسی های لازم، یکی را برگزیده و عمل می کنیم.	۵۶
۷	بیت ذیل، به کدام یک از شواهد وجود اختیار در انسان دلالت دارد؟ «این که فردا این کنم یا آن کنم خود دلیل اختیار است ای صنم» (۱) تفکر و تصمیم ☒ (۲) احساس رضایت ☐ (۳) احساس پشیمانی ☐ (۴) مسئولیت پذیری ☐	۵۶
۸	از شواهد وجود اختیار در انسان، «احساس رضایت یا پشیمانی» را شرح دهید. پاسخ: هر گاه در کاری موفق شویم، احساس رضایت و خرسندی وجودمان را فرا می گیرد. این احساس رضایت، نشانه آن است که آن کار را از خود و نتیجه اراده و تصمیم عاقلانه خود می دانیم. گاه نیز در کاری مرتکب اشتباه می شویم و به خود یا	۵۶

	دیگری زیان و ضرر می‌رسانیم. در این هنگام احساس ندامت و پشیمانی می‌کنیم و با خود می‌گوییم: ای کاش آن کار را انجام نمی‌دادم. این احساس ندامت، نشانگر آن است که «من توان ترک آن کار را داشتم».	
۹	آیات ذیل، به کدام یک از شواهد وجود اختیار انسان دلالت دارند؟ «گر نبودی اختیار این شرم چیست این دریغ و خجالت و آزر م چیست؟ وان پشیمانی که خوردی زان بدی ز اختیار خویش گشتی مهنّدی» پاسخ: «احساس رضایت یا پشیمانی».	۵۶
۱۰	از شواهد وجود اختیار در انسان، «مسئولیت‌پذیری» را شرح دهید. پاسخ: هر کدام از ما، خود را مسئول کارهای خویش می‌دانیم. به همین جهت، آثار و عواقب عمل خود را می‌پذیریم و اگر به کسی زیان و ضرر رسانده‌ایم، آن را جبران می‌کنیم. «عهدها و پیمان‌ها» نیز بر همین اساس استوارند. بنابراین، اگر کسی پیمان شکنی کند و مسئولیتش را انجام ندهد، خود را مستحق مجازات می‌داند.	۵۶
۱۱	آیات ذیل، به کدام یک از شواهد وجود اختیار انسان دلالت دارند؟ «هیچ گویی سنگ را فردا بیا ورنه نیایی من دهم بد را سزا؟ هیچ عاقل مرگلوخی را زند هیچ با سنگی عتابی کس کند؟» پاسخ: «مسئولیت‌پذیری».	۵۶
۱۲	اگر از ما سؤال شود: «خدای متعال، متناسب با کدام قوه بشر، وی را راهنمایی کرده و او را آزاد گذاشته است که از هدایت حق تعالی استفاده کند و سپاسگزار او باشد یا ناسپاسی کند و از هدایت و لطفش بهره نبرد؟» کدام گزینه، یاری رسان ما در پاسخ گویی خواهد بود؟ (۱) قوه تعقل و تفکر - إنا هذیناه السبیل إنا شاکراً وإما کفوراً ☐ (۲) قوه تعقل و تفکر - ذلک بما قدّمت اَندیکم وأنّ الله لیس بظالمٍ للعبید ☐ (۳) قوه اختیار و تصمیم‌گیری - إنا هذیناه السبیل إنا شاکراً وإما کفوراً ☒ (۴) قوه اختیار و تصمیم‌گیری - ذلک بما قدّمت اَندیکم وأنّ الله لیس بظالمٍ للعبید ☐	۵۶
۱۳	همه عبارت‌های قرآنی ذیل، به نشانی از وجود اختیار در انسان دلالت دارند؛ به جز عبارت... (۱) إنا هذیناه السبیل إنا شاکراً وإما کفوراً ☐ (۲) ذلک بما قدّمت اَندیکم وأنّ الله لیس بظالمٍ للعبید ☐ (۳) قَدْ جَاءَكُمْ نَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ☐ (۴) إِنْ أَلَّه يُمْسِكِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسِكْهُمَا مِنْ أَخَذَ مَنْ بَعْدَهُ ☒	۵۷
۱۴	خداوند، کدام قدرت را به ما عطا کرده و از ما خواسته با استفاده از آن برای زندگی خود برنامه‌ریزی کنیم و به قله‌های کمال برسیم؟ پاسخ: «قدرت اختیار و اراده» - ما تا آن جا می‌توانیم پیش برویم که جز خداوند، [کسی] عظمت آن را نمی‌داند.	۵۷
۱۵	ما در چگونه جهانی زندگی می‌کنیم؟ پاسخ: ما در دنیای «خیالی» زندگی نمی‌کنیم، بلکه در جهانی زندگی می‌کنیم که خداوند، امور آن را «تدبیر» می‌کند و قوانین مشخصی را بر آن حاکم کرده و جهان هستی مطابق با آن قوانین، عمل می‌کند و به پیش می‌رود.	۵۷

۱۶	آیا مشیت خداوند و قوانین حاکم بر هستی، مانع اختیار انسان است یا بر عکس، زمینه‌ساز شکوفایی اختیار و بستری برای بهر مندی از آن؟ توضیح دهید. پاسخ به این سوال در دو بخش داده می‌شود: (۱) این بینش و نگرش که خالق جهان، خدایی حکیم است به انسان اطمینان خاطر می‌دهد که می‌تواند در این جهان از قدرت اختیار خود بهره‌برد و برای ساختن امروز و فردای خود و جامعه تلاش کند و ثمرات تلاش خود را مشاهده نماید. (۲) در نتیجه اعتقاد فوق، انسان خداشناس می‌داند که فقط با زندگی در یک جهان قانونمند که پشتوانه آن علم و قدرت خداست، وی امکان حرکت و فعالیت دارد.	۵۸
۱۷	اعتقاد به خدایی حکیم که با حکمت خود، جهان را خلق کرده و اداره می‌کند، چه نتیجه‌ای دارد؟ پاسخ: این اطمینان را به انسان می‌دهد که «همه وقایع و رخدادها، جهان، تحت یک برنامه سامان‌دهی شده و غایتمند انجام می‌گیرد و نه اتفاقی و بی‌هدف.» کسی که معتقد به حاکمیت چنین خدایی است، هر چند خودش از شناخت علت بسیاری از حوادث و رخدادها، جهان عاجز است، اما مطمئن است که هر حادثه‌ای هدف معین و مشخصی دارد و از سر تصادف، غفلت یا ندانم‌کاری رُخ نمی‌دهد.	۵۸
۱۸	اعتقاد به خدای حکیم، این اطمینان را به آدمی می‌دهد که جهان خلقت «حافظ و نگهدارنده دارد که در کار او اشتباه نیست.» به عبارت دیگر، «کشتی جهان، ناخدایی دارد که به موجب علم و قدرت ناخدا، هیچ‌گاه غرق و نابود نخواهد شد.» کدام آیه وافی مطلب خواهد بود؟ و کدام بیت شعر با این موضوع مرتبط است؟ پاسخ: «إِنَّ اللَّهَ يُمِصُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مَنْ يَغْدِيهِ...» «قطره‌ای کز جویباری می‌رود از پی انجام کاری می‌رود»	۵۸
۱۹	در نتیجه اعتقاد به چه چیزی، انسان خداشناس می‌داند که فقط با زندگی در یک جهان قانونمند که پشتوانه آن «علم و قدرت خداست»، وی امکان حرکت و فعالیت دارد؟ چرا؟ پاسخ: اعتقاد به خدایی حکیم که با حکمت خود جهان را خلق کرده و اداره می‌کند. - زیرا با زندگی در چنین جهانی است که او می‌تواند قوانین حاکم بر جهان هستی و خلقت را بشناسد و برای رفع نیازهای خود، از آنها استفاده کند و به هدفهای خود برسد. به عبارت دیگر، او در جهانی زندگی می‌کند که قدر و فضای الهی بر آن حاکم است.	۵۸
۲۰	هر کدام از اصطلاحات زیر به چه معنا هستند؟ بنویسید. (قَدَر - قَدَر - تقدیر - قضا) پاسخ: قَدَر و قَدَر به معنای «اندازه». تقدیر: به معنای «اندازه گرفتن». قضا به معنای: «به انجام رساندن - پایان دادن - حکم کردن - حتمیت بخشیدن».	۵۹
۲۱	در کدام گزینه، معنای «قضا» به درستی بیان نشده است؟ (۱) به انجام رساندن ☐ (۲) اندازه گرفتن ☒ (۳) حکم کردن ☐ (۴) پایان دادن ☐	۵۹
۲۲	مخلوقات جهان، از آن جهت که خدای متعال با «علم خود»، اندازه، حدود، ویژگی، موقعیت مکانی و زمانی آنها را تعیین می‌کند، مقدر به فضای الهی هستند یا تقدیر الهی؟ پاسخ: مقدر به تقدیر الهی هستند.	۵۹
۲۳	مخلوقات جهان، از چه جهت به «فضای الهی» وابسته‌اند؟ پاسخ: از آن جهت که «با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند.»	۵۹

۲۴	وقتی می‌گوییم: «قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است» به چه معناست؟ پاسخ: به این معناست که «نقشه جهان با همه موجودات و ریزه‌کاری‌ها و ویژگی‌ها و قانون‌هایش از آن خداوند و از علم اوست و اجرا و پیاده کردن آن نیز به اراده خداست. به همین دلیل، نه در نقشه جهان قصی هست و نه در اجرا و پیاده کردن آن.»	۵۹
۲۵	آبی که برای رفع تشنگی می‌نوشیم، به سبب اعتماد به «قدر و قضای الهی» است؛ یعنی چه؟ پاسخ: یعنی می‌دانیم که خداوند، آب را با این ویژگی‌ها و اندازه‌ها آفریده، که سبب رفع تشنگی می‌شود.	۵۹
۲۶	همه آیات زیر درباره قدر و قضای الهی هستند، به جز بیت ..... (۱) رودها از خود، نه طغیان می‌کنند (۲) ما، به دریا حکم طوفان می‌دهیم (۳) هیچ گویی سنگ را فردا بیا (۴) قطره‌ای کز جویباری می‌رود آنچه می‌گوییم ما، آن می‌کنند ☐ ما، به سیل و موج فرمان می‌دهیم ☐ ور نیایی من دهم بد را سزا؟ ☒ از بی انجام کاری می‌رود ☐	۶۰
۲۷	خداوند، درباره «قدر و قضای الهی» و این «قانونمندی تَخَلُّفِ نَابِذِر و استوار» کدام آیه قرآنی ذیل را مثال می‌زند؟ (۱) لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ (۲) إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا (۳) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَالِمٍ لِّلْعَبِيدِ (۴) قَدْ جَاءَكُمْ بِصَافِرٍ مِّن رَّيِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا	۶۰
۲۸	برخی چنین پنداشته‌اند که: «قدر و قضای الهی با اختیار انسان، ناسازگار است» و تصوّر می‌کنند: «تقدیر، چیزی ورای قانون – مندی جهان و نظم در آن است که وقتی به حادثه‌ای تعلّق گرفت» هر قانونی را لغو و هر نظمی را به هم می‌زند؛ چگونه می‌توانید، این پندار و تصوّر آن‌ها را اصلاح نمایید؟ پاسخ: به آن‌ها خواهیم گفت که: «معنای قدر و قضای الهی این است که هر چیزی مهندسی و قاعده خاص خود را دارد که این قواعد، توسط انسان، قابل یافتن و بهره‌گیری است. بدون پذیرش قدر و قضای الهی، هیچ نظمی برقرار نمی‌شود و هیچ زمینه‌ای برای کار اختیاری پدید نمی‌آید.»	۶۰
۲۹	جمله امیرالمؤمنین حضرت علی(ع) که فرمود: «از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم» را تحلیل نمایید. پاسخ: یعنی از نوعی قدر و قضای الهی، به نوع دیگر قدر و قضای الهی پناه می‌برم. برداشت نابجای یکی از یاران امام (ع)، در قضیه جابه‌جایی ایشان از دیوار کج و سست و پناه بردن به جای دیگر، این بود که ما هیچ اختیاری در تعیین سرنوشت خود نداریم و اگر قرار باشد دیوار بر سرمان خراب شود، این اتفاق خواهد افتاد و ما نمی‌توانیم تغییری در آن ایجاد کنیم؛ بنابراین، حرکت و تغییر مکان و تصمیم‌گیری ما براساس دستور عقل، بی‌فایده است. اما امیرالمؤمنین علی(ع)، با «وَقْتَار» و سپس «گفتار» خود، نگرش صحیح از قدر و قضا را نشان داد و به آن شخص و دیگران آموخت که اعتقاد به قدر و قضای الهی، نه تنها مانع تحرک و عمل انسان نیست، بلکه «عامل و زمینه‌ساز» آن است.	۶۰
۳۰	آیا اعتقاد به قدر و قضای الهی، مانع تحرک و عمل انسان در زندگی می‌شود؟ توضیح دهید. پاسخ: «خیر» – بلکه عامل و زمینه‌ساز آن است. در واقع، فرو ریختن دیوار کج، یک قضای الهی است اما این قضا متناسب با ویژگی و تقدیر خاص آن دیوار، یعنی کجی آن است. اما اگر دیوار، ویژگی دیگری داشته باشد، مثلاً محکم باشد، قضای دیگری را به دنبال خواهد آورد و انسانی که این دو تقدیر و این دو قضا را بشناسد تصمیم می‌گیرد و دست به انتخاب «مناسب‌تر» می‌زند.	۶۱

۳۱	وقتی از تقدیر جهان به وسیله خداوند سخن می‌گوییم، منظورمان چیست؟ پاسخ: منظورمان فقط تعیین طول، عرض، حجم، مکان و زمان یک موجود نیست. اینها ساده‌ترین و آشکارترین تقدیرهاست. «تقدیر الهی» شامل همه ویژگی‌ها، کیفیت‌ها و کلیه روابط میان موجودات می‌شود.	۶۱
۳۲	چند مثال برای «تقدیر الهی» بنویسید. پاسخ: آب در چه درجه‌ای به جوش می‌آید؟ تعداد الکترون‌های هر عنصر چه تعداد باشد؟ ماه، در کدام مدار دور زمین گردش کند؟ بدن انسان، از چه اعضای تشکیل شود؟ هر عضوی از بدن انسان، کدام کار را انجام دهد؟	۶۱
۳۳	اختیار و اراده انسان، «تقدیر الهی» است یا «قضای الهی»؟ توضیح دهید. پاسخ: یکی از تقدیرات الهی برای انسان این است که او، دارای «اختیار» باشد؛ یعنی همان‌طور که مثلاً به آب، ویژگی مایع بودن را داده است، به انسان نیز ویژگی «مختار بودن» را عطا کرده است. به تعبیر دیگر، خداوند این گونه تعیین کرده که انسان کارهایش را «با اختیار انجام دهد» و کسی نمی‌تواند از اختیار، که ویژگی ذاتی اوست، فرار کند؛ حتی اگر بخواهد فرار کند، باز هم این یک کار اختیاری بوده، چون همین کار را با خواست و اراده خود انجام داده است.	۶۱
۳۴	علت‌هایی که در پیدایش یک پدیده دخالت دارند، بر چند دسته‌اند؟ آن‌ها را بنویسید. پاسخ: «دو دسته» - علل عرضی و علل طولی.	۶۲
۳۵	از علت‌هایی که در پیدایش یک پدیده دخالت دارد، «علل عرضی» را با ذکر مثال توضیح دهید. پاسخ: در پیدایش هر پدیده ممکن است، چند عامل به صورت مجموعه و با همکاری یکدیگر مشارکت کنند. مثلاً برای رویش یک گل، مجموعه‌ای از باغبان، خاک، آب، نور و حرارت دست به دست هم می‌دهند و با مشارکت یکدیگر گل را پدید می‌آورند. یا مثلاً وقتی دو نفر دسته‌های گلدان بزرگ را می‌گیرند و جابه‌جا می‌کنند، هر کدام از این دو نفر، نیروی خاصی را وارد می‌کند که باعث جابه‌جایی گلدان می‌شود. در هر دو مثال، هر یک از عوامل و عناصر اثر خاصی را، «مستقل از دیگری»، اعمال می‌کند تا گل بروید یا گلدان جابه‌جا شود. این گونه علل را «علل عرضی» می‌گویند.	۶۲
۳۶	در کدام دسته علل، هر عامل به طور مستقیم نقش خاصی را بر عهده دارد که با نقش دیگری «متفاوت» است؟ پ: «علل عرضی».	۶۲
۳۷	«علل طولی» از علت‌هایی است که در پیدایش یک پدیده دخالت دارد، آن را با ذکر مثال شرح دهید. پاسخ: گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این گونه است که یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد و عامل دوم در عامل سوم تأثیر می‌گذارد تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند. برای مثال، وقتی شما قلم به دست می‌گیرید و نامه می‌نویسید، چند عامل، در «طول» هم، در انجام این کار دخالت دارند: اول، قلم که با حرکت خود روی صفحه، جملات را می‌نگارد؛ دوم، دست شما که قلم را به حرکت در می‌آورد؛ سوم، ساختار عصبی بدن شما که موجب حرکت دستتان می‌شود؛ چهارم، اراده شما که مقدم بر سه علت قبلی است؛ پنجم، نفس یا روح شما که اراده از او پدید می‌آید.	۶۲

۶۲	<p>۳۸ در مثال نوشتن با قلم، کار نوشتن را به کدام پدیده می‌توان نسبت داد؟ بنویسید.</p> <p>پاسخ: کل کار نوشتن را به هر یک از این عوامل؛ (قلم، ساختار عصبی بدن، اراده فرد، نفس یا روح) می‌توان نسبت داد؛ بدین معنا که اگر هر یک از این عوامل نبود، عمل نوشتن ممکن نمی‌شد، اما هر علتی، به ترتیب، علت بودن خود را از عامل بالاتر می‌گیرد. قلم می‌نویسد، اما حرکت آن ناشی از حرکت دست است. حرکت دست به نوبه خود، محصول کار دستگاه عصبی است. این کار هم ناشی از اراده و اراده از نفس شماست. این علت‌ها را «علل طولی» می‌گویند.</p>
۶۲	<p>۳۹ تفاوت علل در مثال «پرورش گل» یا مثال «نوشتن با قلم» در چیست؟</p> <p>پاسخ: در مثال پرورش گل، علت‌ها در «عرض» هم قرار داشتند (در یک ردیف بودند) اما در مثال نوشتن با قلم، علت‌ها در «طول» هم هستند (در یک ردیف نیستند، بلکه نسبت به هم در مرتبه‌های مختلف قرار دارند).</p>
۶۳	<p>۴۰ اختیار انسان در «طول» اراده خداوند است یا در «عرض آن»؟ توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: وجود اختیار و اراده در انسان، ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر، خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری، تا زمانی که ما به انجام دادن فعلی اراده نکرده‌ایم، آن فعل انجام نمی‌گیرد، در عین حال، وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می‌زند، همگی وابسته به اراده خداوند است. یعنی، اراده انسان در «طول» اراده خداست و با آن منافات ندارد.</p>

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس ششم: سنت‌های خداوند در زندگی	صفحه				
۱	قانون‌مندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی تقدیر الهی و زمینه‌ساز حرکت و پویایی انسان و به کارگیری اراده و اختیار اوست. <div>☒ درست ☐ نادرست</div>	۶۸				
۲	چرا لازم است، با برخی از قوانین و سنت‌های الهی آشنا شویم؟ پاسخ: تا بتوانیم با توجه به آن‌ها، بهتر برنامه‌ریزی کنیم و راه موفقیت را هموارتر سازیم.	۶۸				
۳	قرآن کریم، از کدام قوانین با عنوان «سنت‌های الهی» یاد کرده و مردم را به شناخت آن‌ها به خصوص، سنت‌های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است؟ پاسخ: بر اساس تقدیر الهی، دانستیم که جهان خلقت قانون‌مند است و پدیده‌های آن در دایره قوانین خاصی مسیر تکاملی خود را می‌پیمایند. این قانون‌مندی، اختصاص به پدیده‌های طبیعی ندارد و زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها را نیز در بر می‌گیرد. قرآن کریم، از این قوانین با عنوان «سنت‌های الهی» یاد کرده است.	۷۱				
۴	شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علوم تجربی را با شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها، مقایسه نمایید. پاسخ: <table><tr><td>شناخت قوانین جهان از طریق علوم تجربی: [علوم تجربی] مانند فیزیک، شیمی و زیست‌شناسی</td><td>سبب آشنایی ما با نشانه‌های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می‌شود.</td></tr><tr><td>شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها</td><td>موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت به طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد و بالاخره، این شناخت در روابطمان با خدا، خود، خلقت و دیگران تأثیر بسزایی دارد.</td></tr></table>	شناخت قوانین جهان از طریق علوم تجربی: [علوم تجربی] مانند فیزیک، شیمی و زیست‌شناسی	سبب آشنایی ما با نشانه‌های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می‌شود.	شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها	موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت به طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد و بالاخره، این شناخت در روابطمان با خدا، خود، خلقت و دیگران تأثیر بسزایی دارد.	۷۱
شناخت قوانین جهان از طریق علوم تجربی: [علوم تجربی] مانند فیزیک، شیمی و زیست‌شناسی	سبب آشنایی ما با نشانه‌های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می‌شود.					
شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها	موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت به طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد و بالاخره، این شناخت در روابطمان با خدا، خود، خلقت و دیگران تأثیر بسزایی دارد.					
۵	چند مورد از سنت‌های الهی را فقط نام ببرید. (۴ مورد) پاسخ: (۱) ابتلاء [= امتحان = آزمایش = فتنه] (۲) امداد عام الهی (۳) امداد خاص الهی (توفیق الهی) (۴) سبقت رحمت بر غضب (۵) املاء و استدراج (۶) تأثیر اعمال انسان در زندگی خویش	۷۲ تا ۷۸				
۶	«ابتلاء» در لغت به چه معناست و در این جا به چه معناست؟ پاسخ: در لغت به معنای، «امتحان» است. و در این جا به معنای، «قرار دادن فرد در تنگنا یا موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد یا نادرستی آن‌ها را ادعا کرده، مشخص سازد.»	۷۲				
۷	کدام سنت الهی، عام‌ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که «ثابت و همیشگی» است و شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود؟ پاسخ: سنت «ابتلاء» = امتحان = فتنه = آزمایش.	۷۲				

۷۲	۸	میان «امتحان الهی» و «امتحان بشری» چه تفاوتی وجود دارد؟ بنویسید. پاسخ: در «امتحان بشری»، ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آن‌ها، به آگاهی لازم برسیم؛ ولی «امتحان خداوند علیم» برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.
۷۲	۹	«سنت ابتلاء» را توضیح دهید. پاسخ: عام‌ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که «فلت و همیشگی» است و شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود. به عبارت دیگر، زندگی هر انسانی، چه مؤمن و چه کافر، چه فقیر و چه غنی، چه سیاه و چه سفید، صحنه امتحان‌ها و آزمایش‌هاست. هویت و شخصیت انسان‌ها با این «ابتلائات»، ساخته می‌شود و شناخته می‌گردد. از این رو، کوچک‌ترین حادثه‌ای که پیرامون ما رخ می‌دهد، امتحانی برای ماست تا روشن که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می‌گیریم و چگونه عمل می‌کنیم.
۷۲	۱۰	«رشد و کمال» و «عقب ماندگی و خسران» ما، به ترتیب نتیجه و معلول چیست؟ پاسخ: عمل درست - عمل غلط [نادرست]
۷۲	۱۱	موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان یا ابتلاء الهی، سبب چه نتایجی می‌شود؟ با ذکر مثال مطلب را توضیح دهید. پاسخ: سبب ورود فرد به مرحله‌ای برتر می‌شود و او را با امتحان‌های جدیدتر روبرو می‌کند؛ مانند دانش‌آموزی که با موفقیت در هر امتحانی، وارد مرحله‌ای بالاتر از امتحانات می‌گردد تا به موفقیت نهایی برسد.
۷۲	۱۲	عبارت درست یا نادرست را مشخص نمایید: الف) اگر انسان، «ایمان به خداوند» و «بندگی او» را اعلام کند، بنا به سنت ابتلاء، وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص آن می‌شود. ب) به میزانی که انسان در آزمون‌های اولیه سر بلند بیرون آید، قدم در آزمون‌های بعد می‌گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می‌شود. درست ☒ نادرست ☐ درست ☒ نادرست ☐
۷۲	۱۳	حدیث امام صادق (ع) که درباره رابطه «مراتب ایمان» و «مراتب امتحان» است: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ» به کدام سنت الهی اشاره دارد و با کدام آیه شریفه زیر «ارتباط معنایی» دارد؟ (۱) ابتلاء - أَحْسِبِ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ☒ (۲) امداد عام الهی - أَحْسِبِ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ☐ (۳) امداد خاص الهی - وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ☐ (۴) املاء - وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ☐
۷۲	۱۴	طبق فرمایش امام صادق (ع) در حدیث بالا، سنگین‌تر شدن بلاء و امتحان انسان مؤمن معلول و نتیجه چیست؟ پاسخ: معلول و نتیجه افزوده شدن ایمان وی می‌باشد.
۷۳	۱۵	خداوند با چه چیزی ما را امتحان می‌کند؟ با ذکر مثال، مطلب را توضیح دهید. پاسخ: «او با هر امر خیر و شری ما را می‌آزماید [امتحان می‌کند]؛ بیماری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشک سالی و به طور کلی، هر حادثه شیرین یا تلخ، مواد امتحانی ما به حساب می‌آیند و نحوه مواجهه ما با آن‌ها، پیروزی یا شکست ما را رقم می‌زند و مهیای امتحانی دیگر می‌سازد.

۱۶	<p>اگر از ما بپرسند: «خداوند با چه چیزی ما را امتحان می‌کند؟» کدام گزینه، وافی مطلب در این زمینه خواهد بود؟</p> <p>(۱) با امر خیر و شر - كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَتَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ■</p> <p>(۲) با تقدیر و قضای الهی - كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَتَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ☐</p> <p>(۳) با امر خیر و شر - كُلَّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ☐</p> <p>(۴) با تقدیر و قضای الهی - كُلَّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ☐</p>	۷۳
۱۷	<p>وقتی انبیاء مردم را به دین الهی فرا می‌خوانند، مردم در برابر این دعوت، چند دسته می‌شوند؟</p> <p>پاسخ: «دو دسته»؛ دسته‌ای به ندای حقیقت پاسخ «مثبت» می‌دهند و هدایت الهی را می‌پذیرند و دسته‌ای دیگر، لجاجت ورزیده و در مقابل حق می‌ایستند. خداوند، سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده، استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده، به پیش رود و باطن خود را آشکار کند.</p>	۷۴
۱۸	<p>آیا روی آوردن دنیا و لذت‌های دنیوی به برخی انسان‌های گناهکار نشانه لطف خداوند به آنان است؟ چرا؟</p> <p>پاسخ: «خیر» - زیرا در واقع خداوند، امکانات و لوازم رسیدن به خواسته‌ها و هدف‌های هر دو گروه را یکسان فراهم کرده است، حال کسی که راه حق را بر می‌گزیند لوازم و امکانات رسیدن به حق را می‌یابد و مراتب «کمال» را می‌پیماید و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می‌کند، همان را به دست می‌آورد. البته این عواقب زیان بار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد.</p>	۷۴
۱۹	<p>قرآن کریم درباره چه کسانی می‌فرماید: «اینان در آخرت، جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آن چه را که انجام می‌دهند، باطل است» و با کدام سنت الهی مرتبط است؟</p> <p>پاسخ: «کسانی که دنیا و تجملات آن را بخواهند» - «سنت امداد عام الهی»</p>	۷۴
۲۰	<p>«توفیق الهی» را تعریف نمایید. پاسخ: امداد خاص خدای متعال نسبت به آنان که با نیت پاک، قدم در راه حق گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار دهند، «توفیق الهی» نام دارد.</p>	۷۵
۲۱	<p>امداد خاص خدای متعال نسبت به آنان که با نیت پاک، قدم در راه حق گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار دهند، چه نام دارد و کدام آیه، مبین آن است؟</p> <p>(۱) املاء الهی - وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ☐</p> <p>(۲) توفیق الهی - كُلَّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ☐</p> <p>(۳) املاء الهی - كُلَّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ☐</p> <p>(۴) توفیق الهی - وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ■</p>	۷۵
۲۲	<p>در فرهنگ قرآن کریم، «توفیق» به معنای «آسان نمودن» است؛ یعنی چه؟ پاسخ: یعنی همراه با سعی و تلاشی که انسان از خود نشان می‌دهد، خداوند نیز شرایط و اسباب را چنان فراهم می‌سازد که وی بتواند «آسان‌تر» به مقصد برسد.</p>	۷۵
۲۳	<p>دو مورد از جلوه‌های امداد خاص الهی [توفیق الهی] را بنویسید.</p> <p>پاسخ: یکی از جلوه‌های آن، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. خداوند، انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می‌کند، دست او را می‌گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد. از جلوه‌های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می‌باشد.</p>	۷۵

۲۴	ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخصی مؤمن مانند یافتن دوست خوب، شرکت در جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیر گذار و هدایتگر و پیدا کردن راه توبه و استغفار، از جلوه‌های کدام سنت الهی است؟ پاسخ: «توفیق الهی».	۷۵
۲۵	آیا «عمل درونی» هم، در کسب توفیق الهی نقشی تعیین کننده دارد؟ مثالی بنویسید. پاسخ: «بلی»- برای مثال، دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم (ص) می‌شنیدند، اما این آیات، ایمان یکی را تقویت می‌کرد، ولی بر لجابت و کفر دیگری می‌افزود. و مثال دیگر، دو نفر با هم از کنار مسجدی می‌گذرند و صدای اذان را می‌شنوند، یکی به مسجد می‌رود تا نماز اول وقت را بخواند و دیگری بدون توجه، از کنار آن مسجد می‌گذرد.	۷۵
۲۶	از سنت‌های الهی، «سبقت رحمت بر غضب» را توضیح دهید. پاسخ: از آن‌جا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند. او به بندگان خود اعلام می‌کند که: «پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.» یعنی، حتی آن‌جا که خداوند بر کسی غضب می‌کند، باز هم از دریچه «لطف و رحمت» است؛ مانند مادری که بر فرزندش سخت می‌گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می‌کند تا او را از اشتباه باز دارد و به هیچ وجه قصد انتقام‌گیری از فرزند خود را ندارد. از همین جهت است که راه بازگشت فرد گناهکار به سوی خداوند، همیشه باز است.	۷۵
۲۷	نمونه‌هایی از سبقت رحمت خدا بر غضبش را بنویسید. پاسخ: ۱) آموزش گناهان با توبه ۲) آموزش برخی گناهان با انجام کار نیک ۳) حفظ آبروی بندگان گناهکار ۴) پذیرش عبادت اندک ۵) رضایت سریع از کسی که طلب آموزش کرده است.	۷۵
۲۸	یکی از موارد «سبقت رحمت بر غضب خدا» را توضیح دهید. پاسخ: آن است که وقتی انسان کار نیک انجام می‌دهد، خداوند به فرشته‌اش فرمان می‌دهد که فوراً آن را ثبت نماید اما وقتی گناهی مرتکب می‌شود، از فرشته خود می‌خواهد تا بنده‌اش، توبه کند و جبران نماید؛ و در صورتی که بنده، توبه نکرد، آن گناه را ثبت نماید. همچنین خداوند، عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خود آن گناه، جزا می‌دهد.	۷۶
۲۹	انسانی که به دام گناه می‌افتد و سپس توبه می‌کند و از گناه دوری می‌کند را با انسانی که پس از گناه، با حق دشمنی و لجابت می‌ورزد مقایسه نمایید. پاسخ: انسانی که به دام گناه می‌افتد، خداوند برای او شرایطی فراهم می‌کند که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید، حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می‌گذرد. اما اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجابت ورزند، خداوند به آن‌ها فرصتی می‌دهد و آن‌ها این فرصت را وسیله غوطه‌ور شدن در تاریکی قرار می‌دهند، به طوری که اگر در ابتدا، اندک امیدی وجود داشت که نور حق در دلشان بتابد، به تدریج چنین امیدی بر باد رفته و به شقاوت ابدی گرفتار می‌شوند.	۷۶
۳۰	سنت «املاء» یا «امهال» را تعریف نمایید. پاسخ: زمانی که مهلت‌ها و امکانات، با اختیار و اراده خود افراد به صورت بالای الهی جلوه‌گر شده و باعث می‌شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین‌تر شود. این سنت که از جمله سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه است، سنت «املاء» یا «امهال» نام دارد.	۷۶

۳۱	<p>«کاهی خداوند علاوه بر مهلت دادن به گمراهان، بر امکانات آنان می‌افزاید و معاندان و گناهکاران با استفاده از همین امکانات و با اصرار خودشان، پیش‌تر در فساد فرو می‌روند و قدم به قدم از انسانیت فاصله گرفته به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک‌تر می‌شوند» به کدام سنت الهی اشاره دارد و کدام آیه شریفه، مبین آن است؟</p> <p>(۱) املاء - وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ☐</p> <p>(۲) استدراج - وَلَا يَخْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْتُمْ نُمَلِّ لَهُمْ خَيْرٌ لَأَنْفُسِهِمْ... ☐</p> <p>(۳) استدراج - وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ☒</p> <p>(۴) املاء - وَلَا يَخْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْتُمْ نُمَلِّ لَهُمْ خَيْرٌ لَأَنْفُسِهِمْ... ☐</p>	۷۶
۳۲	سنت «استدراج» را تعریف نمایید. پاسخ: حالت تدریجی در حرکت به سوی عذاب الهی را سنت «استدراج» می‌خوانند.	۷۶
۳۳	قرار گرفتن در دایره سنت‌های املاء [امهال] و استدراج، نتیجه و معلول چیست؟ پاسخ: نتیجه و معلول عمل خود انسان‌هاست.	۷۶
۳۴	چرا باید بکوشیم که در دایره سنت‌های املاء [امهال] و استدراج قرار نگیریم؟ پاسخ: تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم.	۷۶
۳۵	طبق فرمایش امام صادق (ع)، هنگامی که خداوند خیر بنده‌اش را بخواهد، اگر بنده گناهی مرتکب شود، او را گوشمالی می‌کند؛ چرا؟ پاسخ: «تا به یاد توبه بیفتد.»	۷۷
۳۶	طبق فرمایش امام صادق (ع) اگر خداوند شر بنده‌اش [بنده‌ای که غرق گناه شده است] را بخواهد، بعد از انجام گناه، نعمتی به او می‌بخشد؛ چرا؟ پاسخ: تا استغفار را فراموش کند و به راه خود ادامه دهد. این همان است که خداوند فرموده: «سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ».	۷۷
۳۷	این فرمایش امیرالمؤمنین علی (ع): «چه بسا احسان بیایی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده پوشی خدا، او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریب خورد و خدا هیچ کس را همانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.» به کدام سنت الهی اشاره دارد و با کدام آیه شریفه، ارتباط معنایی دارد؟	۷۷
	<p>(۱) امهال - وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ☐</p> <p>(۲) استدراج - وَلَا يَخْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْتُمْ نُمَلِّ لَهُمْ خَيْرٌ لَأَنْفُسِهِمْ... ☐</p> <p>(۳) استدراج - وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ☒</p> <p>(۴) امهال - وَلَا يَخْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْتُمْ نُمَلِّ لَهُمْ خَيْرٌ لَأَنْفُسِهِمْ... ☐</p>	
۳۸	از سنت‌های الهی، «تأثیر اعمال انسان در زندگی او» را توضیح دهید.	۷۷
	پاسخ: نهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.	
۳۹	این فرمایش امام صادق (ع): «مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَمَنْ يَعِشْ بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعِشْ بِالْأَعْمَارِ» به کدام سنت الهی اشاره دارد و با کدام آیه ارتباط معنایی دارد؟	۷۸
	<p>(۱) تأثیر اعمال انسان در زندگی او - وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ... ☒</p> <p>(۲) تأثیر اعمال انسان در زندگی او - وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ☐</p> <p>(۳) امداد خاص الهی (توفیق الهی) - وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ... ☐</p> <p>(۴) امداد خاص الهی (توفیق الهی) - وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ☐</p>	

۴۰

جدول ذیل که دربارهٔ تأثیر اعمال انسان در زندگی اوست و در تعالیم دینی آمده است را تکمیل نمایید:

۱	صلهٔ رحم، محبت به خویشان و دادن صدقه؛	عمر را افزایش می‌دهد.
۲	قطع رحم و بی محبتی به خویشان؛	عمر را کاهش می‌دهد.
۳	احسان به والدین، امانت داری، لقمهٔ حلال، آب دادن به درخت تشنه، سیراب کردن حیوانات و برطرف کردن اندوه و غصهٔ دیگران؛	زندگی را بهبود می‌بخشد.
۴	ظلم به دیگران و افزایش گناه (چه فردی و چه اجتماعی)؛	نزول بلا و عدم استجاب دعا را به دنبال دارد.
۵	تقوا و ایمان واقعی به خداوند؛	سبب نزول برکات الهی می‌گردد.

*. دربارهٔ دادن صدقه، نکته‌ای لازم شد که مطرح کنم و آن این است که، مؤلف محترم در صفحهٔ ۲۴ کتاب درسی به عنوان عامل دفع بلا اشاره فرموده‌اند و از صلهٔ رحم به عنوان عامل افزایش طول عمر! ولی در صفحهٔ ۷۸ صدقه دادن به عنوان عامل افزایش عمر، مطرح شده است!!

۷۸

*. جدول ذیل را تکمیل نمایید:

۱	انبیاء/۳۵	ابتلاء	هر انسانی در زندگی خود همواره به وسیلهٔ امور «شر» یا با امور «خیر» در معرض «آزمایش یا امتحان یا ابتلاء» است.
۲	عنکبوت/۲	ابتلاء	هر کس ادعای ایمان کند، «مورد آزمایش یا امتحان یا ابتلاء» قرار می‌گیرد.
۳	اسراء/۲۰	امداد عام الهی	رحمت و اسعهٔ الهی به همهٔ افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار، «می‌رسد».
۴	عنکبوت/۶۹	امداد خاص الهی (توفیق الهی)	خداوند، کسانی را در راه او قدم بردارند، به طور خاص «هدایت» می‌کند.
۵	آل عمران/۱۷۸	املاء و امهال	خداوند به کافران مهلت می‌دهد و آنان از این مهلت «برای افزودن بر گناهانشان بهره می‌برند».
۶	اعراف/۱۸۲ و ۱۸۳	استدراج	برخی گناهکاران به دست خویش، خود را در معرض هلاکت قرار می‌دهند و «به تدریج» گرفتار عذاب می‌شوند.
۷	انعام/۱۶۰	سبقت رحمت بر غضب	خداوند، پاداش کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازهٔ آن کار می‌دهد و این نشانهٔ «سبقت رحمت بر غضب» الهی است.
۸	اعراف/۹۶	تأثیر اعمال انسان در زندگی او	مطابق با قانون الهی، آیندهٔ انسان بر اساس «نتیجهٔ عمل وی در زندگی‌اش» رقم می‌خورد.

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس هفتم: «بازگشت-توبه»	صفحه
۱	این خطاب خدای متعال به حضرت داود(ع): «ای داود! اگر روی گردانان از من می دانستند که چگونه انتظار آنها را می کشم و شوق بازگشتشان را دارم، بدون شک از شوق آمدن به سوی من، جان می دادند و بندبند وجودشان از محبت من، از هم می گسست» در ارتباط با کدام موضوع است؟ آن را توضیح دهید. پاسخ: تصمیم های جدید همواره برای تکمیل پیمان های قبلی و پیمودن ادامه راه نیست، بلکه گاه برای بازگشت از مسیری است که چندی به غلط پیموده شده و آثار زبان باری بر جای گذاشته است. این گونه تصمیم ها، «توبه» نام دارد.	۸۴
۲	کدام جمله امام موسی کاظم(ع)، چون تیری بر قلب بشر بن حارث نشست و او را تکان داد؟ چرا؟ پاسخ: «اگر بنده [عبد] می بود، بندگی [عبودیت] می کرد و حرمت صاحب خود را نگه می داشت.» زیرا با شنیدن این جمله یکباره از جا برخاست و به خود مهلت پوشیدن کفش را نداد. با پای برهنه دنبال گوینده سخن رفت. دويد تا خود را به امام هفتم(ع) رساند. در حضور ایشان «توبه» کرد و تا زنده بود به پیمان خود وفادار ماند. بشر که تا آن روز، در زمره اشرف زادگان و عیاشان قرار داشت، در سبک مردان پرهیزگار و خداپرست درآمد.	۸۵
۳	انقلاب علیه خود به چه معناست؟ کاملاً شرح دهید. پاسخ: در میان مخلوقات، «انسان» موجودی است که علاوه بر ایستادگی در برابر موانع «بیرونی»، می تواند در برابر موانع «درونی» نیز ایستادگی کرده و حتی علیه خود انقلاب کند؛ بدین معنا که هم می تواند با پیروی از «عقل»، علیه تمایلات ناپسند خود قیام کند و هم می تواند با پیروی از «نفس اماره» و «انجام گناه»، از فرمان های خداوند سرپیچی کرده و به خود ظلم و ستم روا دارد.	۸۵
۴	«توبه» در لغت به چه معناست؟ پاسخ: «بازگشت».	۸۶
۵	توبه اگر درباره بندگان استفاده شود به چه معناست و اگر درباره خداوند [معبود] استفاده گردد، چه معنایی خواهد داشت؟ پاسخ: در مورد بندگان، به معنای بازگشت از گناه به سوی خداوند و قرار گرفتن در دامن عفو و غفران اوست. این حالت وقتی رخ می دهد که انسان از گناه، پشیمان شده و قصد انجام آن را نداشته باشد. با بازگشت بنده [عبد] گناهکار، خداوند نیز به سوی او باز می گردد؛ یعنی، درهای رحمتش را به رویش می گشاید و آرامش را به قلب او باز می گرداند. نکته مهم: توبه [بازگشت] معبود (خداوند)، معلول و نتیجه توبه [بازگشت] عبد (انسان) است. یعنی، زمانی که انسان از گناه کردن دست بکشد و به سوی گناه باز نگردد، رحمت و آرامش قلبی الهی (توبه معبود) شامل او می شود.	۸۶
۶	حقیقت توبه چیست؟ پاسخ: «حالت پشیمانی از گناه و تصمیم بر ترک آن».	۸۶
۷	چه زمانی توبه انجام شده و گناه بخشیده می شود؟ توضیح دهید. پاسخ: همین که انسان (عبد) بعد از انجام گناه، در دل احساس پشیمانی کند و زبان حالش این باشد که: «چقدر بد شد! گاش این کار را نمی کردم. چرا به فرمان و دستور خدا بی توجهی کردم؟» توبه، انجام شده و گناه، بخشیده می شود. امام یاقر(ع) می فرماید: «برای توبه کردن، پشیمانی کافی است.» چنین انسانی واقعاً در دل، «استغفرالله» را گفته است، گرچه آن را به زبان جاری نکرده باشد. اما اگر بر عکس باشد، یعنی با زبان «استغفرالله» بگوید ولی در قلبش، پشیمان نباشد چنین کسی توبه نکرده است.	۸۶
۸	عامل آلودگی چیست و انسان برای پاک شدن از آن آلودگی باید از چه چیزی بهره ببرد؟ پاسخ: «گناه» - «توبه».	۸۷
۹	«پیرایش» یا «تخلیه» را تعریف نمایید. پاسخ: «گناه»، آلودگی است و «توبه»، پاک شدن از آلودگی هاست. توبه، گناهان را از قلب خارج می کند و آن را شست و شو می دهد. به همین جهت این عمل را «پیرایش» یا «تخلیه» می گویند.	۸۷

۱۰	به سؤالات حدیثی زیر، پاسخ کوتاه دهید: (الف) طبق فرمایش رسول خدا (ص)، کسی که از گناه توبه کرده باشد مانند چه کسی است؟ پاسخ: «مانند کسی است که هیچ گناهی نکرده است.» (ب) طبق فرمایش امیرمؤمنان علی(ع)، چه چیزی دل‌ها را پاک می‌کند و گناهان را می‌شوید؟ پاسخ: «توبه».	۸۷
۱۱	حدیث رسول خدا(ص) «التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ» و حدیث امیرمؤمنان علی(ع) «التَّوْبَةُ تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ وَ تَغْسِلُ الذُّنُوبَ» به رابطه توبه با چه موضوعی اشاره دارند و در اصطلاح به آن چه چیزی اطلاق می‌گردد؟ پاسخ: «پاکی» - «پیرایش» یا «تخلیه».	۸۷
۱۲	کدام آیه شریفه قرآنی بیانگر این مطلب است که: «با توبه کردن، همه گناهان حتی شرک هم آمرزیده می‌شود»؟ پاسخ: «قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»	۸۸
۱۳	آیا توبه، فقط گناهان را پاک می‌کند؟ توضیح دهید. پاسخ: «خیر»، بلکه اگر «ایمان» و «عمل صالح» نیز به دنبال آن بیاید، «گناهان» را به «حسنات» تبدیل می‌کند. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «کسی که باز گردد [توبه کند] و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد، خداوند، گناهانش را به حسنات تبدیل می‌کند. زیرا خداوند، آمرزنده و مهربان است.»	۸۸
۱۴	به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید: (الف) توبه، در کدام دوران عمر انسان «آسان‌تر» است؟ پاسخ: «جوانی» (ب) خداوند، توبه چه کسانی را بسیار دوست دارد؟ پاسخ: «جوانان» (ج) پیامبر اکرم(ص) درباره توبه فرد جوان چه می‌فرماید؟ پاسخ: «کسی نزد من محبوب‌تر از جوان توبه‌کار نیست.»	۸۸
۱۵	آیا در توبه، همیشه باز است؟ توضیح دهید. پاسخ: «بله»، اما توفیق توبه، همواره میسر و مهیا نیست. پس باید لحظه‌های توفیق را شکار کرد و خود را در دامن مهر و محبت خداوند انداخت.	۸۸
۱۶	آیا تکرار توبه - اگر واقعی باشد - به معنی دور شدن از خداوند نیست؟ کدام آیه شریفه، مبین این مطلب است؟ پاسخ: «خیر»، بلکه موجب محبوب شدن انسان نزد خداوند و جلب رحمت او می‌شود. قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ» بنابراین، اگر کسی گناهی مرتکب شد و توبه کرد، اما توبه‌اش را شکست و دوباره مرتکب گناه شد، هیچ مانعی ندارد که باز هم توبه کند و از خداوند عذرخواهی نماید. چون که خداوند، کسی را که فوراً از گناه خود ناراحت می‌شود و بسیار توبه می‌کند، دوست دارد. زیرا می‌بیند چنین فردی، با این که در دام گناه افتاده، اما قلبش نزد اوست و به سرعت، از عمل خود پشیمان می‌شود.	۸۸
۱۷	حیله‌های شیطان برای دور کردن انسان‌ها از توبه را مختصراً بنویسید. (۳ مورد) پاسخ: (۱) ابتدا انسان را به گناه دعوت می‌کند و وقتی انسان آلوده شد، او را از رحمت الهی مأیوس می‌سازد. (۲) انسان را به «تسویف» می‌کشاند. (۳) برای کشاندن انسان به شقاوت، او را گام به گام و آهسته‌آهسته و به تدریج به سمت گناه دعوت می‌کند.	۸۹
۱۸	شیطان برای دور کردن انسان‌ها از توبه، تلاش فراوان می‌کند و با حيله و فریب مانع توبه آن‌ها می‌شود. ص ☒ غ ☐	۸۹
۱۹	ضرب المثل «آب که از سرگذشت چه یک وجب، چه صد وجب» با کدام یک از حيله‌های شیطان برای فریب انسان ارتباط دارد؟ آن را نوشته و سپس شرح دهید. پاسخ: شیطان، ابتدا انسان را با این وعده که: «گناه کن و بعد توبه کن!» به سوی گناه می‌کشاند و وقتی که انسان آلوده شد، از رحمت الهی مأیوسش می‌سازد و می‌گوید: «آب که از سرگذشت چه یک وجب، چه صد وجب» در این حالت، انسان باخود می‌گوید که: کار از کار گذشته و پرونده عملم نزد خداوند آن قدر سیاه است که دیگر توبه‌ام پذیرفته نیست. در حالی که آدمی، هر قدر هم که بد باشد، اگر واقعاً توبه کند و پشیمان و نادم شود، حتماً خداوند توبه‌اش را می‌پذیرد.	۸۹

۲۰	<p>ایات ذیل به کدام یک از حیل‌های شیطان برای دور کردن انسان‌ها از توبه اشاره دارند و کدام ضرب المثل مؤید مطلب است؟</p> <p>« طمع ز فیض گرامت مبر که خلق کریم گنه ببخشد و بر عاشقان ببخشد مقیم حلقه ذکر است دل، بدان امید که حلقه‌ای ز سر زلف یار بگشاید»</p> <p>پاسخ: شیطان، ابتدا انسان را با این وعده که: «گناه کن و بعد توبه کن!» به سوی گناه می‌کشاند و وقتی که انسان آلوده شد، از رحمت الهی مأیوسش می‌سازد - ضرب المثل: «آب که از سرگذشت چه یک وجب، چه صد وجب» مؤید این مطلب است.</p>	۸۹
۲۱	<p>یکی از حیل‌های شیطان برای دور کردن انسان‌ها از توبه، آن‌ها را به «تسویف» گشاندن است؛ مطلب را توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: «تسویف» از ریشه «سوف» و به معنای «امروز و فردا کردن» و «گار امروز را به فردا انداختن» است. به عبارت دیگر، فرد گناه‌کار دائماً به خود می‌گوید: «به‌زودی توبه می‌کنم.» و این گفته را آن قدر تکرار می‌کند، تا این که دیگر میل به توبه، در او خاموش می‌شود. این حیل شیطان [تسویف]، بیش‌تر برای گمراه کردن «جوانان» به کار می‌رود. شیطان به انسان می‌گوید: «تو، هنوز جوانی و فرصت توبه داری، بالأخره در آینده می‌توانی توبه کنی. اما این، یک دام است و سبب عادت جوان به گناه می‌شود، به طوری که ممکن است ترک گناه برایش سخت گردد.»</p>	۸۹
۲۲	<p>آیا هر وقت انسان به سوی خدا بازگردد و توبه کند، خدا نیز از او قبول می‌کند؟ توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: درست است که هر وقت انسان برگردد، خدا نیز توبه او را قبول می‌کند اما اگر انسانی غرق گناه شود، دیگر معلوم نیست که میل به توبه پیدا کند. شاید گناه به قدری بر روحش غلبه کند که هیچ وقت نتواند قلباً پشیمان شود و وقتی که پشیمانی قلبی نباشد، توبه‌ای صورت نگرفته است.</p>	۸۹
۲۳	<p>چرا یکی از روش‌های شیطان برای گشاندن انسان به شقاوت این است که، او را «گام‌به‌گام» و «آهسته آهسته» به سمت گناه می‌کشاند؟ بنویسید.</p> <p>پاسخ: تا در فرآیند تدریجی، متوجه زشتی گناه و قبح آن نشود و اقدام به توبه نکند. برای مثال، شیطان از همان ابتدا، انسان را به رابطه نامشروع با جنس مخالف دعوت نمی‌کند، بلکه در گام اول سخن از یک دوستی ساده به میان می‌آورد، دوستی‌ای که فقط در حد صحبت و درد دل کردن است. اما در گام‌های بعدی و به صورت تدریجی چنان این دوستی را پیش می‌برد که فرد، خود را غرق در فساد و آلودگی می‌بیند.</p>	۸۹
۲۴	<p>مراحل تکمیلی توبه را فقط نام ببرید.</p> <p>پشیمانی و تصمیم، آثار و نتایج دارند که در زندگی شخص توبه‌کننده خود را نشان می‌دهند؛ آن‌ها را نام ببرید.</p> <p>پاسخ: (۱) عدم تکرار گناه (۲) جبران حقوق الهی (حق الله) و حقوق مردم (حق الناس).</p>	۹۰
۲۵	<p>از مراحل تکمیلی توبه، «عدم تکرار گناه» را شرح دهید.</p> <p>پاسخ: توبه‌کننده تلاش می‌کند دیگر به سراغ گناهی که از آن پشیمان شده است، نرود؛ زیرا انجام آن مساوی با شکستن توبه است که در آن صورت، باز هم باید توبه کند. به عبارت دیگر، اگر توبه‌کننده حقیقتاً توبه کرده باشد، گرچه ممکن است به آن گناه علاقه‌ای هم داشته باشد، سعی خواهد کرد در «عمل» از آن دوری نماید.</p>	۹۰
۲۶	<p>آیا اظهار ندامت ظاهری و گفتن کلمه استغفار (= استغفر الله) در حال انجام گناه، پذیرفته شدنی است؟ بنویسید.</p> <p>پاسخ: نه تنها پذیرفته نیست، بلکه استغفار رایی خاصیت می‌کند. به همین جهت امام رضا علیه السلام فرموده است: «المستغفر من الذنب و یفعله و کالمستهزئ برئه»؛ کسی که از گناهی استغفار کند و در عین حال، انجامش دهد مانند کسی است که پروردگارش را مسخره کرده است.</p>	۹۰

۲۷	از مراحل توبه، جبران حقوق الهی (حق الله) را توضیح دهید. پاسخ: توبه کننده تلاش می کند حقوقی را که با «گناه خود» ضایع کرده است، جبران نماید. دسته ای از این حقوق، مربوط به خداوند است. مهم ترین حق خداوند نیز، حق اطاعت و بندگی اوست (توحید عملی). توبه کننده باید بکوشد کوتاهی های خود در پیشگاه الهی را جبران کند؛ برای مثال: نمازها یا روزه های از دست داده را به تدریج، قضا نماید و عبادت های ترک شده را به جا آورد. البته، خداوند نسبت به بندگان خود مهربان است و اگر ببیند که شخص توبه کار تلاش خود را کرده و نتوانسته همه گناهان را جبران کند، بقیه موارد را خود جبران نموده و او را عفو می کند.	۹۰
۲۸	از مراحل توبه، جبران حقوق مردم (حق الناس) را توضیح دهید. پاسخ: توبه کننده باید بکوشد اگر ظلم و ستمی بر مردم کرده است، آن را جبران نماید و حقوق مادی یا معنوی آن ها را در حد توان ادا کند و زیات صاحبان حق را به دست آورد و اگر به آنان دسترسی ندارد، به نیابت از آنان صدقه دهد و برایشان دعای خیر و طلب آمرزش نماید.	۹۱
۲۹	«حقوق مادی» انسان ها مهم تر است یا «حقوق معنوی»؟ توضیح دهید. پاسخ: «حقوق معنوی» انسان ها بسیار مهم تر از حقوق مادی آنان است. اگر با دروغ، غیبت و تهمت آبروی انسانی ریخته شده، اگر قلب پدر یا مادری بر اثر بی حرمتی فرزندی شکسته شده، اگر با توزیع کتاب یا راه انداختن یک شبکه اجتماعی گمراه کننده در فضای مجازی، فساد و تباهی در جامعه گسترش یافته، اگر رفتار ناپسند برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شده، در واقع، «حقوق معنوی» افراد ضایع شده است و باید فرد توبه کننده با تمام وجود به جبران حقوق از دست رفته بپردازد.	۹۱
۳۰	توبه اجتماعی به چه معناست؟ پاسخ: جامعه نیز اگر در برخی ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خداوند خارج شد، نیازمند بازگشت به مسیر توحید و اصلاح، یعنی: «توبه اجتماعی» است.	۹۱
۳۱	انحراف های اجتماعی باید در کدام مراحل خود، «اصلاح» شوند و چرا؟ پاسخ: باید در همان «مراحل ابتدایی خود» اصلاح شوند - تا: (۱) گسترش نیابند. (۲) ماندگار نشوند.	۹۱
۳۲	چهار مورد از انحراف های اجتماعی که باید در همان مراحل ابتدایی خود، «اصلاح» شوند، تا گسترش نیابند و ماندگار نشوند را بنویسید. مهم ترین راه اصلاح و معالجه جامعه از این بیماری ها چیست؟ پاسخ: «ر یا خواری»، «سوءگرفتن»، «بی توجهی به عفاف و پاک دامنی»، «ظلم کردن و ظلم پذیری» و «اطاعت از غیر خدا» - مهم ترین راه اصلاح و معالجه جامعه از این بیماری ها، انجام دادن وظیفه «امر به معروف و نهی از منکر» است.	۹۱
۳۳	اگر مردم در انجام دادن وظیفه «امر به معروف و نهی از منکر» کوتاهی کنند؛ چه نتایج خواهد داشت؟ پاسخ: گناهان اجتماعی، قوی تر و محکم تر می شوند و در تمام سطوح جامعه نفوذ می کنند.	۹۱
۳۴	اگر مردم در برابر گناهان جامعه حساسیت نشان دهند و در برابر آن ها بایستند و بکوشند که جامعه را به وضع صلاح و درستی باز گردانند؛ چه نتیجه ای خواهد داشت؟ بنویسید. پاسخ: به آسانی می توانند، مانع گسترش گناهان شوند.	۹۱
۳۵	اگر مردم در برابر گناهان جامعه کوتاهی کنند و اقدامات دلسوزانه جامعه به جایی نرسد و به تدریج انحراف از حق، ریشه بدو اند چه نتایج خواهد داشت؟ پاسخ: اصلاح آن مشکل می شود و نیاز به تلاش های بزرگ و فعالیت های اساسی و زیربنایی پیدا می شود تا آن جا که ممکن است نیاز باشد انسان های بزرگی جان و مال خود را تقدیم کنند تا جامعه را از نابودی و تباهی برهانند و مانع خاموشی کامل نور هدایت شوند.	۹۲
۳۶	تا چه زمانی برای توبه کردن مهلت داریم؟ پاسخ: تمام یا سراسر عمر، ظرف زمان توبه است. اما بهترین زمان برای توبه دوره ای است که: امکان توبه، «بیش تر» و انجام آن، «آسان تر» و جبران گذشته، «راحت تر» است.	۹۲

۳۷	بهترین زمان توبه که امکان آن، بیش‌تر، انجام آن آسان‌تر و جبران گذشته راحت‌تر است؛ کدام است؟ چرا؟
۹۲	پاسخ: دوره «جوانی»؛ زیرا دوره انعطاف‌پذیری، تحوّل و دگرگونی است درحالی‌که دوره پیری، دوره کم شدن انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست. اگر در جوانی خصلت‌هایی در انسان پدید آمد و ماندگار شد، خارج کردن آن‌ها در پیری بسیار سخت و طاقت‌فرسا خواهد بود.
۳۸	صفات ناپسندی که در ما انسان‌ها پدید می‌آیند، شبیه چه چیزی هستند؟ بنویسید.
۹۲	پاسخ: شبیه ریشه‌های نهالی هستند که در ابتدا، نفوذ کمی در خاک دارد اما هر قدر زمان می‌گذرد، نفوذ آن، بیش‌تر می‌شود و قوی‌تر می‌گردد تا جایی که گندن آن درخت بسیار سخت می‌شود.

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس هشتم: احکام الهی در زندگی امروز	صفحه
۱	قرآن کریم، رمز سعادت و رستگاری ما انسان‌ها را چه چیزی دانسته است و کدام آیه شریفه، مبین این مطلب است؟ پاسخ: «تَزَكِيَةُ نَفْسٍ» - «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا»: به یقین هر کس [نفس] خود را تزکیه کرد، رستگار شد.	۹۸
۲	«تَزَكِيَةُ نَفْسٍ» چه زمانی اتفاق می‌افتد؟ پاسخ: زمانی که «نفس ما از آلودگی‌ها پاک شود» به عبارت دیگر، «عمل پیرایش یا تخلیه در قلب ما صورت بگیرد»	۹۸
۳	پاکی نفس از آلودگی‌ها (عمل پیرایش قلب)، با تحقق چه چیزی آغاز می‌شود و چگونه تداوم می‌یابد؟ پاسخ: با «توبه از گناهان» آغاز می‌شود؛ اما برای تداوم پاک ماندن جان و دل انسان، می‌بایست علاوه بر توبه، به دستوراتی که خداوند فرمان داده است، عمل نمود.	۹۸
۴	یکی از مهم‌ترین دستورات خداوند در ارتباط با تزکیه نفس، «احکام» است. ☒ درست ☐ نادرست	۹۸
۵	آیا احکام و قوانین دین اسلام فقط زندگی سالم در «دنیا» را تضمین می‌کند؟ پاسخ: «خیر»؛ زیرا علاوه بر این که زندگی سالم در دنیا را تضمین می‌کند، سعادت و نیک‌بختی اخروی و ابدی را نیز تأمین می‌کند.	۹۹
۶	چرا نمی‌توان «بایدها و نبایدهای دینی و الهی» را با «قوانین بشری» مقایسه کرد؟ با ذکر مثال توضیح دهید. پاسخ: زیرا قوانین بشری «اهداف محدود و کوچکی» دارند. مثلاً نمی‌توان گفت: چرا خداوند برای فلان گناه چنین مجازاتی قرار داده است. چرا که خداوند می‌داند آن گناه، مانعی بزرگ بر سر راه سعادت و نعمت‌های ابدی است؛ نعمت‌هایی که خداوند بخشی از آن را در قرآن کریم به ما معرفی کرده و مراتبی از آن هم که اخروی است؛ در این دنیا قابل توصیف نیست.	۹۹
۷	ترجمه آیه قرآنی ۱۷ سوره سجده: «هیچ کس نمی‌داند چه پادشاهی که مایه روشنی چشم‌هاست برای آن‌ها نهفته شده؛ این پادشاه کارهایی است که انجام می‌دادند.» به کدام موضوع اشاره دارد؟ و با کدام حدیث ارتباط معنایی دارد؟ پاسخ: جزو دسته نعمت‌های «اخری» است که خداوند در قرآن کریم به ما معرفی کرده و در این دنیا قابل توصیف نیست. با این فرمایش خداوند خطاب به پیامبر (ص): «برای بندگان نیکوکارم چیزهایی ذخیره کرده‌ام که نه چشمی دیده، نه گوشی شنیده و نه به ذهن کسی خطور کرده است.» ارتباط معنایی دارد.	۹۹
۸	تضمین و رسیدن به هدف «عمر جاویدان همراه با خوشبختی» تنها از کدام شیوه بر می‌آید؟ بنویسید. پاسخ: برنامه «زندگی دینی» یا «توحید».	۹۹
۹	تنها شیوه مطمئن و قابل اعتمادی که پیش روی هر انسان خردمند و عاقبت اندیش برای رسیدن به خوشبختی است، چه نام دارد؟ پاسخ: برنامه «زندگی دینی» یا «توحید» - هر کس نگران عاقبت خود است، به روشنی در می‌یابد که «تکیه بر خداوند» و «اعتماد به دستورات او»، هر گونه نگرانی نسبت به آینده را از بین می‌برد. در غیر این صورت، آینده‌ای غیر قابل اعتماد در انتظار اوست.	۹۹
۱۰	با توجه به آیه زیر به سؤالات داده شده، پاسخ دهید: أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى شَفَا حَرْفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ آیا آن کس که بنیاد [کار] خود را بر پایه تقوای الهی و خشنودی خدا نهاده، بهتر است یا کسی که بنای خود را بر لبه پرتگاهی در حال سقوط ساخته و با آن در آتش دوزخ فرو می‌افتد؟ و خداوند ستمکاران را هدایت نمی‌کند.	۹۹

و	<p>۱- زندگی محکم و استوار بر چه پایه‌هایی بنا می‌شود؟ پاسخ: «تقوای الهی» و «رضایت و خشنودی خداوند».</p> <p>۲- مقصود از بنای زندگی بر لبه پرتگاه چیست؟ پاسخ: «دوری از زندگی دینی» یا «برگزیدن زندگی غیر دینی».</p> <p>۳- چرا خداوند، کسانی که زندگی خویش را بر لبه پرتگاه بنا کرده‌اند «ظالم» نامیده است؟ اینان، در حقیقت به چه کسانی ظلم کرده‌اند؟ پاسخ: زیرا آینده‌ای غیر قابل اعتماد را برای خود انتخاب کرده‌اند و عمر جاویدان همراه با خوشبختی را از دست داده‌اند- به «خود» ظلم کرده‌اند.</p>	۱۰۰
تا	<p>۱۱ شایسته است که در زمینه احکام دین، به چه نکاتی توجه جدی داشته باشیم؟ ۲ مورد را بنویسید.</p> <p>پاسخ: ۱- میان نعمت‌های الهی در آخرت و بایدها و نبایدهای دین (احکام)، ارتباط و هماهنگی برقرار است. گر چه ممکن است درک آن، برای ما، در حال حاضر ملموس نباشد. ۲- درست است که اسلام در هر دوره و زمانه قابل اجراست و هر قدر زندگی بشر پیچیده‌تر شود و نیازهای جدیدی پدید آید، فقها و مجتهدین می‌توانند احکام اسلامی متناسب با آن شرایط را استخراج کنند، اما این به این معنا نیست که اگر جوامع بشری دچار انحراف شدند و خواسته‌ها و تمایلات مخالف با سعادت خود پیدا کردند، اسلام، آن خواسته‌ها را بپذیرد و مطابق با آن‌ها حکم کند. ۳- از آن‌جا که خداوند، نصیحت گر حقیقی مردم است، به منظور پیشگیری از خطرات، تابلوهای خطر را بالا برده است تا مردم، قبل از گرفتار شدن، آن خطرات را بشناسند و از آن‌ها دوری کنند.</p> <p>۴- هر دستور خداوند، علت‌ها و دلایل خاص خود را دارد که «حکمت» آن حکم و دستور نامیده می‌شود. گاهی ما حکمت برخی از دستورات خداوند را می‌دانیم و گاه از آن‌ها مطلع نیستیم.</p>	۱۰۰
۱۰۲	<p>۱۲ عبارت درست را عبارت نادرست با (ص/غ) مشخص کنید:</p> <p>الف- میان نعمت‌های الهی در آخرت و بایدها و نبایدهای دین (احکام)، «ارتباط» و «هماهنگی» برقرار است. (ص)</p> <p>ب- میان نعمت‌های الهی در آخرت و بایدها و نبایدهای دین (احکام)، همیشه ارتباط و هماهنگی ملموس برقرار است. (غ)</p> <p>ج- انسان، از هر راهی نمی‌تواند به نعمت‌های اخروی برسد، درست مانند رشد بدن در همین دنیا، که فقط با تغذیه صحیح و معینی به دست می‌آید. (ص)</p>	۱۰۰
۱۰۰	<p>۱۳ آیا هدف بزرگ با زندگی غیر مسئولانه و بدون برنامه، سازگار است؟ چرا؟</p> <p>پاسخ: «خیر»- زیرا زندگی جدی و عزم قوی و استوار را طلب می‌کند. البته کسی که به دنبال سعادت اخروی نیست و به دنبال خواسته‌ها و تمایلات نفس خود است، نمی‌تواند انتظار سعادت‌مندی در دنیا و بهرهمندی از نعمت‌های اخروی (بهشتی) را داشته باشد.</p>	۱۰۰
۱۰۰	<p>۱۴ در هر دوره و زمانه‌ای که زندگی بشر، پیچیده‌تر می‌شود و نیازهای جدیدی پدید می‌آید، چه کسانی می‌توانند احکام اسلامی را متناسب با آن شرایط استخراج کنند؟ پاسخ: «فقها» و «مجتهدین».</p>	۱۰۰
۱۰۰	<p>۱۵ اگر جوامع بشری دچار انحراف شدند و خواسته‌ها و تمایلات مخالف با سعادت خود پیدا کردند، وظیفه دین مبین اسلام چیست؟</p> <p>پاسخ: بدین معنا نیست که اسلام، آن خواسته‌ها را بپذیرد و مطابق با آن‌ها حکم کند.</p>	۱۰۰
۱۰۰	<p>۱۶ ایستادگی حضرت لوط (ع) در برابر تمایلات انحرافی قوم خود و عدم گناه آمدن در برابر آنان؛ بیانگر توجه جدی به کدام نکته در زمینه احکام دین است؟ پاسخ: اگر جوامع بشری دچار انحراف شدند و خواسته‌ها و تمایلات مخالف با سعادت خود پیدا کردند، وظیفه اسلام پذیرش آن خواسته‌ها و مطابق آن‌ها حکم کردن، نیست.</p>	۱۰۰
۱۰۱	<p>۱۷ دو عملی که میان مردم عرب قبل از اسلام رایج بوده و اکنون در برخی از کشورهای جهان رواج دارد و باعث انحرافات گروه زیادی از مردم آن کشورها شده است؟ کدام‌اند؟ پاسخ: «قمار» و «شراب».</p>	۱۰۱

۱۸	عبارت قرآنی: «يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا» به تحریر چه چیزهایی می‌پردازد؟ پاسخ: «شراب» و «قمار» - وقتی تازه مسلمانان شنیدند که پیامبر (ص) این دو عمل را «حرام» کرده، نزد ایشان آمدند و در این باره از او سؤال کردند. خداوند نیز، این آیه را نازل کرد. مسلمانان این کلام الهی را پذیرفتند و آن‌ها هم که این کسب کار را داشتند، از منفعتی که برایشان داشت صرف‌نظر کردند تا مرتکب گناه نشوند.	۱۰۱
۱۹	یا روی کار آمدن بنی‌امیه و بنی‌عباس، بار دیگر شراب و قمار در دربار آن‌ها رواج پیدا کرد، این کار چه نتیجه‌ای در پی داشت؟ پاسخ: به دنبال آن برخی از مردم نیز مرتکب این دو عمل شدند. با این حال، عموم مسلمانان، هیچ‌گاه زشتی این عمل را فراموش نکردند.	۱۰۱
۲۰	دلایل حرام بودن «قمار» را بنویسید. پاسخ: علاوه بر این که، یک کار یهوده است. پول و ثروت مردم را در مسیری که هیچ فایده‌ای برای جامعه ندارد، به کار می‌گیرد. از طرف دیگر، این عمل، میان برنده و بازنده کینه و دشمنی به وجود می‌آورد.	۱۰۱
۲۱	امروزه در برخی کشورها، از جمله «امریکا» قمارخانه‌های بزرگ و مجلل ساخته شده و گاه رئیس‌جمهور یک کشور بزرگ، خودش دارنده قمارخانه‌های بزرگ است و از این راه کسب ثروت می‌کند. آیا این فراگیری، دلیل بر حرّیت (حلال بودن) نیست؟ پاسخ: «خیر»؛ این فراگیری دلیل نمی‌شود که اسلام، در برابر آن کوتاه بیاید و آن را گناه محسوب نکند.	۱۰۱
۲۲	یکی دیگر از انحرافات قبل از اسلام که امروزه نیز در برخی جوامع رایج شده، «ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع» است؛ آن را توضیح دهید. پاسخ: رایج شدن این ارتباط، بازگشتی به دوران جاهلیت است و بنیان خانواده را متزلزل می‌کند. همان‌طور که در کشورهایی که این قبیل رابطه‌ها وجود دارد، «خانواده»، استحکام خود را از دست داده و فرزندان تک سرپرست فراوان شده‌اند. قرآن کریم در همان زمان نزول که این عمل فراوان بود، در مقابل آن ایستاد و آن را «گناه‌گیر» شمرد و راه‌های آسان و بدون گناه برای ارتباط جنسی که همان «ازدواج» است، پیشنهاد داد. این حکم، نه تنها برای دیروز، بلکه برای امروز و فردای انسان‌ها باقی است.	۱۰۱
۲۳	آیه شریفه: «وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا» به کدام موضوع اشاره دارد؟ توضیح دهید. پاسخ: نهی از «انجام عمل زنا» - تا؛ هیچ‌گاه موقعیت خانواده، متزلزل نشود و سلامت جسمی و روحی انسان‌ها به خطر نیفتد.	۱۰۲
۲۴	از آن‌جا که خداوند، نصیحتگر حقیقی مردم است به منظور پیشگیری از خطرات، تابلوهای خطر را بالا برده است؛ چرا؟ پاسخ: تا مردم، قبل از گرفتار شدن، آن خطرات را بشناسند و از آن‌ها دوری کنند.	۱۰۲
۲۵	اگر کسانی به شما بگویند: «چرا در اسلام، این قدر منع کردن و حرام کردن رایج است؟!»، چه جوابی خواهید داد؟ پاسخ: اول باید بدانیم که، این سؤال را کسانی گسترش می‌دهند که از این خطرات نفع می‌برند. باید به آن‌ها گفت: چنین نیست؛ مثلاً اسلام، هزاران ورزش و بازی را که در دنیا رواج دارد، «حلال» می‌شمارد و مردم را نه تنها به ورزش کردن تشویق می‌کند، بلکه اگر ورزش به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی باشد، آن را «مستحب» و دارای «پاداش اخروی» می‌داند.	۱۰۲
۲۶	اسلام فقط که نوع ورزش را بد می‌شمارد و منع می‌کند؟ توضیح دهید. پاسخ: فقط ورزشی که همراه با قمار باشد - این یک منع، با آزادی اجرای هزاران ورزش و بازی دیگر قابل مقایسه نیست. اما تشویق کنندگان به قمار، این یک منع را چنان بزرگ می‌کنند که گویی دین، مانع ورزش و بازی شده است. ممکن است همین منع را هم برخی دوست نداشته باشند، اما خداوند، به ضررهای یک عمل نگاه می‌کند، نه دوست داشتن یا نداشتن مردم.	۱۰۲

۲۷	عبارت قرآنی: «...و بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و آن برای شما خوب است و بسا چیزی را دوست می‌دارید و آن برای شما بد است و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید.» به توجه جدی به کدام یک از نکات در زمینه احکام الهی اشاره دارد؟ توضیح دهید.	۱۰۲
۲۸	«حکمت یک حکم یا دستور چیست؟ بنویسید.	۱۰۲
۲۹	آیا ما می‌توانیم به همه حکمت کارهای خداوند پی ببریم؟ توضیح دهید.	۱۰۲
۳۰	آیا فرهنگ و تمدن امروزی بشر بر اساس دستورات الهی شکل گرفته است؟ توضیح دهید.	۱۰۳
۳۱	نحوه اجرای احکام اسلامی در این درس، در چند عرصه مورد بررسی قرار می‌گیرد؟ آن‌ها را بنویسید.	۱۰۳
پاسخ: «سه عرصه»: (۱) فرهنگ و ارتباطات (۲) ورزش و بازی (۳) اقتصاد		
سؤالات مرتبط با: ۱- عرصه فرهنگ و ارتباطات		
۱	روح معنوی حاکم بر جامعه و نشان دهنده هویت و شخصیت آن، چه نام دارد؟ پاسخ: «فرهنگ».	۱۰۳
۲	نوع اجزا و عناصر فرهنگی هر جامعه، نشان دهنده چه چیزهایی از آن جامعه است؟	۱۰۳
۳	معیارهای «اصلی» در تشخیص ارزشمندی فرهنگ جوامع، کدام‌اند؟ آن‌ها را بنویسید.	۱۰۴
۴	کدام دسته از موارد زیر، از معیارهای اصلی در تشخیص ارزشمندی فرهنگ جوامع هستند؟	۱۰۴
۵	احکام و قوانین اجتماعی اسلام باید به چه گونه‌ای تنظیم شوند؟ بنویسید.	۱۰۴

۶	تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی، مستند علمی، تاریخی و اجتماعی در چه صورتی «مستحب» و چه زمانی «واجب‌گفایی» است؟ پاسخ: اگر به نیت اعتلای فرهنگ اسلامی و تربیت دینی باشد، «مستحب» و در شرایط ویژه، «واجب‌گفایی» است.	۱۰۴
۷	ایجاد پایگاه‌های اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی در چه صورتی «مستحب» و در مواردی، «واجب» می‌گردد؟ پاسخ: اگر به منظور «اشاعه فرهنگ و معارف اسلامی» و «مقابله با اندیشه‌های کفرآمیز و ابتذال اخلاقی» باشد، «مستحب» و در مواردی، «واجب» است. افرادی که توانایی علمی، فنی و مالی آن را دارند، باید به ایجاد آن مبادرت ورزند.	۱۰۴
۸	یکی از مهم‌ترین ابزارهای کشورهای سلطه‌گر، کدام‌اند؟ بنویسید. پاسخ: «وسایل ارتباطی» از قبیل پایگاه‌های اینترنتی، شبکه‌های اجتماعی، ماهواره‌ها و سایر رسانه‌های اجتماعی است. مرکز این وسایل ارتباطی در کشورهای نظیر آمریکا و صاحبان آن‌ها، سرمایه‌داران بزرگی هستند که معمولاً در دولت‌های خود نفوذ دارند.	۱۰۴
۹	کشورهای سرمایه‌دار همانند آمریکا با استفاده از وسایل ارتباطی برای تسلط بر دیگر کشورها، چه اقداماتی انجام می‌دهد؟ پاسخ: (۱) به دست آوردن اطلاعات محرمانه اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی کشورها (۲) تجزیه و تحلیل اطلاعات محرمانه‌ای که کسب کرده، برای تصمیم‌گیری‌های دقیق علیه کشورهای مورد هدف	۱۰۴
۱۰	چرا لازم است، مانع سلطه رسانه‌ای و ارتباطی بیگانگان بر کشور شویم و این یکی از مهم‌ترین مصادیق کدام قاعده اسلامی است؟ پاسخ: تا نتواند به اطلاعات محرمانه کشورمان دسترسی داشته باشد - قاعده «نفی سیل».	۱۰۴
۱۱	فراهم کردن زیر ساخت‌های لازم ارتباطی بومی و داخلی بر «دولت اسلامی» چه حکمی دارد؟ پاسخ: «واجب». فراهم کردن زیر ساخت‌های لازم ارتباطی بومی و داخلی بر کدام نهاد کشوری، «واجب» است؟ پاسخ: «دولت اسلامی».	۱۰۴
۱۲	چرا بر ما، «واجب» است که حتی المقدور از وسایل ارتباطی «داخلی» بهره ببریم؟ پاسخ: تا مانع نفوذ و سلطه رسانه‌ای بیگانگان شویم. (عمل به قاعده نفی سیل)	۱۰۴
۱۳	تولید، توزیع و تبلیغ فیلم‌ها، لوح‌های فشرده، مجلات، روزنامه‌ها، کتاب‌ها و انواع آثار هنری؛ در چه صورتی از مصادیق مهم عمل صالح و از واجبات گفایی و دارای پاداش اخروی بزرگ است؟ پاسخ: اگر به منظور، «گسترش فرهنگ و معارف اسلامی» و «مبارزه با تهاجم فرهنگی و ابتذال اخلاقی» باشد.	۱۰۴
۱۴	استفاده از موسیقی، خواه موسیقی سنتی و کلاسیک باشد و خواه غیر سنتی و مدرن، چه حکمی دارد و فقط کدام موسیقی «حرام» است؟ پاسخ: «جایز» و «حلال» است - فقط آن نوع موسیقی که: ۱- بی‌بند و باری و شهوت را تقویت و تحریک می‌کند و ۲- مناسب مجالس لهو و لعب باشد، «حرام» است.	۱۰۴
۱۵	استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای سرودها و برنامه‌های فرهنگی مفید، چه حکمی دارد؟ پاسخ: «حلال» و «جایز» است.	۱۰۵
۱۶	تولید، توزیع و تبلیغ فیلم‌ها، لوح‌های فشرده و سایر رسانه‌ها در چه صورتی از گناهان بزرگ شمرده می‌شود و خرید و فروش آن‌ها، «حرام» است؟ پاسخ: در صورتی که شامل تصاویر یا متونی هستند که: (۱) موجب انحراف و فساد می‌شوند یا (۲) شامل موسیقی مطرب و مناسب با مجالس لهو و گناه باشند. (همچنین، تماشا کردن و گوش دادن به آن‌ها نیز، «حرام» است).	۱۰۵
۱۷	شرکت در مجالس شادی، مانند جشن عروسی، جشن‌های مذهبی و ملی چه حکمی دارد؟ و اگر موجب تقویت صلۀ رحم یا تبلیغ دین شود، چه حکمی خواهد داشت؟ بنویسید. پاسخ: «جایز» - «مستحب»؛ به شرط آن که در این مجالس، احکام دین مانند پوشش مناسب خانم‌ها رعایت شود.	۱۰۵

سوالات مرتبط با ۲- عرصه ورزشی و بازی	
۱	دین اسلام، در زمینه سلامتی و تندرستی چه انتظاری از مسلمانان دارد؟ بنویسید. پاسخ: از مسلمانان می‌خواهد برای سلامتی و تندرستی خود بکوشند و از هر کاری که سلامتی و تندرستی آن‌ها را به خطر می‌اندازد، دوری کنند.
۲	چرا هر مسلمانی، خوب است بکوشد که بدنی قوی و نیرومند داشته باشد؟ پاسخ: تا در زندگی؛ (۱) از سلامت برخوردار باشد. (۲) بتواند بهتر فعالیت کند. (۳) در هنگام خطر و مبارزه با دشمنان دین، پیروزمندانه عمل نماید.
۳	این‌که پیامبر اکرم (ص) و امام علی (ع) از دلاوران زمان خود بودند و در تمام جنگ‌ها شجاعانه می‌جنگیدند، نشانه چیست؟ پاسخ: برای سلامتی و تندرستی خود می‌کوشیدند و از هر کاری که سلامتی و تندرستی آن‌ها را به خطر می‌انداخت، دوری می‌کردند.
۴	قوی شدن بدن چه زمانی ارزشمند است؟ بنویسید. پاسخ: وقتی ارزشمند است که قوت بازو، سبب تواضع و فروتنی انسان شود، نه فخر فروشی بر دیگران.
۵	کسانی که برای تقویت رابطه صمیمانه میان خویشان و همسایگان و سلامت اخلاقی افراد خانواده در برگزاری بازی‌ها و ورزش‌های دسته‌جمعی پیش‌قدم می‌شوند، از کدام نتیجه بهره‌مند خواهند شد؟ پاسخ: «پاداش اخروی».
۶	«شرط بندی»، از امور زیان‌آور «.....» و «.....» است و انجام آن، حتی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی، «.....» است. پاسخ: «روحی» و «اجتماعی» - «حرام».
۷	اگر ورزش و بازی‌های ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی‌بندوباری‌های دنیای کنونی «ضرورت» یابد، فراهم کردن امکانات آن چه حکمی دارد؟ الف) واجب عینی ☐ ب) واجب کفایی ☒ ج) مستحب ☐ د) مباح ☐
۸	دادن جایزه توسط سازمان‌ها، نهادها و افراد به ورزشکاران چه حکمی دارد؟ و اگر کسانی این جوایز را به این نیت بدهند که افراد جامعه، «به ورزش و بازی‌های مفید رو آورند» و «سلامتی جسم و جان خود را افزایش دهند» چه نتایجی برای آن‌ها خواهد داشت؟ پاسخ: «جایز» است - «کار نیکی کرده‌اند» و «از پاداش اخروی برخوردار خواهند بود».
سوالات مرتبط با ۳- عرصه اقتصادی	
۱	در عصر حاضر سبک زندگی اقتصادی‌ای که در غرب رایج شده و سایر ملت‌ها را نیز تحت تأثیر خود قرار داده است، مبتنی بر چیست؟ پاسخ: مبتنی بر «تولید انبوه کالا و مصرف فراوان» و همچنین، «توجه به رفاه بیش از حد و لذت‌های مادی» است.
۲	در عصر حاضر سبک زندگی اقتصادی غرب، مبتنی بر تولید انبوه کالا و مصرف فراوان و همچنین، توجه به رفاه بیش از حد و لذت‌های مادی است؛ مطلب را با ذکر مثال توضیح دهید. پاسخ: امروزه کارخانه‌های عظیم در سراسر جهان و به خصوص در کشورهای صنعتی به تولید انبوه کالا می‌پردازند و رسانه‌ها با تبلیغات مختلف، مردم را تشویق به مصرف می‌کنند. همین امر سبب شده است که، بسیاری از منابع زمین در همین قرن اخیر مصرف شود و محیط زیست برای انسان و سایر جنبه‌گان و گیاهان نامساعد گردد.
۳	آیا کشور ما از آسیب تولید انبوه کالا و مصرف فراوان، دور مانده است؟ توضیح دهید. پاسخ: کشور ما نیز از این آسیب دور نمانده و میزان مصرف بسیاری از کالاها در میان ما، «بالا» رفته است. (۱) ساختار اداری پر مصرف و کم بازده (۲) عدم استفاده صحیح از آب و انرژی (۳) وجود برخی از مشاغل کاذب و غیر ضروری مانند واسطه‌گری و برخی اشکالات دیگر بر آسیب مصرف گرایی افزوده است.

۴	<p>برای این که بتوانیم بر مشکلات اقتصادی ناشی از تمدن جدید و معضلات داخلی فائق شویم و در مسیر عدالت و رشد اقتصادی حرکت کنیم، لازم است چه مواردی را به دقت رعایت کنیم؟ (ذکر ۴ مورد کافی است.)</p> <p>پاسخ: ۱- مسئولین باید اقتصاد کشور را به گونه ای مدیریت کنند که «سه هدف» زیر محقق شود:</p> <p>اول) استقلال اقتصادی و عدم سلطه و نفوذ بیگانگان</p> <p>دوم) پیشروی به سوی عدالت و کاهش فاصله طبقاتی</p> <p>سوم) حرکت به سوی آبادانی و عمران، در عین دوری از دنیا زدگی و تجمل گرایی.</p> <p>۲- بکوشیم که رزق و روزی حلال به خانم بیاوریم و از همه اموری که سبب ناپاک شدن روزی ما شوند، خودداری کنیم.</p> <p>۳- بکوشیم جامعه و به خصوص بانک های کشور به ربا، آلوده نشود و ثروت افراد جامعه در خدمت تولید قرار گیرد.</p> <p>۴- بکوشیم که همه از کالای ایرانی استفاده کنیم و کالای مرغوب در اختیار مردم قرار دهیم. ...</p>	۱۰۶	تا	۱۰۸
۵	<p>چرا ما باید بکوشیم رزق و روزی حلال به خانه بیاوریم و از همه اموری که سبب ناپاک شدن روی ما می شود-مانند تولید کالا با کیفیت پایین و فریکاری در معامله، خودداری کنیم؟</p> <p>پاسخ: تا: ۱) هم آثار مثبت روزی حلال را در زندگی خود و تربیت فرزندان مشاهده کنیم. و ۲) هم به اقتصاد کشور کمک نماییم.</p>	۱۰۶		
۶	<p>چرا قبل از ورود به عرصه کار و تجارت باید با «احکام تجارت» آشنا شویم؟ بنویسید.</p> <p>پاسخ: تا گرفتار کسب حرام نگردیم. حضرت علی (ع) در این باره می فرماید: «یا مَعْشَرَ التَّجَّارِ، الْفَقْهَ، ثُمَّ الْمَسْجِدَ؛ ای گروه تاجران و بازرگانان! اول یادگیری مسائل شرعی تجارت، سپس تجارت کردن.»</p>	۱۰۶		
۷	<p>اگر مصرف کالاهای خارجی سبب وابستگی کشور شود، نخریدن آن چه حکمی خواهد داشت؟ پاسخ: «واجب».</p>	۱۰۷		
۸	<p>یکی از مهم ترین عوامل عقب ماندگی و فاصله طبقاتی در کشور کدام اند و چه نتایجی در پی خواهند داشت؟</p> <p>پاسخ: «اشرافی گری و تجمل گرایی برخی مسئولین» و «فساد اداری و مالی» - «علاوه بر آثار منفی اقتصادی»، باعث «بی اعتمادی عمومی و رواج تجمل گرایی و مصرف گرایی در میان مردم می شود».</p>	۱۰۷		
۹	<p>اجتناب از اشرافی گری و تجمل گرایی بر مسئولین و مدیران کشور چه حکمی دارد؟ توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: «واجب» - مسئولین و مدیران باید- با اجتناب از اشرافی گری و تجمل گرایی- و آسوه قرار دادن خود، دیگران را به سوی یک اقتصاد سالم دعوت کنند. مجموعه افراد جامعه نیز باید با پیروی از پیامبر اکرم (ص) و امر به معروف و نهی از منکر، روابط اقتصادی را سالم نگه دارند.</p>	۱۰۷		
۱۰	<p>«تلاش برای پیشرفت علمی، صنعتی و افزایش تولید داخلی» و «حداکثر قناعت پیشه کردن در مصرف منابع کشور» به ترتیب چه حکمی دارد؟</p> <p>پاسخ: «واجب» - «واجب».</p>	۱۰۷		
۱۱	<p>اسراف در مصرف آب، بنزین، مواد غذایی، پوشاک انرژی و اموری از این قبیل چه حکمی دارد؟</p> <p>پاسخ: در همه این موارد، «حرام» است. پس، باید مصرف این امور را به حداقل رسانده و به صورت کاملاً صحیح استفاده کنیم.</p>	۱۰۷		
۱۲	<p>ما باید از تخریب محیط زیست پیرامون خود، جلوگیری کنیم. و همچنین، با توصیه به اطرافیان، استفاده از سموم شیمیایی، پلاستیک، کاغذ و مانند آن را به حداقل برسانیم.</p>	۱۰۷		
۱۳	<p>چرا بهتر است از مدگرایی و تجمل در پوشش و سایر ابعاد زندگی، دوری کرده و ساده زیستی پیشه نماییم؟</p> <p>پاسخ: زیرا ممکن است در محیط زندگی ما، مانند مدرسه، محله و محیط کار افرادی بضاعت زندگی کنند که زندگی تجملی دیگران، غم و اندوه آنان را به دنبال داشته باشد.</p>	۱۰۷		

۱۴	بر دولت اسلامی، «واجب» است که روابط اقتصادی کشورمان را با کشورهای دیگر، چگونه تنظیم کند؟ چرا؟ پاسخ: به گونه ای تنظیم کنند که آن کشورها نتوانند در مواقع خطر، کشور ما را تحت فشار قرار دهند. زیرا امروزه کشورهای سلطه گر می کوشند تا از طریق برقراری روابط تجاری، کنترل اقتصادی سایر کشورها را به دست بگیرند و آن ها را به خود وابسته نمایند و استقلال آنان را از بین ببرند.	۱۰۸
۱۵	هر نوع تجارتی که به نفع رژیم صهیونیستی باشد-مانند، وارد کردن و ترویج کالاهایی که سرمایه داران این رژیم در آن شریک هستند-چه حکمی دارند؟ چرا؟ پاسخ: «حرام»- زیرا که آن ها به کمک «انگلستان»، سرزمین مسلمانان را در سال های قبل به زور تصرف کرده و در آن جا غاصبانه یک کشور را تشکیل داده اند.	۱۰۸

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس نهم: «پایه های استوار»	صفحه
۱	از جمله برنامه های یک انسان مسلمان، مشارکت و تلاش او در ایجاد جامعه ای بر اساس معیارهای اسلامی است. ص ☒ غ ☐	۱۱۲
۲	چرا لازم است ابتدا معیارهای یک تمدن اسلامی را که «قرآن کریم» و «پیشوایان» به ما معرفی کرده اند، بشناسیم؟ پاسخ: تا برای تحقق هر چه بهتر آن ها در جامعه، برنامه ریزی و تلاش کنیم.	۱۱۲
۳	گذر از عصر «جاهلیت» به عصر «اسلام»، نیازمند چه چیزهایی بود؟ بنویسید. پاسخ: (۱) تغییر در نگرش (طرز فکر و دیدگاه) انسان ها (۲) تحولی بنیادین در شیوه زندگی «فردی» و «اجتماعی» مردم بود.	۱۱۳
۴	رسول خدا (ص) رسالت بزرگ خویش را از شهر «.....» آغاز کرد و سپس با هجرت به شهر «.....» و با کمک یاران خود پایه های یک جامعه دینی را بنا نهاد و حرکت به سوی «.....» را آغاز کرد. پاسخ: «مکه»- «مدینه»- «تمدن اسلامی».	۱۱۳
۵	مطالعه «.....» و «.....»، ما را به برخی از معیارهای تمدن مورد نظر اسلام می رساند. پاسخ: «قرآن کریم»- «سیره و روش پیشوایان دین».	۱۱۳
۶	پیامبر اکرم (ص) از همان ابتدای رسالت خویش، مردم را به چه چیزی دعوت کرد؟ الف) معاد ☐ ب) نبوت ☐ ج) یکتاپرستی ☒ د) عدل ☐	۱۱۳
۷	این جمله پیامبر اکرم (ص) که در ابتدای رسالت خویش فرمود، «گوید: معبودی جز الله نیست، تا رستگار شوید.» به کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی اشاره دارد؟ پاسخ: «توحید محوری» یا «یکتاپرستی» یا «توحید».	۱۱۳
۸	عبارت قرآنی: «... مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمَلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» به دو اصل اساسی اعتقادی که دو معیار تمدن اسلامی نیز به حساب می آیند، اشاره شده است. آن دو معیار کدام اند؟ بنویسید. پاسخ: «توحید محوری» و «معاد باوری».	۱۱۳
۹	رسول خدا (ص) به رسالت برانگیخته شده بود تا چگونه جامعه ای بنا نهاد؟ پاسخ: تا جامعه ای بنا نهاد که در آن به جای حکومت ستمگران و طاغوتیان، «ولایت الهی» حاکمیت داشته باشد و نظام اجتماعی بر پایه «قوانین و دستورات الهی» استوار گردد.	۱۱۳
۱۰	آیه شریفه: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ...» به کدام معیار تمدن اسلامی اشاره دارد؟ پاسخ: «پذیرش ولایت الهی و نفی طاغوت».	۱۱۴
۱۱	یکی از دلایل تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهری) و به عنوان یکی از مسئولیت های پیامبر (ص) و امامان (ع) معرفی شده است؟ پاسخ: «پذیرش ولایت الهی و نفی طاغوت».	۱۱۴
۱۲	خلفای بنی امیه و بنی عباس از دایره «ولایت الهی» خارج شدند و بر اساس «امیال و غرایز خود»، حکومت می کردند. ص ☒ غ ☐	۱۱۴
۱۳	خلفای بنی امیه و بنی عباس بر اساس چه چیزی حکومت می کردند؟ الف) دستورات الهی ☐ ب) امیال و غرایز خود ☒	۱۱۴

۱۴	یکی از مهم ترین اهداف پیامبر اکرم (ص) «برپایی جامعه‌ای عدالت‌محور» بود؛ مطلب را توضیح دهید.	
۱۱۴	پاسخ: یعنی پیامبر اکرم (ص) جامعه‌ای بنا نهد که، مظلوم بتواند به آسانی حق خود را از ظالم بستاند و امکان رشد برای همه انسان‌ها فراهم باشد، نه این که نعمت‌ها و ثروت‌های زمین در انحصار گروهی محدود باشد. پیامبر (ص) از هر فرصتی برای رفع تبعیض‌های طبقاتی حاکم بر نظام جاهلی و برقراری فرهنگ برابری و مساوات در جامعه، کمال استفاده را می‌نمود و از هیچ تلاشی در این راه فرو گذار نمی‌کرد.	
۱۵	این فرمایش پیامبر اکرم (ص) به مردم: «برترین جهاد، سخن حقی است که انسان در مقابل سلطانی ستمگر و جائر بر زبان آورد.» به کدام یک معیارهای تمدن اسلامی اشاره دارد؟ پاسخ: «عدالت محوری».	
۱۶	قرآن کریم، در آن‌جا که اوصاف «نمازگزاران» را بیان می‌کند، یکی از ویژگی‌های آن‌ها را این‌گونه ذکر می‌کند: «آنان در مال خود برای محرومان و فقیران حق معینی قرار داده‌اند.» و آن‌جا که می‌خواهد «تکذیب‌کنندگان دین» را معرفی کند، از کسانی یاد می‌کند که، «یتیمان را از خود می‌رانند و دیگران را به اطعام مساکین تشویق نمی‌نمایند.» هر کدام از موارد بالا، به ترتیب به کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی اشاره دارند؟ پاسخ: «عدالت محوری»- «عدالت محوری».	۱۱۴
۱۷	از آیه شریفه: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...» کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی مورد نظر پیامبر اکرم (ص) استنباط می‌گردد؟ پاسخ: «عدالت محوری».	۱۱۵
۱۸	عبارت: «رفتار پیامبر اکرم (ص) و بیانات قرآن کریم، فضایی به وجود آورد که در آن، فاصله طبقاتی و فقر و بی‌توجهی به محرومان زشت شمرده می‌شد و مساوات و قسط، ارزشی والا تلقی می‌گردید.» با کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی مرتبط است و کدام آیه مؤید آن است؟ (الف) توحید محوری- «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...» ☐ (ب) توحید محوری- «... مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» ☐ (ج) عدالت محوری- «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...» ☒ (د) عدالت محوری- «... مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» ☐	۱۱۴ و ۱۱۵
۱۹	به چه دلیل تا مدتی پس از رسول خدا (ص)، توجهی به معیار «عدالت محوری» وجود داشت؟ پاسخ: به دلیل «پیام‌های مکرر قرآن کریم» و «سیره و روش پیامبر».	۱۱۵
۲۰	گفت‌وگویی که در هنگام مواجهه سپاه مسلمانان با سپاه ساسانیان، میان «زهره بن عبدالله» و «رستم فرخزاد» رخ داد، می‌تواند نشان‌دهنده توجه به کدام معیار تمدن اسلامی باشد؟ پاسخ: «عدالت محوری».	۱۱۵
۲۱	رستم فرخزاد پس از فرود آمدن از تپه، یکی سوی «زهره بن عبدالله»- فرمانده لشکر مسلمانان- فرستاد؛ و او را به ..... دعوت کرد. (الف) جنگ ☐ (ب) صلح ☐ (ج) مذاکره ☒ (د) اسلام ☐	۱۱۵
۲۲	اولین سؤالی که رستم فرخزاد از «زهره بن عبدالله» خواست که درباره آن سخن بگوید، چه بود؟ پاسخ: گفت: «درباره دین خود سخن بگو.»	۱۱۵
۲۳	زهره بن عبدالله- فرمانده لشکر مسلمانان- در پاسخ سؤال رستم فرخزاد که گفت: «درباره دین خود سخن بگو!» چه جوابی داد؟ پاسخ: پایه آن «دو چیز» است؛ ۱- گواهی به یگانگی خدا [= توحید] ۲- رسالت محمد (ص) [= نبوت]	۱۱۵
۲۴	زهره بن عبدالله و رستم فرخزاد، درباره همه موارد زیر در هنگام گفت‌وگو باهم به توافق رسیدن به جز ... (الف) دین ☐ (ب) آزاد ساختن بندگان خدا از بندگی انسان‌ها به سوی بندگی خدا ☐ (ج) همه مردم با یکدیگر خواهر و برادرند و از یک پدر و مادر متولد شده‌اند. ☐ (د) رعایت عدالت میان همه طبقات ☒	

۲۵	رستم فرخزاد، پس از شنیدن صحبت‌های «زهره بن عبدالله» درباره دین، نفی برده‌داری، و پذیرش موضوع مساوات مرد و زن، چه سؤالی پرسید و پاسخ فرمانده مسلمانان چه بود؟	۱۱۵
۲۶	طبق گفته رستم فرخزاد به زهره بن عبدالله، در میان مردم ایران کدام سنت از زمان «اردشیر» رایج شده که با دین اسلام سازگار نیست؟ چرا؟	۱۱۶
۲۷	زهره بن عبدالله چگونه استدلال کرد که اسلام برای مردم [ایران]، از دیگر حکومت‌ها [ساسانیان] «بهتر» است؟	۱۱۶
۲۸	یکی از اهداف مهم پیامبر اکرم (ص)، ارتقای «جایگاه خانواده» است؛ آن را توضیح دهید.	۱۱۶
۲۹	آیا رفتار رسول خدا (ص) با دخترشان حضرت فاطمه (س)، فقط برای جامعه آن روز آموزنده بود؟ با ذکر مثال، مطلب را توضیح دهید.	۱۱۶
۳۰	طبق فرمایش رسول خدا (ص)، بهترین زنان جهان چهار تن‌اند؟ آن‌ها را نام ببرید.	۱۱۶
۳۱	دو حدیث از رسول خدا (ص) بنویسید، که در شأن و منزلت حضرت فاطمه (س) فرموده‌اند؟	۱۱۶
۳۲	سه تن از زنانی که در خانواده پیامبر (ص) پا به پای مردان، تاریخ را رقم زدند را بنویسید.	۱۱۷
۳۳	چرا خانواده پیامبر (ص)، الگوی تمام عیار، «عفاف»، «حیا» و «پوشش اسلامی» بودند؟ پاسخ: تا به دیگر مؤمنین پیاموند که توجه به مقام و منزلت زن، به معنی بی‌بند و باری، نگاه‌آوری به او و منزلت‌زل ساختن بنیان خانواده نیست.	۱۱۷
۳۴	در آیه شریفه: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» تفکر کرده و بنویسید به کدام معیار تمدن اسلامی اشاره دارد؟ پاسخ: «خانواده مداری» یا «خانواده محوری» یا «ارتقای جایگاه خانواده».	۱۱۷

۳۵	با توسعه سرزمین‌های اسلامی و شکل‌گیری حکومت‌هایی که پیامبر (ص) و یارانش را اسوه و سرمشق خود قرار نمی‌دادند، چه تحولی نسبت به «زن» پدیدار شد؟ توضیح دهید. پاسخ: بار دیگر، «برخی» از «وفتارهای جاهلی» نسبت به زن پدیدار شد. حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس و بسیاری دیگر از حاکمانی که در سرزمین‌های اسلامی بودند، حرمسرا تشکیل دادند و زنان زیادی را به دربار خود آوردند و حقوق الهی آنان را نادیده گرفتند. با وجود این، موقعیت زن و خانواده در «تمدن اسلامی»، بسیار برتر از موقعیت زن و خانواده در اروپا و سایر مناطق جهان بود.	۱۱۷
۳۶	به چه جهت، بسیاری از موقوفه‌های قدیمی کشور ما مربوط به زنان خیری است که ثروت خود را وقف امور خیریه کرده‌اند؟ پاسخ: به دلیل این که زنان، «حق مالکیت و کار داشتند، دسترنج آن‌ها به خودشان تعلق داشت و در اختیار همسر یا پدر قرار نمی‌گرفت» به همین جهت می‌توانستند ثروت خود را وقف امور «عام المنفعه» کنند.	۱۱۷
۳۷	در دوره تمدن اسلامی، تحصیل برای زنان «آزاد» بود و دانشمندان بزرگی از زنان در جهان اسلام پیدا شدند که قبلاً سابقه نداشت. ص ☐ غ ☐	۱۱۸
۳۸	دیدگاه قرآن کریم درباره دیدگاه درجه دوم بودن زن را بنویسید. پاسخ: قرآن کریم، اصولاً تلقی درجه دوم بودن زن را به «شدت نفی کرد» و با این که در آن عصر و حتی تا همین دوره‌های اخیر، در «اروپا»، زن را بر اساس «تورات» موجود درجه دوم تلقی می‌کردند، آیات قرآنی با این نگاه و طرز فکر مبارزه کرد.	۱۱۸
۳۹	چهار مورد از ویژگی‌های جامعه «جاهلی» که رسول خدا (ص) در آن دعوت خود را آغاز کرد، بنویسید. پاسخ: نشانه‌هایی بسیار اندک از تعقل و تفکر و دانایی داشت. سرشار از خرافات و مظاهر جهل بود. برای آمدن باران، آتش می‌افروختند. (روشن می‌کردند). شتر سالم را با آهن حرارت دیده داغ می‌کردند تا شتر دیگری که مریض است، بهبود یابد!	۱۱۸
۴۰	موضوعات شعر مردم جاهلی بیش‌تر شامل چه زمینه‌هایی بود؟ پاسخ: شعر می‌سرودند، برای: «شراب»، «شکار»، «غار»، «عشق حیوانی» و «بت‌پرستی».	۱۱۸
۴۱	طبق گفته‌های [مورخان]، فقط چند نفر در دوره جاهلیت، خواندن و نوشتن می‌دانستند؟ پاسخ: «هفده / ۱۷ نفر».	۱۱۸
۴۲	پیامبر اکرم (ص) آمدن جامعه جاهلی را «متحول» کند و مردم را به سوی زندگی مبتنی بر «.....» و «.....» سوق دهد. پاسخ: «تفکر» و «علم».	۱۱۸
۴۳	اولین آیاتی که بر رسول خدا (ص) نازل شد و آغازگر رسالت وی بود، درباره «.....» و «.....» بود. پاسخ: «دانش» و «آموختن».	۱۱۸
۴۴	دعوت به چه چیزی در جای جای این کتاب آسمانی (قرآن) مشاهده می‌شود؟ پاسخ: «تفکر»، «تعقل»، «تدبیر» و «خردورزی».	۱۱۸
۴۵	کدام عوامل در زمان رسول خدا (ص)، سد جاهلیت و خرافه‌گرایی را شکست و یکی از جاهل‌ترین جوامع آن روز را مشتاق «علم» ساخت؟ پاسخ: نزول تدریجی آیات قرآن کریم و دعوت مکرر این کتاب، به خردورزی و دانش؛ از یک‌طرف و تشویق‌های دائمی رسول خدا (ص) از طرف دیگر.	۱۱۸
۴۶	آیا رسول خدا (ص)، تنها همه را دعوت به «علم آموزی» کرد؟ پاسخ: «خیر» - بلکه آموختن علم را برای مردم، «واجب» دانست.	۱۱۸
۴۷	طبق فرمایش رسول خدا (ص)، طلب علم بر هر مرد و زن مسلمان، «.....» است. پاسخ: «فریضه = واجب».	۱۱۸

۴۸	طبق فرمایش رسول خدا(ص)؛ کسی که دوست می‌دارد، نگاهش به چهره‌گسائی افتد که از آتش دوزخ در امان اند، باید به چه کسانی بنگرد؟ پاسخ: «جویندگان علم».	۱۱۸
۴۹	طبق فرمایش و سوگند رسول خدا(ص) هر شاگردی که برای تحصیل علم -نه به قصد شهرت و نه برای تظاهر و تفاخر- به خانه عالمی رفت و آمد کند؛ چه نتایجی برای او خواهد داشت؟ پاسخ: (۱) در هر گامی، ثواب و پاداش عبادت یک ساله عابد برای او منظور می‌گردد. (۲) برای هر قدمی که در این مسیر می‌نهد، شهر آبادی در بهشت برای او آماده می‌سازند. (۳) بر روی زمین که راه می‌رود، زمین نیز برای او طلب آموزش و مغفرت می‌کند.	۱۱۸
۵۰	داستان زنی که نزد حضرت فاطمه (س) آمد و گفت: «مادری دارم که در باب نماز سؤال‌هایی دارد، اما چون بیمار است مرا نزد شما فرستاد تا آن سؤال‌ها را مطرح سازم. حضرت فاطمه‌زها (س) به پرسش‌های آن زن پاسخ داد. زن، از این فرصت استفاده کرد و سؤال دیگری را مطرح ساخت. آن حضرت، پاسخ آن را نیز بیان فرمود. همین‌گونه، آن زن پرسش‌های متعددی را در میان می‌گذاشت و حضرت زهرا (س) به تمام سؤالات، جواب‌های لازم را می‌داد تا تعداد سؤال‌ها به ۱۰ رسید...» بیانگر کدام صفات حضرت زهرا (س) است؟ پاسخ: هم بیانگر «منزلت علمی و ینشی روشن» ایشان دارد و هم توجه به، «معرفت و تفکرشان» را نشان می‌دهد.	۱۱۸
۵۱	حضرت فاطمه زهرا (س) خطاب به زنی که سؤالاتی داشت، از کثرت آن‌ها خجالت می‌کشید، فرمود: «هر سؤالی که به نظرت می‌آید، بپرس.» و سپس برای تشویق وی، فرمود: «اگر فردی در مدت یک روز باری سنگین را به دوش کشیده، آن را به بالای بام حمل کند و در ازای آن، حق الزحمه‌ای معادل هزار سکه طلا دریافت کند، با توجه به این مزد، آیا آن کار برای او سخت خواهد بود؟! و...» به کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی اشاره دارد و کدام آیه شریفه، مؤید آن است؟ الف) خردورزی - قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ■ ب) خردورزی - لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ □ ج) عدالت محوری - قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ □ د) عدالت محوری - لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ □	۱۱۹
۵۲	آیه شریفه: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ» به کدام معیار تمدن اسلامی که مورد نظر رسول خدا(ص) بوده است، اشاره دارد؟ بنویسید. پاسخ: «خردورزی» یا «تعقل» یا «تدبیر» یا «تفکر».	۱۱۹
۵۳	قلاش پیامبر اکرم (ص) و پیشوایان ما نسبت به معیار «خردورزی» یا «تعقل، تفکر و تدبیر» در دوره تمدن اسلامی سبب چه نتایجی شد؟ پاسخ: سبب علاقه مسلمانان به «علم و دانش» شد، به طوری که توجه نیاکان ما به اندیشه و تفکر و ارزشمندی علم روز، «افزون» شد و ثمرات آن در تمدن اسلامی مشاهده گردید. مثلاً نیاکان ما در جهان اسلام توانستند، علوم و دانش بشری را از چند شاخه «محدود» به «پانصد شاخه» برسانند و این، به معنای توسعه زیاد علم بود که ناچار بودند آن را شاخه شاخه کنند و به صورت تخصصی بدان بپردازند.	۱۲۰
۵۴	شوق و علاقه مسلمانان در دوره تمدن اسلامی به علم و دانش، سبب شد که در بسیاری از شهرها در کنار هر «مسجد»، «.....» نیز بنا کنند. پاسخ: «مدرسه‌ای».	۱۲۰
۵۵	جدول ذیل که در ارتباط با معیار «خردورزی» یا «تعقل، تفکر و تدبیر» در دوره تمدن اسلامی است را تکمیل کنید: در آن روزگار، دانشجویان اروپایی برای تحصیل به دانشگاه‌های اسلامی می‌شتافتند و پادشاهان آنان، برای معالجه به بیمارستان‌های مسلمانان مراجعه می‌کردند. یکی از بزرگ‌ترین دانشمندان در تمدن اسلامی، «ابن سینا» بود که به حق، آثار وی، یکی از عوامل اصلی تحول اندیشه در اروپا و توجه بیش‌تر اروپاییان به «تفکر فلسفی» و «دانش طبیعی» محسوب می‌شود. کتاب «شفاء» بوعلی (ابن سینا)، یک دایرة المعارف در منطق، ریاضیات، علوم طبیعی و فلسفه است و «بخش فلسفی» آن، هنوز هم از مهم‌ترین کتاب‌های فلسفی جهان محسوب می‌شود.	۱۲۰

	<p>ملاصدرا (صدر المتألهين)، فیلسوف بزرگ دربارهٔ هماهنگی میان دین و تفکر عقلی می گوید: «نمی شود قوانین این دین بر حق الهی، که چون خورشید روشن و درخشان است، با دانش استدلالی یقینی مخالفت داشته باشد. نیست باد (نابود شود) آن فلسفه‌ای که قوانینش با کتاب قرآن و سنت رسول خدا (ص) و ائمه اطهار (ع) مطابقت نداشته باشد.»</p>	
۵۶	<p>در تمدن اسلامی—در قرون اولیه—در امور مربوط به «بهداشت و سلامتی» وضع مسلمانان چگونه بود؟ توضیح دهید.</p> <p>۱۲۰ پاسخ: «بسیار درخشان» بود. اگر شرایط قبل از اسلام را در نظر بگیریم، یا اوضاع دوره شکوفایی تمدن اسلامی را با اروپا، که هنوز حتی با حمام آشنا نبودند، مورد توجه قرار دهیم، در می‌یابیم که چگونه دستورات ساده‌ای مانند وضو و غسل و دیگر آموزه‌های بهداشتی اسلام مانند طهارت و نجاست و نیز دستورات پیشوایان دین در مورد سلامتی و درمان، دنیای اسلام را متحول کرد.</p>	
۵۷	<p>۱۲۰ «حضور زنان مسلمان در محضر رسول خدا (ص) در زمان حیاتش، و طرح سؤال‌های علمی از ایشان»، «شرکت زنان مدینه در کلاس علمی که حضرت فاطمه (س) تشکیل داده بود برای علم آموزی» و «راوی بودن برخی از همسران رسول خدا (ص)» همگی به کدام ویژگی تمدن و اسلامی اشاره دارند؟ پاسخ: یکی از ویژگی‌های فرهنگ علمی دوره اسلامی، «منحصر نبودن تحصیل علم به طبقه یا قشری خاص» بود.</p> <p>۱۲۱</p>	

باسمه تعالی

جزوه سؤالات درس به درس دین و زندگی (۳)، پایه دوازدهم، بر اساس چاپ ۹۷

طراح: قاسم مندوانی، دبیر معارف اسلامی استان خوزستان، شهرستان شادگان

ردیف	درس دهم: «تمدن جدید و مسئولیت ما»	صفحه						
۱	به چه دلیل مرور بر تمدن جدید، «ضروری» است؟ پاسخ: تا این تمدن را با معیارهای الهی ارزیابی کنیم.	۱۳۲						
۲	با ارزیابی تمدن جدید با معیارهای الهی، به چه نتایجی می‌توانیم برسیم؟ پاسخ: می‌توانیم، به نقاط قوت و ضعف این تمدن پیش‌تر پی ببریم و نحوه زندگی در آن، بهتر شناسایی کنیم و مسئولیت خود را در مواجهه با آن بدانیم.	۱۳۲						
۳	اروپا تاکنون شاهد «سه تمدن بزرگ» بوده است؛ آن‌ها را بنویسید. پاسخ: <table border="1"><tr><td>تمدن اول</td><td>در قرن‌های ششم تا چهارم قبل از میلاد حضرت مسیح (ع)، در «یونان باستان» شکل گرفت و در «روم باستان» ادامه یافت.</td></tr><tr><td>تمدن دوم</td><td>در قرن چهارم میلادی با گسترش مسیحیت در اروپا و آغاز حاکمیت کلیسا بر زندگی سیاسی و اجتماعی مردم آغاز شد و تا قرن‌های پانزدهم و شانزدهم ادامه یافت.</td></tr><tr><td>تمدن سوم</td><td>با افول قدرت کلیسا در قرن‌های پانزدهم و شانزدهم میلادی شروع شد و همچنان ادامه دارد.</td></tr></table>	تمدن اول	در قرن‌های ششم تا چهارم قبل از میلاد حضرت مسیح (ع)، در «یونان باستان» شکل گرفت و در «روم باستان» ادامه یافت.	تمدن دوم	در قرن چهارم میلادی با گسترش مسیحیت در اروپا و آغاز حاکمیت کلیسا بر زندگی سیاسی و اجتماعی مردم آغاز شد و تا قرن‌های پانزدهم و شانزدهم ادامه یافت.	تمدن سوم	با افول قدرت کلیسا در قرن‌های پانزدهم و شانزدهم میلادی شروع شد و همچنان ادامه دارد.	۱۳۳
تمدن اول	در قرن‌های ششم تا چهارم قبل از میلاد حضرت مسیح (ع)، در «یونان باستان» شکل گرفت و در «روم باستان» ادامه یافت.							
تمدن دوم	در قرن چهارم میلادی با گسترش مسیحیت در اروپا و آغاز حاکمیت کلیسا بر زندگی سیاسی و اجتماعی مردم آغاز شد و تا قرن‌های پانزدهم و شانزدهم ادامه یافت.							
تمدن سوم	با افول قدرت کلیسا در قرن‌های پانزدهم و شانزدهم میلادی شروع شد و همچنان ادامه دارد.							
۴	تمدن جدید کدام جوامع را تحت تأثیر خود قرار داده است؟ توضیح دهید. پاسخ: تقریباً تمامی جوامع جهان امروز را تحت تأثیر خود قرار داده است و آثار آن، در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... به خوبی نمایان است؛ مانند هر تمدن دیگری، دارای نقاط قوت و ضعف است.	۱۳۳						
۵	آشنا شدن با نقاط قوت و ضعف تمدن جدید از «دو جهت» برای ما مطلوب است، آن‌ها را بنویسید. پاسخ: اول آن که ما مسلمانان مانند سایر ملت‌ها، با این تمدن «ارتباط مستقیم» داریم. بنابراین، هم تحت تأثیر آن قرار می‌گیریم و هم می‌توانیم بر آن اثر بگذاریم. هر قدر آگاهی ما «بیش‌تر» باشد، قدرت تأثیرگذاری ما نیز «بیش‌تر» خواهد بود. دوم آن که بررسی ضعف‌ها و قوت‌های این تمدن در عرصه‌های مختلف، این کمک را به ما می‌کند که در راستای احیای تمدن اسلامی، از نقاط قوت این تمدن بهره‌مند شویم و با عبرت گرفتن از ضعف‌ها و آسیب‌های آن، بتوانیم برنامه ریزی درست و کم‌اشتباهی را برای سامان‌دهی تمدن اسلامی و رسیدن به الگوی زندگی مبتنی بر تعالیم دین داشته باشیم.	۱۳۳						
۶	زمینه‌های پیدایش تمدن جدید را نام ببرید. (علل و ریشه‌های شکل‌گیری تمدن جدید را ذکر کنید). پاسخ: ۱- کلیسا و تعالیم تحریف شده ۲- بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها	۱۳۳ ۱۳۵						
۷	«تمدن دوم اروپا» که به تمدن دوره «قرون وسطی» مشهور است، چگونه آغاز شد؟ پاسخ: «با کنار گذاشتن اعتقادات باستانی و بت‌پرستی» و «روی آوردن به مسیحیت».	۱۳۳						
۸	کدام تمدن برای اروپایی که قرن‌ها گرفتار «بت‌پرستی» بود، یک حرکت «رو به جلو» محسوب می‌شد؟ پاسخ: «تمدن دوم» یا روی آوردن به مسیحیت.	۱۳۳						
۹	ظهور تمدن دوم، چه نتایج و پیامدهایی برای مردم بت‌پرست اروپا در پی داشت؟ پاسخ: ۱- به یک دین الهی معتقد شدند. ۲- بت‌ها و بت‌خانه‌ها از بین رفت. ۳- اتحاد و یکپارچگی در سرزمین‌هایشان حاکم شد. ۴- بناهای عظیم و با شکوه مذهبی ساخته شد. ۵- کتاب‌هایی در اخلاق، معنویت و فرهنگ نگارش یافت. ۶- آثار هنری بزرگی پدید آمد.	۱۳۳ و ۱۳۴						

۱۰	در دوره تمدن دوم اروپا، مبلغان مسیحی چه چیزی را تبلیغ می کردند؟ پاسخ: آنان به دلیل این که تشکیلات پیچیده و وسیعی را جهت تبلیغ اعتقادات مسیحیت تأسیس کرده بودند، اعتقادات نادرستی را که از نظر خودشان اعتقادات رسمی مسیحیت بوده، تبلیغ می کردند.	۱۳۴					
۱۱	به نظر مبلغان مسیحی در «دوره تمدن دوم اروپا» هر کودکی پس از تولد - برای پاکی از گناه - را باید چه غسلی داد؟ چرا؟ پاسخ: «غسل تعمید» - زیرا آنان معتقد بودند که؛ آدم در بهشت اولیه مرتکب گناه شده است و این گناه به فرزندان وی نیز سرایت کرده و هر کسی با گناه اولیه به دنیا می آید.	۱۳۴					
۱۲	در کدام دوره تمدن اروپا اعتقاد داشتند که مسیح (ع)، خود را به عنوان ناوان گناهان بشریت فدا کرد و به دار آویخته شد؟ الف) دوره اول ☐ ب) دوره دوم ☒ ج) دوره سوم ☐ د) دوره چهارم ☐	۱۳۴					
۱۳	آیین ها و رسومات اروپاییان در دوره تمدن دوم را بنویسید. (ذکر ۴ مورد، کافی است). پاسخ: <table border="1"><tr><td>«غسل تعمید» - پس از تولد - برای پاکی انسان از گناه.</td></tr><tr><td>اعتراف به گناهان توسط فرد؛ در حضور کشیش.</td></tr><tr><td>راز و نیاز با خدا، در روز معین، در مکان مشخص - کلیسا - و در حضور کشیشان.</td></tr><tr><td>ازدواج مسیحی که جدایی زن و شوهر در آن امکان ناپذیر است و پیوند باید ابدی باشد.</td></tr><tr><td>پذیرش عقاید رهبران کلیسا درباره هر موضوعی ضروری بود، حتی موضوعات علمی.</td></tr></table>	«غسل تعمید» - پس از تولد - برای پاکی انسان از گناه.	اعتراف به گناهان توسط فرد؛ در حضور کشیش.	راز و نیاز با خدا، در روز معین، در مکان مشخص - کلیسا - و در حضور کشیشان.	ازدواج مسیحی که جدایی زن و شوهر در آن امکان ناپذیر است و پیوند باید ابدی باشد.	پذیرش عقاید رهبران کلیسا درباره هر موضوعی ضروری بود، حتی موضوعات علمی.	۱۳۴
«غسل تعمید» - پس از تولد - برای پاکی انسان از گناه.							
اعتراف به گناهان توسط فرد؛ در حضور کشیش.							
راز و نیاز با خدا، در روز معین، در مکان مشخص - کلیسا - و در حضور کشیشان.							
ازدواج مسیحی که جدایی زن و شوهر در آن امکان ناپذیر است و پیوند باید ابدی باشد.							
پذیرش عقاید رهبران کلیسا درباره هر موضوعی ضروری بود، حتی موضوعات علمی.							
۱۴	از آیین های مبلغان اروپا در دوره تمدن دوم، «اعتراف به گناهان فرد در حضور کشیش» است، آن را توضیح دهید. پاسخ: این آیین توسط مبلغین مسیحی در میان مردم، رواج یافت. برای این کار، اتاق ویژه ای در کلیسا ساخته شد که محل اعتراف و توبه کردن بود. آنان معتقد بودند که با اعتراف گناهکار در برابر کشیش، توبه کننده آموزیده می شود و عفو ابدی را به دست می آورد.	۱۳۴					
۱۵	در دوره تمدن دوم اروپا، کدام آیین های مبلغان مسیحی سبب سست شدن ارتباط شخصی و پیوسته انسان با خدا و واسطه قرار گرفتن کشیشان میان خالق و بندگان او گردید؟ پاسخ: ۱ - عبادت و راز و نیاز با خدا به روز معینی در هفته و در محل کلیسا و در حضور کشیشان اختصاص یافت. ۲ - اعتراف به گناهان باید اتاق کلیسا و در حضور کشیش صورت بپذیرد.	۱۳۴					
۱۶	در دوره تمدن دوم اروپا، مبلغان مسیحی چه چیزی را تبلیغ می کردند؟ پاسخ: آنان به دلیل این که تشکیلات پیچیده و وسیعی را جهت تبلیغ اعتقادات مسیحیت تأسیس کرده بودند، اعتقادات نادرستی را که از نظر خودشان اعتقادات رسمی مسیحیت بوده، تبلیغ می کردند.	۱۳۴					
۱۷	در کدام دوره تمدن اروپا، بسیاری از کشیشان شروع به فروختن بهشت کردند و در عوض بخشش گناه، پول های کلان به دست آوردند؟ الف) دوره اول ☐ ب) دوره دوم ☒ ج) دوره سوم ☐ د) دوره چهارم ☐	۱۳۴					
۱۸	از دیگر آیین های مبلغان اروپا در دوره تمدن دوم، «ازدواج مسیحی» است، آن را توضیح دهید. پاسخ: آنان معتقد بودند که پس از ازدواج، امکان جدایی زن و شوهر نیست و پیوندشان باید ابدی باشد. «زن»، حق مالکیت ندارد و باید نام خانوادگی وی، به نام خانوادگی شوهر تغییر یابد. این تغییر نام، هنوز هم در اروپا رایج است.	۱۳۴					
۱۹	چرا در دوره تمدن دوم اروپا، «کشیشان» باید تا آخر عمر مجرد بمانند و حق ازدواج نداشتند؟ پاسخ: زیرا آنان، ازدواج را امری «دنایی» و «پست» تلقی می کردند.	۱۳۴					
۲۰	پذیرش عقاید رهبران کلیسا در دوره تمدن دوم اروپا، درباره چه موضوعاتی «ضروری» بود؟ پاسخ: «هر موضوعی» حتی موضوعات علمی و مخالفت با آن، «گفر» تلقی می شد.	۱۳۴					

۲۱	چرا در دوره تمدن دوم اروپا، به «تعقل» و «عقلانیت» کم‌تر توجه می‌شد؟ پاسخ: زیرا این اعتقاد وجود داشت که: ۱- تعقل با «ایمان» سازگاری ندارد. ۲- سبب تزلزل ایمان می‌شود.	۱۳۴
۲۲	چرا در دوره تمدن دوم اروپا، رهبران کلیسا مانع نشر «نظریات جدید علمی» می‌شدند؟ پاسخ: زیرا آنان، نظریات دانشمندان گذشته درباره زمین، خورشید، ستارگان و مانند آن پذیرفته بودند، به همین دلیل، مخالفت با آن نظریات را مخالفت با دین مسیح می‌پنداشتند.	۱۳۴
۲۳	بسیاری از کشیشان و روحانیان کلیسا، از پیشگامان تحول در دوره دوم تمدن اروپا بودند. ص ☒ غ ☐	۱۳۵
۲۴	سر سختی رهبران اصلی کلیسا در مقابل نظریات جدید، سبب پیدایش چه عقیده‌ای شد؟ پاسخ: این عقیده که، دین با خردورزی (تعقل) و علم، «مخالفت» است و مانع تعقل، تجربه، قانون و حقوق انسان‌هاست. پس؛ راه بیرون رفتن از این وضع، کنار گذاشتن دین و توجه به علم و دانش تجربی است.	۱۳۵
۲۵	کدام عامل، در دوره تمدن دوم اروپا به تدریج سبب بدینی اروپائیان نسبت به «کلیسا» و «کشیشان» شد؟ چرا؟ پاسخ: «دوگانگی در گفتار و رفتار آن‌ها» - زیرا با این که «کلیسا»، خود از ثروتمندترین مالکان بود، اما مردم را به دوری از دنیا و زهد نسبت به مواهب طبیعی و نعمت‌های الهی تشویق می‌کرد.	۱۳۵
۲۶	در دوره تمدن دوم، چه عواملی به تدریج اروپا را با فقر و فساد در نظام اداری و عقب‌ماندگی و مشکلات دیگر دست به گریبان کرد؟ پاسخ: «آیین‌ها و اعتقادات» و «آداب و رسوم ساخته کلیسا».	۱۳۵
۲۷	در دوره تمدن دوم اروپا و پس از این که رهبران کلیسا مانع نشر «نظریات جدید علمی» شدند، چه کسانی به دنبال چاره برآمدند؟ پاسخ: «برخی» از رهبران روشنفکر کلیسا و «بسیاری» از دانشمندان؛ آن‌ها برای رسیدن به راه حل مناسب به مطالعه و تحقیق دست زدند.	۱۳۵
۲۸	حدود قرن هفتم میلادی و در اواسط قرون وسطی، در همسایگی سرزمین اروپا، کدام تمدن متولد شد؟ توضیح دهید. پاسخ: «تمدن اسلامی»؛ این تمدن، در طی دو تا سه قرن به مرحله شکوفایی و شادابی رسید و بر محیط‌های پیرامون خود پرتو افکند. این در حالی بود که هنوز تمدن مسیحی قرون وسطی با مشکلاتی، دست به گریبان بود.	۱۳۵
۲۹	وقتی اندیشمندان و دل‌سوزان اروپایی آشنایی اندکی با تمدن مسلمانان پیدا کردند، دست به چه اقداماتی زدند؟ بنویسید. پاسخ: با شور و شوق فراوان برای تحول در جامعه خود از ثمرات و نتایج تمدن اسلامی بهره‌برداری نمودند؛ ۱- کتاب‌های دانشمندان مسلمان به سرعت ترجمه شد. ۲- علاقه به پژوهش، آزمایش و تجربه افزایش یافت. ۳- نقادی رهبری کلیسا شروع شد. ۴- حقوق و قانون، مورد توجه واقع گردید. ۵- خردورزی، در دستور کار قرار گرفت.	۱۳۵
۳۰	این گفته که: «علم و فلسفه اروپا بدون کمک گرفتن از فرهنگ اسلام، توسعه نمی‌یافت؛... اسلام، نه تنها در تولیدات مادی و اختراعات اروپا شریک است، بلکه اروپا را واداشت تا تصویر جدیدی از خود داشته باشد. اما از آن جا که اروپا در حال حاضر علیه اسلام عکس‌العمل نشان می‌دهد، تأثیر مسلمانان [بر تمدن غرب] را بی‌اهمیت جلوه می‌دهد.» از کیست و با کدام یک از زمینه‌های پیدایش تمدن جدید، «ارتباط» دارد؟ پاسخ: «مونتگمری وات»، اسلام‌شناس انگلیسی - «بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها».	۱۳۶
۳۱	«مونتگمری وات»، اسلام‌شناس انگلیسی وظیفه مهم اروپاییان در قبال «بی‌اهمیت جلوه دادن تأثیر مسلمانان بر تمدن غرب» را چه می‌داند؟ پاسخ: اصلاح این اشتباه و به قول خود وی، «به مدیون بودن عمیق خودمان به جهان اسلام اعتراف کنیم».	۱۳۶
۳۲	«ویل دورانت»، بسیاری از هنرها و فنون برجسته اروپایی همچون معماری، اسلحه‌سازی و... را مدیون صنعت‌گران مسلمان می‌داند. این اعتقاد؛ با کدام یک از زمینه‌های پیدایش تمدن جدید «ارتباط» دارد؟ پاسخ: «بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها».	۱۳۶

۱۳۶ و ۱۳۷	<p>آثار و پیامدهای «مثبت» و «منفی» تمدن جدید در «حوزه علم» را فقط نام ببرید.</p> <p>پاسخ:</p> <table border="1"> <tr> <td>آثار و پیامدهای مثبت:</td><td>۱- رشد سریع علم و دانش</td></tr> <tr> <td></td><td>۲- توانایی بهرهمندی بیش‌تر از طبیعت</td></tr> </table>	آثار و پیامدهای مثبت:	۱- رشد سریع علم و دانش		۲- توانایی بهرهمندی بیش‌تر از طبیعت
آثار و پیامدهای مثبت:	۱- رشد سریع علم و دانش				
	۲- توانایی بهرهمندی بیش‌تر از طبیعت				
۱۳۶	<p>از آثار و پیامدهای «مثبت» تمدن جدید در حوزه علم، «رشد سریع علم و دانش» را توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: تولید علم در قرن‌های اخیر، «جهشی فوق‌العاده» داشته است؛ به طوری که دوران جدید را می‌توان «دوران علم» نامید. اختراع صنعت چاپ، کشف الکتریسیته، ساخت ماشین، اختراع وسایل ارتباطی مانند: تلفن، رادیو، تلویزیون و ماهواره، راه‌اندازی شبکه‌های اینترنت، نظریات و کشفیات جدید در فیزیک، شیمی و سایر علوم تجربی و توانایی استخراج منابع طبیعی مانند نفت، زندگی در جهان امروز را متحول کرده است.</p>				
۱۳۶	<p>از آثار و پیامدهای «مثبت» تمدن جدید در حوزه علم، «توانایی بهرهمندی از طبیعت» را توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: علم و تکنولوژی سبب شد که آدمی بتواند در طبیعت تصرف فوق‌العاده کند و تغییراتی را در آن به وجود آورد. نفت را از اعماق زمین بیرون بکشد، معادن را استخراج کند، کوه‌ها را برای ساختن تونل بشکافد، گیاهان را دستکاری ژنتیکی کند، با سدهای بزرگ آب‌ها را مهار نماید و قدرت و توانایی خود را به رخ طبیعت بکشد.</p>				
۱۳۷	<p>از آثار و پیامدهای «منفی» تمدن جدید در حوزه علم، «مصرف‌گرایی» [= مصرف‌گرایی] را کاملاً شرح دهید.</p> <p>پاسخ: از زمانی که ماشین آلات صنعتی ساخته شد، تولید انبوه نیز آغاز گردید. تولید فراوان گرچه در ابتدا نیازهای طبیعی مردم را رفع می‌کرد، اما در بسیاری از موارد، بیش از نیاز طبیعی بازار بود. به همین جهت کارخانه‌داران با استفاده از جاذبه تبلیغات در میان مردم، نیازهای کاذب به وجود آوردند تا آنان را به تنوع‌طلبی بکشانند و مصرف‌گرایی را به گونه‌ای سرسام آور افزایش دهند و خودشان به سود بیش‌تری برسند. جذبی‌ترین آسیب این رونه، تغییر الگوی زندگی و دل‌مشغولی دائمی مردم به کالاهای متنوع و گوناگونی است که همه روزه وارد بازار می‌گردد و اذهان و افکار را به خود مشغول می‌کند. در نتیجه، انسان را از اساسی‌ترین نیاز خود، یعنی پرورش و تکامل بُعد معنوی و متعالی خویش، غافل می‌سازد.</p>				
۱۳۷	<p>نتیجه دیدگاه غالب و حاکم در تمدن جدید درباره «انسان» را بنویسید.</p> <p>پاسخ: انسان را صرفاً یک موجود زنده طبیعی مانند دیگر موجودات، ولی پیچیده‌تر، می‌داند که همچون سایر موجودات صرفاً نیازهای مادی و طبیعی دارد. از همین جهت است که از توجه به بُعد معنوی و فطرت الهی در این تمدن، خبری نیست.</p>				
۱۳۷	<p>از آثار و پیامدهای «منفی» تمدن جدید در حوزه علم، «نابودی طبیعت» را کاملاً شرح دهید.</p> <p>پاسخ: افزایش توان علمی بشر و دستیابی وی به ابزارهای نوین، توانایی وی برای بهره‌برداری از منابع طبیعی را به سرعت افزایش داد و به تخریب ساختار طبیعی محیط زیست انجامید. منابع طبیعی که نتیجه میلیون‌ها سال فعالیت موجودات زنده بوده، رو به پایان گذاشته، محیط دریاها و اقیانوس‌ها آلوده شده، تعادل ترکیبی گازهای جوی بر هم خورده، بسیاری از جنگل‌ها از بین رفته و ده‌ها بحران زیست محیطی برای انسان به وجود آمده است. اگر در تمدن اسلامی، «زمین» امانتی الهی در دست انسان بود، در تمدن جدید، این «زمین» منبعی سرشار از ثروت است که بشر هیچ قید و بند و محدودیتی برای استفاده از آن ندارد.</p>				
۱۳۷	<p>از آثار و پیامدهای «منفی» تمدن جدید در حوزه علم، «علم زدگی» را توضیح دهید.</p> <p>پاسخ: از حدود قرن هجدهم میلادی به علت پیشرفت‌های گسترده در علم، این احساس پدید آمد که، «علم تجربی» تنها رمز موفقیت و سعادت ملت‌هاست و جامعه‌ای که این راه را پییماید، کلید خوشبختی را به دست آورده است. اما اکنون با گذشت چند قرن و شکست‌های پی‌درپی جوامع غربی در عرصه اخلاق و ظهور بحران‌های اخلاقی در این جوامع، بسیاری دریافته‌اند که علم تجربی نمی‌تواند پاسخگوی همه نیازهای آنان باشد و نمی‌توان سعادت و خوشبختی را تنها در این علم جست‌وجو کرد.</p>				

۸	نیاز انسان غربی به معنویت باعث چه نتایجی شد؟ بنویسید. پاسخ: باعث شد برخی افراد گروه‌ها با هدف «کسب مقام و شهرت»، مکتب و فرقه‌هایی را به نام «مکتب عرفانی و معنوی» ایجاد کنند که اگر چه در ظاهر، ادعای پاسخ به نیازهای معنوی بشر را دارند اما به دلیل آن‌که برآمده از «آموزه‌های وحیانی» نیستند، نتیجه‌ای جز سردرگمی برای بشر تشنه امروز نداشته‌اند.	۱۳۷
۹	آشنایی با آثار مثبت و منفی تمدن جدید، چگونه می‌تواند ما را در احیای «تمدن اسلامی» یاری برساند؟ توضیح دهید. پاسخ: نباید در نگاهی ابتدایی، این هدف بزرگ؛ یعنی، احیای تمدن اسلامی در مقایسه با توان و امکانات موجود، یک بلند پروازی به نظر برسد و رسیدن به آن دور از دسترس تلقی شود، اما این یک دریافت سطحی از توانمندی ذاتی انسان و قدرت مردم هوشمند جامعه و نوجوانان و جوانان پاک اندیش و ناشی از عدم آشنایی با آموزه‌های بیدارکننده اسلام می‌باشد. البته، می‌دانیم که این مسئولیت بزرگ و حساس، نیازمند برنامه‌ای است که ما را به آن سطح از توانمندی برساند و قدرت لازم برای ایفای نقش در جهان کنونی را به ما ببخشد.	۱۳۸
۱۰	مسئولیت ما در حوزه «علمی» برای احیای تمدن اسلامی، تلاش برای عمل کردن به کدام برنامه‌های پیشنهادی است؟ (۳ مورد را بنویسید) پاسخ: ۱- تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری ۲- حضور مؤثر و فعال در جامعه جهانی ۳- ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام	۱۳۸
۱۱	از مسئولیت‌های ما برای احیای تمدن اسلامی، «تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری» است، آن را توضیح دهید. پاسخ: «پیشرفت علمی»، پایه‌های استقلال یک ملت را تقویت می‌کند و مانع تسلط بیگانگان می‌شود. هر یک از ما باید بکوشیم با همت بلند و پشتکار فراوان، استعداد خود را به کار بگیریم تا به موهبه‌ای از قدرت علمی برسیم که توجه دیگر ملتها را به سوی خود جلب کنیم.	۱۳۸
۱۲	همه گزینه‌های زیر، به تذکر مقام معظم رهبری (دام‌ظله) درباره «علم» درست اشاره است، به جز .... (الف) باید علم را که مایه اقتدار ملی است، همه جذب بگیرند و دنبال کنند ☐ (ب) کشوری که مردم آن از علم بی‌بهره باشند، هرگز به حقوق خود دست نخواهند یافت ☐ (ج) علم، برون جوش و برون‌زاست ☒ (د) نمی‌توان علم را از دیگران گدایی کرد. ☐	۱۳۸
۱۳	طبق فرمایش مقام معظم رهبری (دام‌ظله)، چرا باید «استعدادهای یک ملت» به کار افتد؟ پاسخ: تا آن ملت، به معنای حقیقی کلمه «عالِم» شود.	۱۳۸
۱۴	پیشرفته‌های اخیر دانشمندان جوان کشورمان، در رشته‌های مختلف علمی، مانند (پزشکی، سلول‌های بنیادی، فناوری نانو و هسته‌ای، صنایع نفت، پتروشیمی و سدسازی) با کدام یک از برنامه‌های پیشنهادی عملی ما، برای احیای تمدن اسلامی «مرتبط» است؟ پاسخ: «تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری».	۱۳۸
۱۵	از مسئولیت‌های ما برای احیای تمدن اسلامی، «حضور فعال و مؤثر در جامعه جهانی» است، آن را توضیح دهید. پاسخ: جوامع غربی، امروزه به دلیل آن که خوشبختی و سعادت را تنها در علم تجربی و ابزارهای مادی آن می‌جستند و در مسیر خود شکست خورده‌اند، به شدت به دنبال راه و مکتبی هستند که نجات‌بخش آنان باشد. پیام اسلام، پیامی مطابق با فطرت انسان‌هاست. هر انسان حقیقت طلب و روشن ضمیری که جوای حقیقت باشد، وقتی دعوت قرآن را به عقلانیت، اندیشه‌ورزی، عدالت، دوری از ستمگری و ستم‌پذیری، عفاف و پاک‌دامنی، معنویت و تقوا می‌شنود، به طور طبیعی جذب آن می‌شود. هر حقیقت‌جویی، وقتی در میان هزاران کتاب، مقاله، فیلم و انواع تبلیغات علیه پیامبر اکرم (ص) کرده‌اند، به سیمای واقعی آن حضرت می‌رسد در برابر عظمت وی تعظیم می‌کند و او را به بزرگی می‌ستاید. بنابراین، لازم است ما این پیام‌رهای بخش را با همان شیوه‌هایی که رسول خدا (ص) به دیگران رساند، در جهان تبلیغ کنیم و به دیگران برسانیم.	۱۳۹
۱۶	از مسئولیت‌های ما برای احیای تمدن اسلامی، «ترسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام» است، آن را توضیح دهید. پاسخ: میان یک پیام و روش تبلیغ آن، باید «تناسب منطقی و معقول» برقرار باشد. حق را نمی‌توان با روش‌های نادرست به دیگران	۱۳۹

	رساند. دین اسلام، یک دین منطقی و استدلالی است و هر آموزه و حکم آن بر اساس «حکمت الهی» تنظیم شده است. چنین دینی را نمی‌توان با تعصب‌های جاهلانه یا با روش‌های فریبکارانه، تبلیغ کرد و نظر مردم را به سوی آن جلب نمود.	
۱۷	آیه شریفه: «ادْعَ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...» به کدام مسئولیت ما در حوزه «علمی» برای احیای تمدن اسلامی اشاره دارد؟ و روش‌های صحیح دعوت را بنویسید. پاسخ: «توسیم چهره عقلانی و منطقی دین اسلام» - روش اول: (دانش محکم و استوار) روش دوم: (اندروز و پند نیکو) روش سوم: (مجادله با نیکوترین شیوه)	۱۳۹
۱	آثار و پیامدهای «مثبت» و «منفی» تمدن جدید در «حوزه قسط و عدل» را فقط نام ببرید. پاسخ: آثار و پیامدهای مثبت: ۱- توجه به قانون ۲- مشارکت مردم در تشکیل حکومت	۱۴۰ و ۱۴۱
۲	از آثار و پیامدهای «مثبت» تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، «توجه به قانون» را توضیح دهید. پاسخ: پس از گذر از قرون وسطی و شکل‌گیری دوره جدید، توجه گسترده‌ای در کشورهای اروپایی به حقوق، قانون، ساختار حکومت و دولت پدید آمد که عموماً «عکس‌العملی در برابر حاکمیت نامطلوب کلیسا در قرون وسطی» بود. آگاهی به قانون و حقوق که ابتدا با «ترجمه آثار اسلامی» اتفاق افتاد، فوایدی برای تمدن جدید داشت. مردم با حقوق خود در مقابل دولت‌ها و در رابطه با یکدیگر آشنا شدند و به تدوین قوانین حقوقی پرداختند و برای حفظ آن‌ها سازمان‌هایی تأسیس کردند.	۱۴۰
۳	در قرن جدید در اروپا به دنبال «توجه به قانون»، کدام حقوق به رسمیت شناخته شد؟ بنویسید. پاسخ: حق کارگر، حق کودک، حق تعلیم و تربیت، حق داشتن شغل، حقوق متقابل زن و مرد و حق مردم در مقابل دولت.	۱۴۰
۴	از آثار و پیامدهای «مثبت» تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، «مشارکت مردم در تشکیل حکومت» را توضیح دهید. پاسخ: حق تعیین سرنوشت و دخالت مردم در امور خود، گام مثبت دیگری بود که در تمدن جدید برداشته شد و باعث شد، برخی حکومت‌های استبدادی و موروثی حاکم بر کشورهای اروپایی، از صحنه خارج شوند.	۱۴۰
۵	از آثار و پیامدهای «منفی» تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، «ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار» را توضیح دهید. پاسخ: تولید انبوه کالا و نیاز به کشورهای دیگر، احتیاج به منابع طبیعی آن کشورها و نیز روحیه توسعه‌طلبی و فزون‌خواهی حاکمان غربی سبب شد که سرمایه‌داران و قدرتمندان غربی، کشورهای دیگر را به‌خصوص در آسیا و آفریقا هدف قرار دهند و به بهانه استعمار (یعنی، آباد کردن) بسیاری از این کشورها را تصرف کنند و ذخایر با ارزش و گران‌قیمت آن‌ها را، از آثار باستانی و کتاب‌های خطی گرفته تا جواهرات و منابع طبیعی و معدنی به کشور خود ببرند و برای آن ملت‌ها فقر و نیازمندی را بر جا گذارند. آن‌ها فرهنگ مستقل ملت‌ها را از بین بردند و حاکمان وابسته و مزدور را بر آن‌ها مسلط ساختند و آن کشورها را به صورت بازاری جهت مصرف کالای خود در آوردند.	۱۴۰
۶	«دوره استعمار» را تعریف کنید. پاسخ: به دوره غارت علنی ثروت ملت‌های ضعیف، توسط کشورهای قدرتمند گفته می‌شود که تا اواخر قرن بیستم ادامه داشت.	۱۴۰

۷	«دوره استعمار» را شرح دهید.	۱۴۰
۸	پاسخ: یکی از سیاه‌ترین دوران‌های زندگی انسان روی کره زمین است. در ابتدای همین دوره، میلیون‌ها آفریقایی از این قاره ربوده شدند و به مالکیت اروپاییان و آمریکایی‌ها درآمدند و به عنوان «برده» در مزرعه‌ها، کارخانه‌ها و معادن به کارهای طاقت‌فرسا وادار شدند. تمدن جدید نشان داد که اگر حقوقی برای کودکان، زنان و مردان قائل است، منظورش فقط کودکان، زنان و مردانی هستند که از نژاد آنان باشند وگرنه کودکان، زنان و مردان سیاه یا سرخ پوست برای آنان هیچ اهمیتی ندارد.	۱۴۱
۹	با بیداری ملت‌ها، مبارزه با استعمارگران از چه زمانی آغاز شد و به تدریج این نهضت‌های ضد استعماری کدام مکان‌ها را فرا گرفت؟	۱۴۱
۱۰	پس از بیداری ملت‌ها و شروع نهضت‌های ضد استعماری در سراسر آفریقا، آسیا و آمریکای لاتین، سرانجام، دولت‌های غربی دست به چه اقدامی زدند؟ توضیح دهید. پاسخ: از استعمار علنی کشورها دست برداشتند و حاکمان و نظامیان خود را خارج کردند. اما شیوه دیگری برای تسلط بر این کشورها در پیش گرفتند که «استعمار نو» نام گرفت.	۱۴۱
۱۱	منظور از «استعمار نو» چیست؟ توضیح دهید.	۱۴۱
۱۲	پاسخ: شیوه جدیدی که کشور استعمارگر با استفاده از قدرت نظامی، جاسوسی، تبلیغاتی و فرهنگی خود، افراد وابسته به خود را در کشورها به قدرت می‌رساند و به صورت‌های گوناگون از آن‌ها حمایت می‌کند. آن افراد وابسته نیز، اهداف سیاسی و اقتصادی آن کشور را به اجرا در می‌آورند. این نوع از استعمار هم‌اکنون در بسیاری از کشورها ادامه دارد.	۱۴۱
۱۳	طبق باور برخی از محققان، پایه‌های اصلی قدرت اقتصادی غرب را چه چیزی به وجود آورد؟ بنویسید.	۱۴۱
۱۴	پاسخ: فراوانی ثروتی که در دوره استعمار، از کشورهای استعمار زده به کشورهای استعمارگر منتقل شد.	۱۴۱ و ۱۴۲
۱۵	از آثار و پیامدهای «منفی» تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، «افزایش فاصله میان انسان‌های فقیر و غنی در جهان» را توضیح دهید.	۱۴۱
۱۶	پاسخ: شکل‌گیری نظام‌های سیاسی جدید، بر پایه قدرت سرمایه‌داران و نفع طلبی فزاینده آنان بود. صاحبان سرمایه و صنعت، منابع طبیعی اکثر نقاط جهان را به بهایی اندک خریدند یا با قدرت نظامی خود تاراج کردند و کالاهای خود را با قیمت‌هایی بسیار سنگین به مردم همان سرزمین‌ها فروختند. بدین ترتیب، بخش کوچکی از جهان روز به روز غنی‌تر ولی بخش اعظم آن، در فقر و تنگدستی فرو رفت.	۱۴۱
۱۷	از آثار و پیامدهای «منفی» تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، «جهان نظامی شده و مخصص در تسلیحات» را توضیح دهید.	۱۴۱
۱۸	پاسخ: امروزه، مردم جهان هر لحظه در مخاطره به کار افتادن سلاح‌هایی هستند که می‌توانند چندین بار، تمام جمعیت بشر و امکانات موجود روی کره زمین را نابود کند. انبارهای اسلحه، انباشته از پیچیده‌ترین سلاح‌های کشتار جمعی، از جمله سلاح‌های شیمیایی و میکروبی است که به کمک دانش جدید ساخته شده است.	۱۴۱ و ۱۴۲
۱۹	دو مورد از مسئولیت‌های ما، در حوزه قسط و عدل را فقط نام ببرید.	۱۴۱ و ۱۴۲
۲۰	پاسخ: ۱- مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد، شهادت و صبر ۲- استحکام بخشیدن به نظام اسلامی	۱۴۱ و ۱۴۲
۲۱	از مسئولیت‌های ما در دوره تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، «مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد، شهادت و صبر» را توضیح دهید.	۱۴۲
۲۲	پاسخ: یکی از رسالت‌های انبیا، مبارزه با ظلم و برقراری عدل و گسترش حق و حقیقت بوده است. هر چند که بسیاری از مردم با شنیدن سخن حق، دلشان نرم می‌شود و به حقیقت و عدالت می‌گرایند، اما باید هوشیار باشیم که همواره گروهی از اهل باطل هستند که نه تنها زیر بار حق نمی‌روند، بلکه سدا راه حق جویی و حق پرستی می‌شوند. زیرا گسترش «عدالت»، منافع آن‌ها را تهدید می‌کند. این گروه‌ها، تا همه را تابع خود نکنند و یوغ اسارت بر گردن دیگران نیفتد، آرام نمی‌گیرند.	۱۴۲
۲۳	با توجه به فرمایش امام خمینی (ره)، نکته مهمی که همه ما باید به آن توجه کنیم و آن را اصل و اساس سیاست خود با یگانگان قرار دهیم، چیست؟	۱۴۲
۲۴	پاسخ: این است که، دشمنان ما و جهان‌خواران تا کی و تا کجا ما را تحمل می‌کنند و تا چه مرزی استقلال و آزادی ما را قبول دارند. به یقین، آنان مرزی جز عدول از همه هویت‌ها و ارزش‌های معنوی و الهی‌مان نمی‌شناسند.	۱۴۲

۱۷	به گفته قرآن کریم، دشمنان هرگز دست از مقابله و ستیز با ما بر نمی دارند، مگر «.....» و این فرمایش قرآنی، به کدام یک از مسئولیت‌های ما در دوره تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، اشاره دارد؟ پاسخ: «این که ما را از دین‌مان برگردانند»- «مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد، شهادت و صبر».	۱۴۲
۱۸	طبق فرمایش امام خمینی (ره)، به چه دلیل-چه بخواهیم و چه نخواهیم- صهیونیست‌ها، آمریکا و شوروی در تعقیب ما خواهند بود؟ با کدام آیه سرفه، ارتباط دارد و همچنین، به کدام یک از مسئولیت‌های ما در دوره تمدن جدید در حوزه قسط و عدل، اشاره دارد؟ پاسخ: «تا هویت دینی و شرافت مکتبی‌مان (دینی‌مان) را لکه دار کنند.»- «دشمنان، هرگز دست از مقاتله و ستیز با شما بر نمی دارند مگر این که، شما را از دینتان برگردانند»- «مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد، شهادت و صبر».	۱۴۲
۱۹	آیا دعوت به حق و عدالت را می‌توانیم منحصر به صحبت و شعار کنیم؟ توضیح دهید. پاسخ: اگر واقع بی‌ثانه نگاه کنیم، درمی‌یابیم که «خیر»، بلکه برای تحقق سخن حق، باید برنامه‌ریزی کرد، قیام نمود و شرایطی فراهم کرد تا موانع حق و حق برستی از جامعه خود و جهان زدوده شود؛ این مهم میسر نمی‌شود مگر با تلاش و پشتکار، جهاد و آمادگی برای شهادت در راه خدا و تحمل همه سختی‌های این راه، که همان راه حق و حقیقت است.	۱۴۲
۲۰	مهم‌ترین عامل برای حضور کارآمد یک کشور در میان افکار عمومی جهان کدام است؟ بنویسید. پاسخ: «استحکام و اقتدار نظام حکومتی یک کشور»- یک کشور ضعیف، به طور طبیعی منزوی می‌شود و همراه و همدلی در دنیا نمی‌یابد.	۱۴۲
۲۱	مهم‌ترین عوامل استحکام نظام اسلامی را بنویسید. پاسخ: ۱- استحکام پایه‌های اقتصادی ۲- تلاش برای کاهش فقر ۳- توسعه عدالت در همه ابعاد ۴- تقویت اتحاد ملی، انسجام اسلامی و مشارکت عمومی ۵- عمل به وظیفه مقدس امر به معروف و نهی از منکر	۱۴۲
۱	تمدن جدید، چگونه به نهاد «خانواده» بیش‌ترین آسیب‌ها را وارد کرده است؟ پاسخ: تمدن جدید با نگاه مادی به «انسان» به ویژه در حوزه زن و مرد، بیش‌ترین آسیب‌ها را به نهاد «خانواده» وارد کرده است.	۱۴۲
۲	سه مورد از آسیب‌های تمدن جدید نسبت به نهاد خانواده را بنویسید. پاسخ: ۱- فروپاشی نهاد خانواده ۲- بی‌بند و باری جنسی ۳- استفاده ابزاری از زنان	۱۴۲
۳	«خانواده هسته‌ای» و «خانواده گسترده» را تعریف کنید. پاسخ: خانواده هسته‌ای: به خانواده‌ای گفته می‌شود که از پدر، مادر و فرزندان مرکب و تشکیل شده است. خانواده گسترده: آن نوع خانواده‌ای است که علاوه بر پدر، مادر و فرزندان؛ اقوام و خویشان را نیز شامل می‌شود.	۱۴۳
۴	در غرب قدیم مانند همه سرزمین‌های دیگر، علاوه بر خانواده هسته‌ای، خانواده گسترده هم نمود فراوان داشت. ص ☒ غ ☐	۱۴۳
۵	آیا در غرب، در خلال دو نسل گذشته، تنها «خانواده گسترده» متلاشی شد؟ توضیح دهید. پاسخ: «خیر»- زیرخانواده هسته‌ای نیز به تدریج از هم گسیخته گردید. امروزه بیش از ۵۰ درصد همه ازدواج‌هایی که در مراکز شهری بزرگ آمریکا و بخش اعظم اروپا صورت می‌گیرد به «طلاق» می‌انجامد. بر این پدیده‌ها باید این واقعیت را نیز افزود که، امروزه شمار فزاینده‌ای از کودکان در غرب، در خانواده‌ها یا خانه‌هایی بزرگ می‌شوند که پدر یا مادر در آن حاضر نیست و آن یکی هم که حاضر است چون نمی‌تواند یک تنه وظیفه پدر و مادر را توأمان ایفا کند، غالباً از زیر بار مسئولیتی که پدرها و مادرها در خانواده‌های اصیل برای انتقال دادن ارزش‌های اخلاقی به جوانان بر عهده داشته‌اند، شانه خالی می‌کنند و لذا بسیاری از جوانان ناچارند به تدریج خودشان زندگی‌شان را شکل دهند.	۱۴۳
۶	در کدام کشور غربی، ۹ میلیون نفر تنها زندگی می‌کنند، به گونه‌ای که دولت این کشور ناچار شده، وزارت خانه‌ای به نام «وزارت تنهایی» ایجاد کند؟! پاسخ: «انگلستان».	۱۴۳

۷	از آسیب‌های تمدن جدید به نهاد خانواده، «بی‌بند و باری جنسی» را توضیح دهید.	۱۴۳
۸	پاسخ: امروزه بی‌بند و باری جنسی آن چنان در «غرب» رواج یافته است که بسیاری از مردم به این نتیجه رسیده‌اند که، توان اصلاح و مبارزه با آن را ندارند. از این رو، به ناچار در پی آن برآمده‌اند که ضوابط و معیارهای اخلاقی را تغییر دهند. به عنوان مثال، در میان غربیان جدید، دیگر هیچ گونه ضابطه و معیار مذهبی یا اخلاقی که منشأ الهی داشته باشد، معنا ندارد.	۱۴۳
۹	از آسیب‌های تمدن جدید به نهاد خانواده، «استفاده ابزاری از زنان» را توضیح دهید.	۱۴۳
۱۰	پاسخ: استفاده ابزاری از زنان برای؛ تبلیغ کالاهای سرمایه‌داران، تشویق آنان به پوشیدن لباس‌های نامناسب و تحریک‌کننده، عادی شدن روابط نامشروع میان زنان و مردان در برخی کشورها و تجارت گسترده زنان به عنوان کالای جنسی، روی دیگر تمدن جدید است. اگر لایه ظاهری و سطحی موقعیت زن در دنیای امروز، که بسیار زیبا و خوش منظر آراسته شده، کنار رود و باطن آن آشکار گردد، خواهیم دید که سودآوری «تجارت فحشا» در حال ربودن گوی سبقت از تجارت مواد مخدر و اسلحه است. سود این تجارت، سالانه ۵۲ میلیارد دلار است.	۱۴۴
۱۱	نتیجه غفلت بزرگ غرب از خداوند و نیازهای معنوی انسان، چه بود؟ توضیح دهید.	۱۴۴
الف	پاسخ: آسیب‌ها و بیماری‌های خطرناکی است که امروزه بسیار عادی جلوه می‌کند. در هیچ دوره‌ای این گونه غفلت‌ها به شدت امروز مشاهده نشده و توجه به نیازها و خواسته‌های مادی نیز به گستردگی امروز نبوده است. اگر بُعد معنوی و الهی انسان دارای اهمیت و جایگاهی در تمدن جدید بود، و اگر به زنان آن گونه که «دین اسلام» بها می‌دهد، بها داده می‌شد، حتماً وضع دیگری در تولید فیلم‌ها، رمان‌ها و تصاویر تبلیغاتی حاکم می‌شد.	۱۴۴
ب	به سؤالات زیر، پاسخ دهید:	۱۴۴
ج	کدام نهاد، کانون رشد فضیلت‌ها و پاکی‌ها و محل تربیت نسل‌های خلاق، توانمند و با همت است؟ پاسخ: خانواده.	۱۴۴
د	مسئولیت ما در حوزه خانواده چیست؟ پاسخ: تلاش در جهت تحکیم بنیان خانواده.	۱۴۴
ه	تحکیم بنیان خانواده، سبب چه نتایجی می‌شود؟ پاسخ: سبب رشد فضائل اخلاقی در جامعه، کاهش فساد و جرم و حضور انسان‌های با فضیلت و کارآمد در جامعه می‌گردد.	۱۴۴
۱۲	نتایج و پیامدهای سست شدن بنیان خانواده را بنویسید. پاسخ: فساد و تباهی گسترش می‌یابد و نسل‌هایی که از قوت و قدرت روحی کافی برخوردار نیستند، مسئولیت‌های اجتماعی را بر عهده می‌گیرند.	۱۴۴
۱۳	وقتی حضرت ابراهیم (ع) و حضرت اسماعیل (ع)، پایه‌های خانه کعبه را بالا بردند و بنای یک جامعه توحیدی را گذاشتند؛ برای چه کسانی دعا کردند و این کار آن‌ها، چه نتیجه‌ای در بر دارد؟ پاسخ: نه تنها برای خود دعا کردند، بلکه از خداوند خواستند که ذریه و نوادگانی به آنان عطا کند که ادامه دهنده راه «توحید» و «اسلام» باشند. چنین ذریه‌ای فقط در خانواده‌هایی که خود، اهل «یگانه‌پرستی = توحید» باشند و «مودت و رحمت» میان آنان برقرار باشد، امکان‌پذیر است.	۱۴۴
۱۴	کدام گزینه درباره موسیقی‌های امروز غرب، «درست» بیان شده است؟ الف) از تسلیم در مقابل خداوند مایه گرفته است ☐ ب) به سلامت و آرامش نفس کمک می‌کند ☐ ج) در خدمت تلاش و مبارزه و اصلاح نظام اجتماعی است ☐ د) به تخریب روح و روان کسانی می‌پردازد که به دامن آن‌ها پناه برده‌اند ☒	۱۴۵

نکته: در اندیشه و تحقیق صص ۱۴۴ و ۱۴۵ سؤالات مهم دیگری وجود دارد که دانش آموزان عزیز باید به آن‌ها دقت کنند!

بارمبندی درس دین و زندگی ۳ رشته‌های علوم تجربی و ریاضی پایه دوازدهم
سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷

ارزشیابی کتاب در دو بخش انجام می شود:

الف- ارزشیابی مستمر

۱. قرائت صحیح آیات شریفه: ۴ نمره
  ۲. انجام فعالیت های داخل درس (مانند تدبیر در قرآن، فعالیت کلاسی و...) و پرسش از متن: ۸ نمره
  ۳. حضور فعال در فرآیند تدریس و مشارکت در گفت و گوهای کلاسی: ۵ نمره
  ۴. پاسخ به سوال های بخش اندیشه و تحقیق: ۳ نمره
- انجام پیشنهادها، نگارش مقالات تحقیقی و انجام کارهای هنری و ادبی تا دو نمره به معدل نمره مستمر اضافه می کند.

ب. ارزشیابی پایانی

- ارزش یابی پایانی نوبت اول، شامل ارزشیابی از قرائت آیات (۴ نمره) و آزمون کتبی (۱۶ نمره) می باشد..
- در بخش قرائت از هر دانش آموز از حدود دو صفحه از آیات ابتدای هر درس، امتحان قرائت به عمل می آید.
- ارزش یابی پایانی نوبت دوم به صورت نهایی و کتبی می باشد و ۲۰ نمره کامل را به خود اختصاص می دهد (ارزشیابی نوبت دوم فاقد آزمون قرائت می باشد).

بارم آزمون کتبی

عنوان	پایانی نوبت اول	پایانی نوبت دوم، شهرستان
درس اول	۳ نمره	۷ نمره
درس دوم	۳ نمره	
درس سوم	۲ نمره	
درس چهارم	۲ نمره	
درس پنجم	۳ نمره	
درس ششم	۳ نمره	
درس هفتم		۷ نمره
درس هشتم		
درس نهم		۶ نمره
درس دهم		
قرائت	۴ نمره	
جمع	۲۰	۲۰

توجه:

۱. آیات ابتدای هر درس برای قرائت در کلاس است و صرفاً در ارزشیابی مستمر و پایانی به صورت شفاهی از دانش آموزان پرسیده می شود و نباید هیچ گونه سؤالی در امتحانات کتبی و آزمون های ورودی دانشگاه ها از این آیات طراحی شود.

۲. ترجمه آیاتی که در مقابل صفحه قرائت و قبل از شروع درس آمده، جزء محتوای آموزشی نیست و صرفاً جهت آشنایی دانش آموزانی که تمایل به دانستن مفاهیم این آیات دارند، قرار داده شده است. از این قسمت در آزمون ها، اعم از آزمون های کتبی و شفاهی در نظام آموزشی آموزش و پرورش و آزمون های ورودی دانشگاه ها، نباید سؤالی طرح شود.

۳. قسمت های «بیشتر بدانیم»، «پیشنهاد»، «پاورقی ها»، «دانش تکمیلی» و «پاسخ سوالات شما» فقط برای توسعه اطلاعات و کسب نمره تشویقی است و در امتحانات مستمر و پایانی و آزمون های ورودی دانشگاه ها نباید از این قسمت ها سؤال طرح شود.

۴. حفظ کردن عین آیات و روایات ضروری نیست، بلکه برداشت و استنباط از آنها اهمیت دارد. از مفاهیم آیات باید به گونه ای سوال طراحی شود که مرتبط با موضوعات درس باشد.